

Ruumiline strateegia kogukonnakeskusele: pagulaste lõimimine ja väikelinnade elavdamine

Magistritöö

Karmen Silde

Eesti Kunstiakadeemia

Arhitektuuri ja linnaplaneerimise osakond

Juhendajad: Tarmo Teedumäe ja Toomas Tammis

Tallinn 2020

Autori deklaratsioon

Kinnitan, et:

1. käesolev magistritöö on minu isikliku töö tulemus, seda ei ole kellegi teise poolt varem (kaitsmisele) esitatud;
2. kõik magistritöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd (teosed), olulised seisukohad ja mistahes muudest allikatest pärinevad andmed on magistritöös nõuetekohaselt viidatud;
3. luban Eesti Kunstiakadeemial avaldada oma magistritöö repositooriumis, kus see muutub üldsusele kättesaadavaks interneti vahendusel.

Ülaltoodust lähtudes selgitan, et:

- käesoleva magistritöö koostamise ja selle sisalduvate ja/või kirjeldatud teoste loomisega seotud isiklikud autoriõigused kuuluvad minule kui magistritöö autorile ja magistritöoga varalisi õigusi käsutatakse vastavalt Eesti Kunstiakadeemias kehtivale korrale;
- kuivõrd repositooriumis avaldatud magistritöoga on võimalik tutvuda piiramatul isikute ringil, eeldab, et minu magistritöoga tutvuja järgib seadusi, muid õigusakte ja häid tavasid heas usus, ausalt ja teiste isikute õigusi austavalt ning hoolivalt.

Keelatud on käesoleva magistritöö ja selles sisalduvate ja/või kirjeldatud teoste kopeerimine, plagieerimine ning mistahes muu autoriõigusi rikkuv kasutamine.

(kuupäev)

(magistritöö autori nimi ja allkiri)

Töö vastab magistritööle esitatud nõuetele:

(kuupäev)

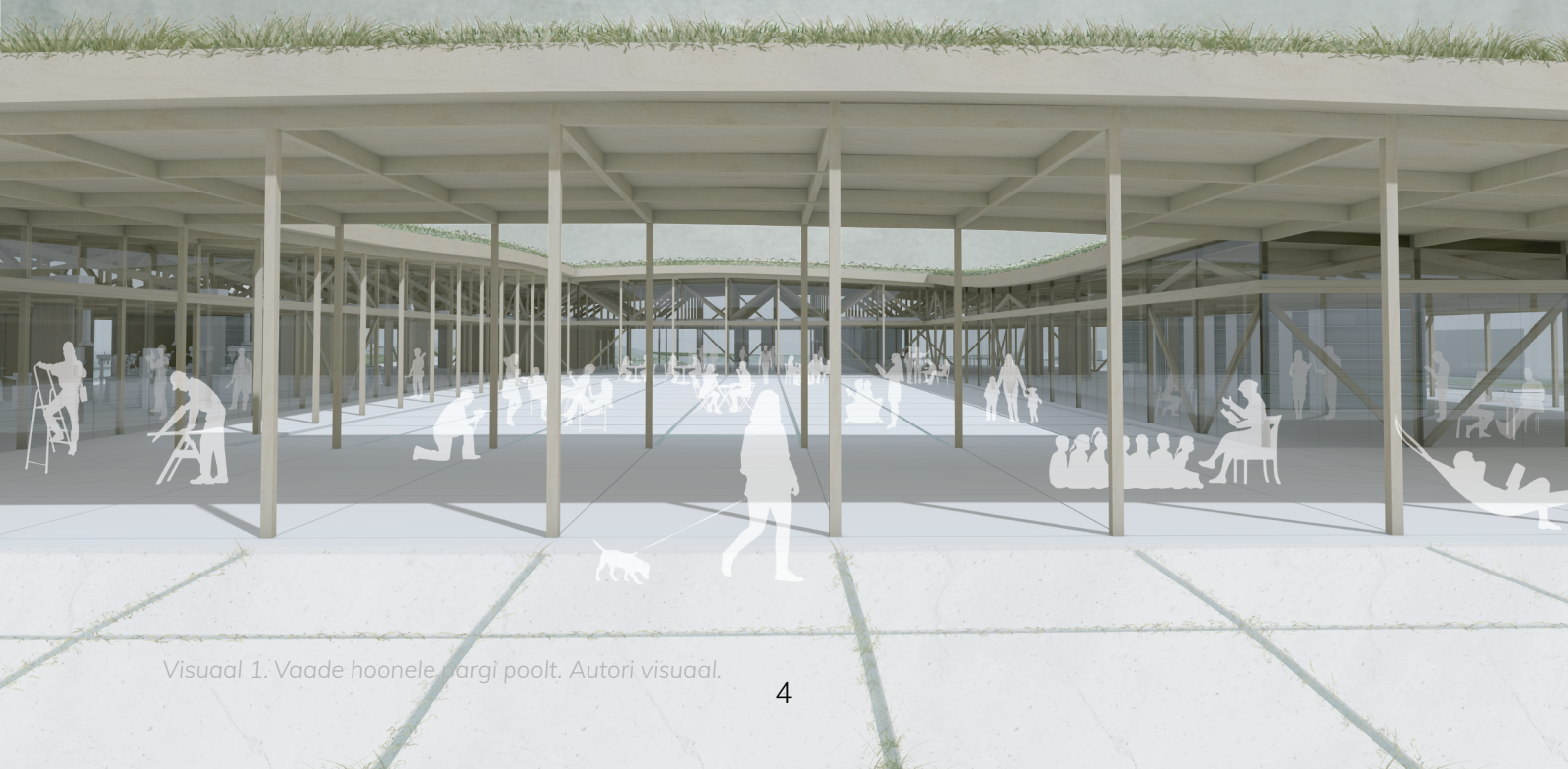
(magistritöö juhendaja allkiri, akadeemiline või teaduskraad)

Soovin tänada oma juhendajaid Toomas Tammist ja Tarmo Teedumäed nõuannete ja tagasiside eest! Täna Eik Hermann ja Andres Ojarit suunamise ja julgustamise eest!

Täna endiseid kolleege Peetrit, Evat ja Janekit, kellega töötamine inspireeris ja andis praktilisi teadmisi magistr töö sooritamiseks!

Siiralt tänan kõiki inimesi, kes võtsid aega töö teemal vestlemiseks: MTÜ Pagulasabi lõimumisürituste korraldamise eest, Anneli Viksi Siseministeriumist, Türi Kogukonnaseltsi Konna, Türi linna ametnikke Kaja Laanestit, Pipi-Liis Siemanni, Marje Pärni, Die Heimatwerker projekti aseesimeest Oliver Halli.

Eriiselt tänan kaasteelisi Carolyni, Reelikat, Janelit ja Andreat igapäevase nõu ja motiveerimise eest! Suur aitäh pere ja sõbrad!

Visuaal 1. Vaade hoonele taga poolt. Autori visuaal.

Sisukord

Autori deklaratsioon	3
Sissejuhatus	6
1. Põhimõisted	8
2. Rändeajastu	10
2.1. Rahvastiku liikumine Eestis	11
2.2. Rändekriis maailmas.....	13
2.2.1. Eeskujulikud sisserändepoliitikad	15
2.3. Eesti rändepoliitika.....	17
2.3.1. Teenused ja toetuse	22
2.4. Referentsid	26
2.4.1. Kogukonnahoone Nieheimis, Saksamaal	26
2.4.2. Kogukonnahoove Suvelas, Soomes	30
3. Strateegiline lahendus	32
3.1. Lõimumine = integratsioon.....	33
3.2. Ruumiline väljund	35
3.3. Keda ja kuidas lõimida	35
3.4. Asukoha kriteeriumid	38
4. Asukoha valik	40
4.1. Türi linn.....	48
4.1.1. Koha valik.....	51
5. Projektlahendus	58
5.1. Hoone kui tööriist.....	59
5.2. Funktsionaalsed ruumid	61
5.3. Olemasolev hoone.....	68
5.4. Kogukonnakeskus	71
5.4.1. Ülesehitus	74
5.4.2. Kruunt.....	79
Kokkuvõte.....	82
Summary	85
Illustratsioonide loetelu.....	88
Lisade loetelu.....	92
Kasutatud allikad	93

Sissejuhatus

„Me oleme sedavõrd kaua tegelenud säilitamisega, et oleme selles ilmselt maailma parimad. Oleme sajandite ja võimude kiuste alles ja elus hoidnud oma keelt, oma kultuuri, oma jonnid. Ja see on olnud mõistetav, vajalik ja isegi edukas hoiak. Aga see on suletud hoiak.“

-Toomas Hendrik Ilves

Eesti Vabariigi 93. aastapäeva kõne, 24. veebruar 2011

Magistritöö teema on humanitaarse suunitlusega, keskendudes aina võimenduvatele rände väljakutsetele. Teemavalik tulenes võimenduvast pagulaskriisist. Olen viimastel aastatel reisinud migratsioonimuredega tegelevatesse riikidesse (India, Keenia – maailma suurimate pagulaslaagritega riik, Küpros – punkt Euroopa, Türgi ja Süüria vahel ning Hiina, kus on suur integreerimata Indoneesia kogukond). Samuti töötasin ettevõttes, kus ca 40% kollektiivist olid mõnest muust etnilisest rühmast. Tänu neile kogemustele märkasin Eesti ühiskonnas levivat ettevaatlikust ja kartlikkust välismaalaste suhtes. Näen meie puudulikku strateegiat sisserändajate lõimimisega. Valitud teemaga tegelemiseks pean süvitsi vaatama Eesti olukorda: rahvastikuprotsesse, elanike rändesuundi, hoiakuid ja muresid.

Sellest lähtuvalt leidsin teise rände valupunkti, mis on omane paljudele Euroopa riikidele: kahanev elanikkond. Eestis seisame silmitsi rahvastiku vananemise ja vähenemisega ning nendega kaasnevate väljakutsetega. Madalam sündimus, Eestist lahkumine, väikelinnade tühjenemine ning nende tähtsuse vähenemine on vaid mõned võimalikest probleemidest. Näen, et magistritöö aluseks valitud probleemide samaaegsel adresseerimisel võin jõuda positiivsema lahenduseni.

Magistritöö eesmärk on selgitada sisserändajate tähtsust Eesti rahvaarvu hoidmisel ja suurendamisel. Näidata, et siia saabuvad inimesed on nii ressursiks tööturul kui ka eestlaste kultuuriliste üldpädevuste parandamisel. Pakun, et sisseränne on tulevikuperspektiivis üks olulisemaid võimalusi kasvatada rahvaarvu ja majandust. Selleks on oluline efektiivne lõimumisstrateegia. Minu lähenemine lõimumisele on ruumiline strateegia rahvuste ühendamiseks.

Töö tegeleb migratsiooniga Eestis, üritades leida küsimusi ja vastuseid, kuidas siia saabunud inimesi edukamalt kohaliku kogukonnaga lõimida. Millisel viisil ja tingimustel protsess kiiremini ja sujuvamalt kulgeks? Kuidas tegeleda kohalike hirmude ja eelarvamustega ning sisserändavate inimeste kultuuriliste eripäradega? Milline ruum seda soosiks ning millised funktsioonid selleks vajalikud on? Kuhu sellist keskkonda vaja on?

Ruumilise strateegia tulemiks olen mõelnud kogukonnakeskust. See on ruum kohalikele ja vähemusrahvustele. Olgu nendeks pagulased, rahvusvahelise kaitse taotlejad, lühiajaline tööjõud või potentsiaalsed elanikud siit ja sealt poolt riigipiiri. Pakutud kogukonnakeskuses näen samal ajal kultuuride keskuse rolli, mille eesmärk on tutvustada eestlastele ja

välismaalastele vastastiku üksteise kultuure ja kombeid ning ajendada inimesi lävima. Eesmärk on ruumilise strateegiaga liikuda koduuksest kaugemale ning tuua lõimumist meie igapäevastesse tegevustesse.

Minu lähenemine on üles ehitatud kolmest osast: esmalt kirjeldan probleemide olemust, seejärel loon strateegilise raamistiku ning viimaks valin projektile sobiva asukoha ja kirjeldan strateegia alusel loodud ruumi. Seega on projekt strateegiline nii lõimumisviiside väljatöötamisel kui ka ruumiloomes.

„Eesti ei saagi kunagi valmis. Ta kasvab paremaks ja tugevamaks. Ta küpseb avatumaks ja suuremaks. Meie ühise armastuse ja hoolimise toel.“

-Toomas Hendrik Ilves

Eesti Vabariigi 93. aastapäeva kõne, 24. veebruar 2011

1. Põhimõisted

Kõik mõisted pärinevad Valitsuse ja MTÜ Pagulasabi kodulehtedelt.

Põgenik on üldtermin kõigi kohta, kes on põgenenud päritoluriigist olenemata põhjustest, sealhulgas majandusmigrandid. Näiteks kui saabub paaditais põgenikke, võivad need inimesed kuuluda erinevatesse gruppidesse (majandusmigrandid, tagakiusatud jne).

Varjupaigataotleja (ka **asüülitaotleja**) ehk **rahvusvahelise kaitse taotleja** on inimene, kes on lahkunud oma koduriigist ning palunud rahvusvahelist kaitset teiselt riigilt, kuid kelle taotluse kohta ei ole veel tehtud lõplikku otsust.

Pagulane on inimene, kes on põgenenud oma koduriigist. Tema kaitsevajadus on tuvastatud. See tähendab, et tal on põhjendatud tagakiusukartus rassi, usu, rahvuse, ühiskondlikku rühmitusse kuulumise või poliitilise meelsuse alusel ning ta ei saa seetõttu kodumaale tagasi naasta. Talle on antud kaitse 1951. aasta Genfi pagulasseisundi konventsiooni alusel. *Inimene on pagulane juba enne, kui riik talle varjupaigataotluse esitamise järel kaitse annab, s.t pagulasstaatuse andmine pelgalt kinnitab ametlikult pagulaseks olemist, mitte ei muuda inimest pagulaseks.* Eestis antakse pagulasele kolmeaastane elamisluba.

Täiendava kaitse saaja on inimene, kes ei kvalifitseeru pagulasstaatusele, kuid kelle tagasipöördumisel oma koduriiki ähvardaks oht saada hukatud, piinatud või hukkuda juhusliku vägivalda tõttu relvakonflikti puhul ning kellele on vastuvõtjariik seetõttu andnud rahvusvahelise kaitse. Eestis antakse täiendava kaitse saajatele ühe- või kaheaastane elamisluba.

Rahvusvahelise kaitse saaja on välismaalane, kes on tunnistanud pagulaseks või täiendava kaitse saajaks ja kellele on antud teises riigis tähtajaline elamisluba. Rahvusvahelise kaitse saamine ei tähenda automaatselt kodakondsuse saamist.

Pagulasele või täiendava kaitse saajale antud elamisluba automaatselt ei pikendata. Kontrollitakse, kas kaitse andmise asjaolud on endiselt alus (st isikul on ohtlik pöörduda kodumaale) ning ega inimene ei ohusta Eesti riigi julgeolekut või avalikku korda.

Rahvusvahelist kaitset vajavate inimeste abistamine käib kahel moel. Aidatakse neid, kes viibivad kolmandates maailma riikides kui ka neid, kes on jõudnud omal käel Euroopa Liitu, ent ootavad oma edasist saatust.

Ümberasustamine (*resettlement*) puudutab 20 000 inimest väljapool Euroopa Liitu asuvates põgenikelaagrites, kes on ÜRO poolt pagulasteks tunnistanud.

Ümberpaigutamine (*relocation*) puudutab kokku 160 000 inimest, kes on juba Euroopa Liidus (Itaalias, Kreekas) või Türgis, kuid kelle taotlusi tuleb veel menetleda. Eesti osaleb valdavalt ümberpaigutamise kavas, võttes vastu inimesi eelkõige Kreekast ja Türgist.

Majutuskeskus. Varjupaiga taotlemise perioodiks paigutatakse inimesed Vao või Vägeva varjupaigataotlejate majutuskeskusesse, mis asuvad vastavalt Lääne-Virumaal ja Jõgevamaal.

Kinnipidamiskeskus. Pahatihti peetakse varjupaigataotlejaid kinni ka Tallinna vangla juures, Rae vallas asuvas kinnipidamiskeskuses. Sinna paigutatakse just sellel põhjusel, et isik on riiki sisenenud ebaregulaarselt. Üldiselt põhjendatakse kinnipidamise vajadust sellega, et isiku puhul esineb põgenemisoht või ta võib olla ohtlik.¹

Immigrant on isik, kes tuleb teise riiki vaba tahte alusel elama või töötama.²

Töömigrant on inimene, kes on palgatud rahalisele tööle riigis, mille kodanik ta ei ole.³

Ebaseaduslikult riigis viibiv isik on inimene, kellel puudub õigus (luba) riiki saabumiseks või riigis viibimiseks. Sageli nimetatakse ka illegaaliks.⁴

Kolmanda riigi kodanik on välismaalane, kes on muu riigi kui Euroopa Liidu liikmesriigi, Euroopa Majanduspiirkonna liikmesriigi või Šveitsi Konföderatsiooni kodanik.⁵

¹ E. Janson, Varjupaiga aastaraamat 2014. (i.a.). Kasutamise kuupäev: 05.05.2020 a. Allikas Eesti Pagulasabi: <http://aastaraamat.pagulasabi.ee/varjupaigataotlejate-kinnipidamine>

² Inimõiguste keskus. (i.a.). Kasutamise kuupäev: 05.05.2020 a. Allikas Human Rights: <https://humanrights.ee/teemad/pagulased/>

³ Ibid.

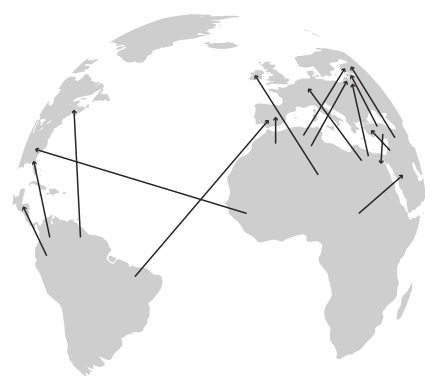
⁴ Ibid.

⁵ Välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seadus. 2005. Allikas Riigiteatja: <https://www.riigiteatja.ee/akt/974633>

2. Rändeajastu

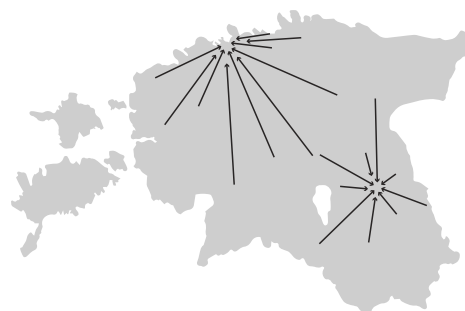
Inimesi on ajendanud rändama viljakam maa, majanduslikud lootused, eneseteostus või võimalus olla mina kusagil mujal. Nii rahvusvahelist rännet kui ka siserännet saab liigitada mitmetesse kategooriatesse: töö-, pere-, õpi- ja sundrändeks. Rahvusvaheliseks rändeks nimetatakse inimeste alaliselt (vähemalt 12 kuuks) ühest riigist teise elama asumist, mistõttu antud töös reisimist kui rändesuunda ma ei puuduta.⁶

Näen, et rändeprobleemi käsitledes tuleb tegeleda just selle mitmesuunalisusega (Skeem 1). Jagan enda jaoks rändeliigid kaheks: 1. uute kultuuride ja etniliste vähemuste saabumine ning 2. kohaliku tööealise elanikkonna vähenemine ja lahkumine. Ühiste probleemide adresseerimisel näeme, et ühe mured võivad olla lahendiks teisele.

MAAILM

Kriisidest tulenev ränne

EESTI

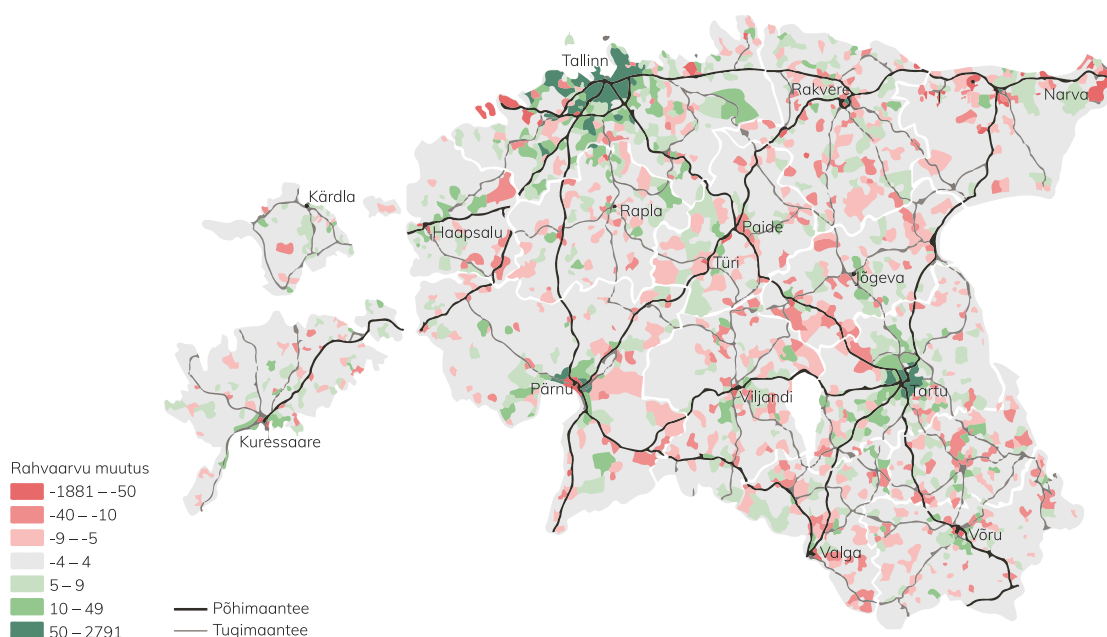
Suurlinnade urbaniseerumine väikelinnade arvelt

Skeem 1. Rände mitmesuunalisus. Autori skeem.

⁶ Kristi Anniste, Poliitikauuringute Keskus Praxis. Rändetrendid maailmas, Euroopas ja Eestis. Tallinn: Arenguseire Keskus. 2018. lk 4-5, 8.

2.1. Rahvastiku liikumine Eestis

Industrialiseerimisest alguse saanud linnastumine on üks olulisemaid rände mõjutajaid. Eestis on selgelt näha suurlinnade, eeskätt Tallinna ja Tartu, rahvastiku kasvu ning väikelinnade rahvaarvu langust.⁷ Suurlinnade urbaniseerumine toimub just väikelinnade ja maapiirkondade elanike arvelt (Joonis 1). Eesti on väike ja see võimaldab igapäevast pendelrännet: isegi kui elukohaks on valitud väikelinn, siis tihtipeale tarbitakse teenuseid ja töötatakse suuremates linnades. Suutmatus olla konkurentsivõimeline suurlinnadega on üks põhjustest, miks väikelinnad rahvaarvu poolest kahanevad, teenused ja kaubanduspinnad hääbuivad, elatustase langeb. Säärane pilt ei kutsu ettevõtjaid ega uusi elanikke.

Joonis 1. Piirkondlik rahvaarvu muutus 2017-2019. Autori kohandatud joonis. Allikas Statistikaablogi

Statistikaameti rahvastikuprognosi⁸ kohaselt hakkab rahvaarvu kujundama loomulik iive: sünde jääb vähemaks ning surmade arv kasvab (vananev rahvastik). Prognoosi kohaselt on näha tööelise elanikkonna vähenemist, 2060.aastani lausa -8,6%. Rahvastiku muutuse protsesse jälgides leiti, et paljud maakonnad võivad 25 aasta jooksul kaotada lausa kolmandiku oma elanikkonnast, nende seas Ida-Viru, Järva, Valga ja Jõgeva.⁸ Seetõttu olen otsustanud tegeleda just väikelinnade olukordadega - kohtadega, kus on näha selgelt eakate arvu tõusu, tööeliste elanike vähenemist ning noorte lahkumist.⁹

⁷ Rahvastikuprognosis näitab rahvaarvu vähenemise aeglustumist. (i.a.) Kasutamise kuupäev 29.12.19 a., allikas Statistikaamet: <https://www.stat.ee/pressiteade-2019-077>

⁸ Rahvastikuprognosis näitab rahvaarvu vähenemise aeglustumist. (i.a.) Kasutamise kuupäev 29.12.19 a., allikas Statistikaamet: <https://www.stat.ee/pressiteade-2019-077>

⁹ Eesti inimarengu aruanne 2016/2017. (i.a.) Kasutamise kuupäev: 29.12.2019 a., allikas Inimareng: inimareng.ee

2019. aastal koostatud Eesti väikeasulate uuring toob välja tänased ja tulevased trendid, mis kinnitavad eelpoolkirjeldatud. Selle kohaselt töökohtade arv maapiirkondades jätkuvalt väheneb ning mobiilsus kasvab ehk ettevõtluse olemasolu maapiirkondades ei tähenda elanike olemasolu. Samal ajal kaugtöö ja kodukontorite populaarsuse tõus võimaldab inimestel kolida maakohtadesse ja valida elukohta pelgalt soovide ja tunnete alusel mitte töökoha järgi.¹⁰ Sellises olukorras võib kõige olulisemat rolli mängida just väikelinna kohalik eripära, vabaaja võimaluste varieeruvus, kokkuhoidev kogukonna tunne või midagi muud, mida ei saa statistikaga mõõta.

Uuringus leitakse, et prognoositavad trendid võivad väikeasulatele mõjuda ka positiivselt ja tähendada uute tegevusalade arendamist. Kui sobilikke palgalisi töökohti on vähe, siis on üks lahendus olla ise endale tööandja. Samal ajal tuleks aina automatiseeritavale põllumajandustööstusele leida alternatiivseid tegevusalasid. Töövõimaluste mitmekesistamiseks ja ettevõtete konkurentsivõime parandamiseks nähakse ümberõppe vajalikkust: regionaalset kutse- ja kõrgharidust. Praktilise hariduse, töösektori ja ettevõtluse kaasarendamine maapiirkondades seoks õpilased ehk tulevased töötajad ja ettevõtjad sujuvasse protsessi. Kuna Tallinna ja Tartu on kallim, siis just väiksemad asulad ja linnad sobivad paremini uutele ettevõtetele ja tööstustele.¹¹

Me saame väikelinnasid või maapiirkondasid elavdada mitmel moel: esmalt luues võimalused õppimiseks ja enda täiendamiseks erinevates eluetappides ja vanuserühmades inimestele. Teiseks tuleks rõhk panna kohalikule miljöö ja loodusliku keskkonna säilitamisele. Kolmandaks tuleb edendada kohalikku kogukonda ja selle rolli linnas. Neljandaks peab looma head ühendused asukohasiseselt kui ka suurlinnadega, et kaugemal elades oleks endiselt tunne, et kõik on käe-jala juures ning maal elamine ei mõjuks elukvaliteedi alandamisena.¹²

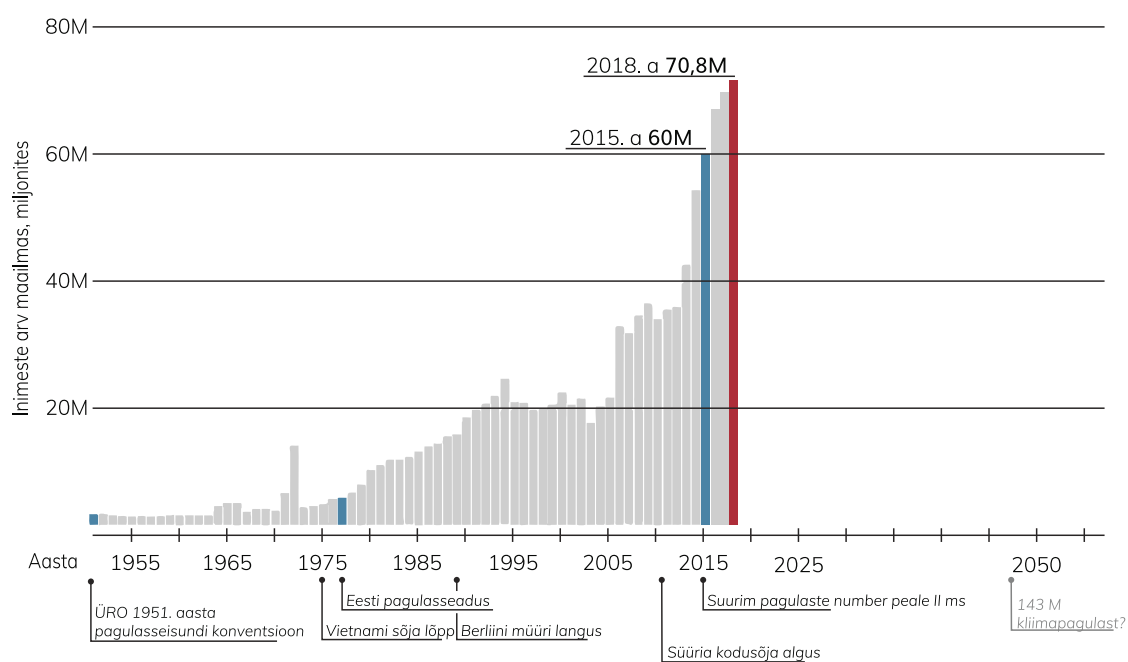
¹⁰ Hendrikson & Ko, Tallinna ülikooli. Eesti väikeasulate uuring. Tallinn: Rahandusministeerium. 2019. lk 27-34, 58-67.

¹¹ *ibid.* lk 27-34, 58-67.

¹² *ibid.* lk 27-34, 58-67.

2.2. Rändekriis maailmas

Riigisisese rände kõrval on olulisemaks muutunud piirideülene migratsioon. Sõjad, maailma rahvaarvu kasv ning kliimamuutused on kogu maailmas päevakorda seadnud rändekriisi. Märgatavalt suurenenud rahvaste migratsioon on toimunud just viimastel aastatel. Tänapäevaks on maailmas üle 70 miljoni sunniviisiliselt ümberasustatud inimese, ning arv on kasvamas jõudsalt (Graafik 1). Ca 30 inimest minutis vajab täna ümberasutamist julgeoleku kaalutlustel, mis teeb globaalsest rahvastikust iga 108 elaniku kohta ühe pagulase, varjupaigataotleja või riigisiselt ümberasustatud isiku.¹³ Samuti prognoositakse globaalse soojenemisega kaasnevat seni suurimat rahvaste

Graafik 1. Rändekriis numbrates. Autori kohandatud joonis. Allikad: Pew Research Center, Vox

rännet. Maailmapanga poolt koostatud raporti kohaselt lisandub 2050. aastaks vähemalt 143 miljonit regioonisisest kliimapagulast.¹⁴ Kuigi globaalne soojenemine tõenäoliselt suurendab rahvaste liikumist just riigisiselt või naaberriikidesse, siis sellest alguse

¹³ Refugee statistics. (i.a.) Kasutamise kuupäev 05.12.2019 a., Allikas The UN Refugee Agency: <https://www.unrefugees.org/refugee-facts/statistics/>

¹⁴ Groundswell : Preparing for Internal Climate Migration. (report) Kasutamise kuupäev: 05.12.2019. a., allikas: The World Bank Group: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/29461>

saavad vägivaldsed konfliktid ajendavad inimesi liikuma kaugemalegi. Vähem kui 20 aastaga on maailmajagude vaheline ränne enam kui kahekordistunud.¹⁵

Täna pärineb 67 protsenti sunniviisilisi rändajaid vaid viiest riigist: Süüria, Afganistan,

Joonis 2. Migratsiooniteed. Autori kohandatud joonis. Allikas National Geographic

Lõuna-Sudaan, Myanmar ning Somaalia.¹⁶ Joonis 2 kujutatud migratsiooniteed näitavad, et lahkutakse ka paljudest teistest riikidest. Peamised migratsioonisuunad on Kesk-Ameerika, läbi Vahemere, Ida-Vahemere äärsed ning Kagu-Aasia teed.¹⁷ Eestisse saabujate peamiseks lähteriikideks on Süüria ja Ukraina, kuid sarnasel kaalul on Iraagi, Lõuna-Sudaani, Venemaa ja Afganistani kodanikud (Joonis 2).¹⁸

¹⁵ Migrants Are on the Rise Around the World, and Myths About Them Are Shaping Attitudes. (i.a.) Kasutamise kuupäev 05.12.2019 a., allikas The New York Times: <https://www.nytimes.com/interactive/2018/06/20/business/economy/immigration-economic-impact.html>

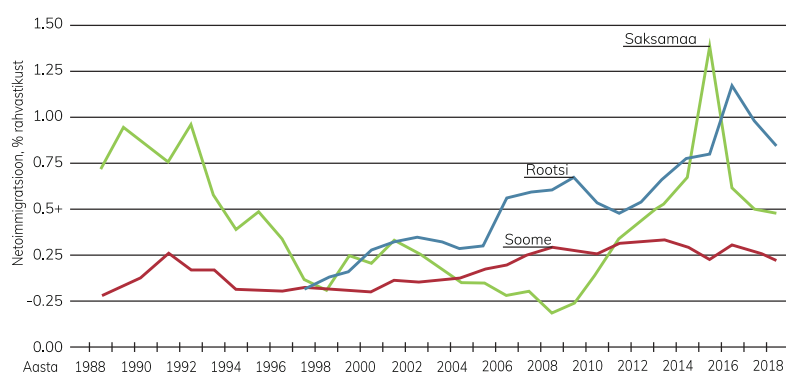
¹⁶ Global Trends - Forced Displacement in 2018. (report) Kasutamise kuupäev: 05.12.2019. a., Allikas The UN Refugee Agency: <https://www.unhcr.org/globaltrends2018/>, <https://www.unhcr.org/5d08d7ee7.pdf>

¹⁷ The World's Congested Human Migration Routes in 5 Maps. (i.a.) Kasutamise kuupäev 16.03.2020 a., allikas National Geographic: <https://www.nationalgeographic.com/news/2015/09/150919-data-points-refugees-migrants-maps-human-migrations-syria-world/>

¹⁸ Pagulased Eestis. (i.a.) Kasutamise kuupäev 05.12.2019 a., allikas MTÜ Pagulasabi: <https://www.pagulasabi.ee/pagulased-eestis>

2.2.1. Eeskujulikud sisserändepoliitikad

Soome tööandjate keskliidu peaökonomist Sami Pakarinen võrdleb Soome, Rootsi ja Saksamaa immigratsioonipoliitikaid. Veel 1997. aastal oli Soome ja Rootsi neto rändesaldo sama, ent Rootsi suurendas sisserännet ning Soome mitte. Pakarineni sõnul tuleneb Rootsi positiivsem majanduskasv tööealise elanikkonna kasvust, mis on tingitud ka sisserändest. Samal ajal tegeleb Soome väheneva rahvastiku probleemidega, mis mõjutavad ka majandust. Rootsi ei ole erand, sarnaselt temaga on sisserände osakaal suurem ka Saksamaal. Pakarinen näeb, et Soomes tuleb tööealise elanikkonna vähenedes keskenduda just sisserändele.¹⁹

Graafik 2. Netoimmigratsioon Soomes, Rootsis, Saksamaal. Autori kohdantud joonis. Allikas: Elinkeinoelämän keskusliitto

Lääne-Euroopa riikide kogemus näitab, et rännet ei saa vaos hoida rangete seaduste ega piirikontrolliga. Peale Teist maailmasõda hakkas Lääne-Saksamaa võõrtööjõudu ajutiseks perioodiks importima, seetõttu ei nähtud vaeva nende lõimimisega. Ent 70ndatel lepingu lõppedes ei pöördunud paljud võõrtöölised tagasi kodumaale, sisserännanute arv hoopiski kasvas perede ühendamise tõttu. Sellest tulenevalt kehtestas Saksamaa 1990ndatel karme reegleid ning varjupaiga taotlemine tehti raskeks, kuid sisserändajate hulk kasvas edasi.

Saksamaa tunnistas end alles 2005. aastal sisserände riigiks, sest eitamise tulemiks oli hoopis 100 000 – 400 000 illegaalset sisserännanut 2010. aastaks.²⁰ Võttes arvesse Saksamaa tolaeagset ignorantsust sisserände osas tundub uskumatu, et juba 2015.aastal muutis riigikantsler Angela Merkel sisserändepoliitika suunda ning tervitas avatud piiridega

¹⁹ Pakarinen blogga: Työperäinen maahanmuutto jäänyt taka-alalle työllisyyskeskustelussa. (i.a.) Kasutamise kuupäev: 16.03.2020 a. Allikas Elinkeinoelämän keskusliitto: <https://ek.fi/ajankohtaista/uutiset/2019/08/18/pakarinen-bloggaa-tyoperainen-maahanmuutto-jaanyt-taka-alalle-tyollisyyskeskustelussa/>

²⁰ Rände autonoomsuse aktsepteerimine: Eesti kui sisserände riik. (i.a.) Kasutamise kuupäev 05.12.2019 a., Allikas Statistikaameti statistikablogi: <https://blog.stat.ee/2015/06/25/rande-autonoomsuse-aktsepteerimine-eesti-kui-sisserande-riik/>

pagulasi. 2015-2016 võeti vastu miljon abivajajat.²¹ Eesti immigratsioonipoliitikat on raske võrrelda teiste Euroopa omadega, kuid õpiksin just Rootsilt ja Saksamaalt, kelle puhul piiride avamine on mõjunud majandusele positiivselt. Muidugi on Eesti mahud teised ja neid ei saa kõrvutada nii suurte riikidega, kuid suuna valimisel on need näited relevantset.

Politoloog Ivan Krastevi hinnangul on just Kesk- ja Ida-Euroopa riikidel vaja migrante, kes majandust elavdada aitaks. Ta toob välja mõned tänase pagulaskriisi abistamise vastu olevad Kesk- ja Ida-Euroopa riigid: Poola, Slovakkia, Tšehhi, Rumeenia, Bulgaaria. Kuna enamik neist riikidest kannatas suure emigratsiooni all peale Nõukogude Liidu lagunemist, siis on nendes riikides, kuid ka Eestis ja teistes Baltimaades süvenemas rahvastiku vähenemine.²²

Sotsiaalministeeriumi hinnangul on mitte-eestlased oluline ressurss tööturul, kuid potentsiaal on jätkuvalt kasutamata. Eriti ajal, mil Eesti tööeline elanikkond on vähenemas.²³ Uuringus „Integreeritud rahvastiku- ja hõiveprognoos: Eesti valikud aastani 2100“ tuuakse välja, et süvenev tööjõupuudus pärsib Eesti majandust ja demograafilisi arenguid. Hõivatute arvu tõstmise või samal tasemel hoidmine on primaarne vajadus, ent selleks tuleb kaasata senisest enam vanemaelisi ja mitte-eestlasi.²⁴ Juba täna sõltuvad mitmed valdkonnad Eestis võõrtööjõust, seda näitas ka Covid-19 ajal kerkinud oht jääda ilma hooajalistest töötajatest.²⁵

Londoni Ülikooli teadur Stephen Scheel leiab, et Eestist on saamas sisserände riik ja Eesti peab otsustama, millist immigratsioonipoliitikat järgida ning milliseid institutsionaalseid muutusi on vaja mitmekultuurilise ühiskonna toimimiseks. Lääne-Saksamaa näide illustreerib rände autonoomsust – seda iseloomustab teatud kontrollimatus.²⁶ Kahaneva rahvastikuga peaksime leidma viisi, kuidas aina suurenev rändekriis enda jaoks tööle panna. Niiviisi aitaksime inimesi, kes on hädas, ent samal ajal suurendaksime ka enda majanduse võimalusi. Minu töö eesmärk on sellele tähelepanu osutada ning ruumilise strateegia näol lahendusi pakkuda.

²¹ Angela Merkel defends open border migration policy. (i.a.) Kasutamise kuupäev 16.03.2020 a., Allikas Politico: <https://www.politico.eu/article/angela-merkel-defends-open-border-migration-refugee-policy-germany/>

²² I. Krastev. After Europe. University of Pennsylvania Press, 2017. lk. 1-60.

²³ Mitte-eestlased on tööturul kasutamata potentsiaal. (i.a.) Kasutamise kuupäev 09.12.2019 a., Allikas Sotsiaalministeeriumi ajaveeb: https://somblogi.wordpress.com/2019/04/03/mitte-eestlased-on-tooturul-kasutamata-potentsiaal/#_ftn1

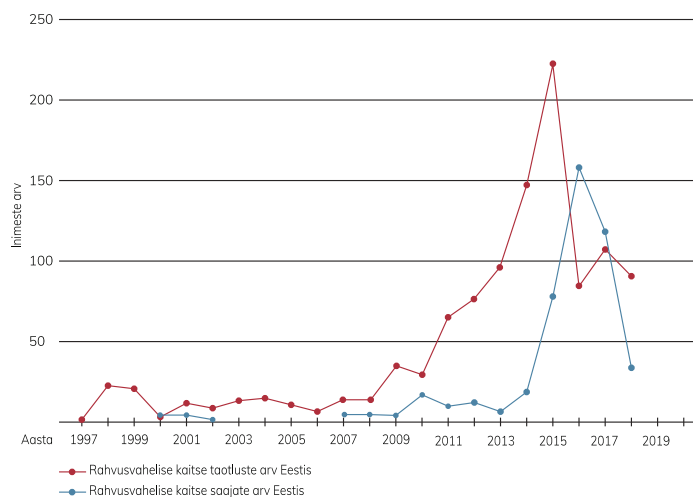
²⁴ A. Puur, R. Eamets, M. Piirits, M. Klesment, Integreeritud rahvastiku- ja hõiveprognoos: Eesti valikud aastani 2100. Riigikogu toimetised, 38. 2018. lk. 41-58

²⁵ Põllumehed: võõrtöölised tuleb ka eriolukorra ajal Eestisse lubada. (i.a.). Kasutamise kuupäev: 08.05.2020 a. Allikas Delfi: <https://www.delfi.ee/news/paevauudised/eesti/pollumehed-voortoolised-tuleb-ka-eriolukorra-ajal-eestisse-lubada?id=89344975>

²⁶ Rände autonoomsuse aktsepteerimine: Eesti kui sisserände riik. (i.a.) Kasutamise kuupäev 05.12.2019 a., Allikas Statistikaameti statistikablogi: <https://blog.stat.ee/2015/06/25/rande-autonoomsuse-aktsepteerimine-eesti-kui-sisserande-riik/>

2.3. Eesti rändepoliitika

Eesti poliitika rahvusvahelise kaitse taotlejate osas on üks Euroopa Liidu konservatiivsemaid.²⁷ See väljendub aeganõudvas menetlusprotsessis, väikses immigrandide piirmääras ning väheste vastu võtmises. Oleme viimased kolm aastat olnud võidutsevad kasvava rahvaarvu pärast, kuid selle tõusu üks olulisemaid põhjuseid on just sisseränne.²⁸

Graafik 3. Rahvusvahelise kaitse taotlejad ja saajad aasta lõikes. Autori joonis. Allikas: Siseministeerium.

Graafik 3 on näha esitatud taotlejate ja rahuldatud taotlejate suhet. 1997-2019 aastate jooksul on esitatud 1192 taotlust²⁹, siis neist rahuldatud on 2019. aasta seisuga vaid 531 (pagulasstaatus 280 inimesele ja täiendav kaitse 251 inimesele).³⁰ Siseministeeriumi kohaselt esitatakse aastas keskmiselt 100 rahvusvahelise kaitse taotlust ning hetkel elab Eestis veidi üle 300 kehtiva rahvusvahelise kaitse alusel elamisloa saanud välismaalast. 2018. aastal anti vaid 35 elamisluba, see teeb vähem kui pool sama aasta taotlusest.³¹

Siseministeeriumi esindaja sõnul ei ole Eestis homogeenseid põgenike kogukondi, kuna tullaakse paljudest eri kultuuridest ja riikidest. Ühendavateks teguriteks on pigem läbielatud

²⁷ M. Ainsaar, M. Beilmann. Eesti elanikkonna hoiakud kolmandatest riikidest sisserändajate suhtes Euroopa Sotsialuuringu andmetes: uuringu aruanne. Tartu: Tartu Ülikool. 2016. lk 28, 68. C. Pikem analüüs on uuringu jooksul lahti seletatud.

²⁸ Eesti rahvaarv kasvas eelmisel aastal. (i.a.) Kasutamise kuupäev: 09.12.2019. Allikas Statistikaamet: <https://www.stat.ee/pressiteade-2019-007>

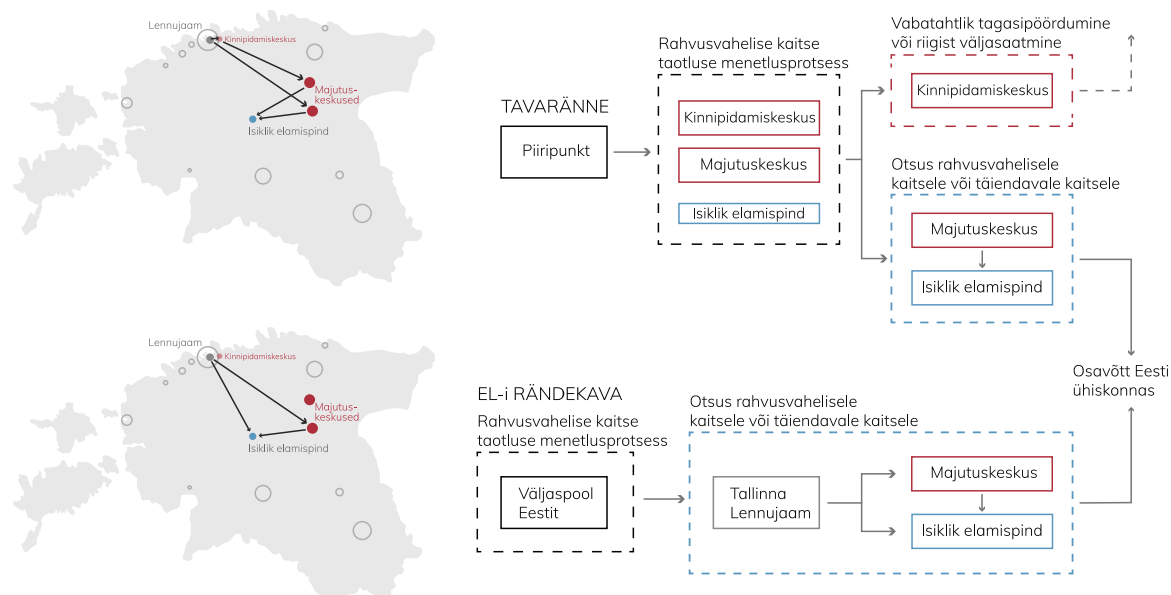
²⁹ Meilivahetus Siseministeeriumiga. Meilivahetus autori valduses.

³⁰ Pagulased Eestis. (i.a.) Kasutamise kuupäev 24.04.2020 a., allikas MTÜ Pagulasabi: <https://www.pagulasabi.ee/pagulased-eestis>

³¹ Meilivahetus Siseministeeriumiga. Meilivahetus autori valduses.

raskused, sunnitud põgenemine, uue elu alustamisega kaasnevad väljakutsed ning kuidas tulla toime eesti elanike madala teadlikkuse ja eelarvamustega nende suhtes.³²

Rahvusvahelise kaitse taotlejad saavad Eestisse kahel viisil (Skeem 2). EL-i rändekava raames liigutakse lennujaamast otse oma koju (sellele eelneb menetlusprotsess välisriigis), elupinna puudumisel peatatakse majutuskeskuses seni kuni leitakse sobiv eluase. Tavarände raames liigutakse piiripunktist majutus- või kinnipidamiskeskusesse ning menetlusprotsess algab Eestis. Kuigi PPA sisuline menetlus kestab kuni 6 kuud, siis paljud pagulased elavad majutuskeskuses kauem. Mõned üksikud saavad elamisluba taotleda privaatel elamispinnal (Siseministeeriumi sõnul inimesed, kellel on sugulasi Eestis ning vahendeid enda ülalpidamiseks, valdavalt endised NSVL riikide kodanikud).³³

Skeem 2. Rahvusvahelise kaitse menetlusprotsess. Autori skeem. Allikas: Siseministeerium.

Tegelen siserändajatega, kes viibivad majutuskeskusest või elavad juba omaette. Minu magistritöö ei käsitle kinnipidamiskeskuses viibijaid, kuna nad elavad kinnistes asutustes ja ei pääse sealt igapäevaselt välja.

Kuna ruumilist infot rahvusvahelise kaitse taotlejate ja elamisloa saajate kohta konfidentsiaalsetel põhjustel pole, siis kasutan Eesti analüüsimiseks Euroopa Liidu rändekava alusel siia saabunute kohta eksisteerivat statistikat.³⁴ Enne 2016. aastat

³² Ibid.

³³ Ibid.

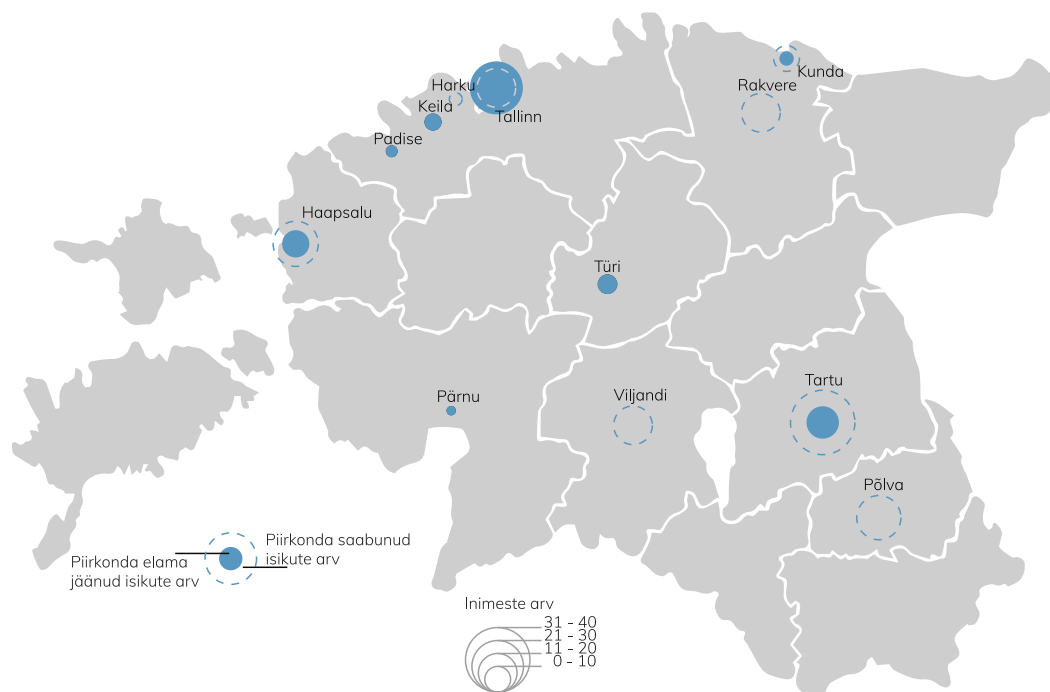
³⁴ Pooled pagulased Eestist lahkunud: asekanstler tunnistab kava läbikukkumist. (i.a.) Kasutamise kuupäev 05.12.2019 a., Allikas ERR: <https://www.err.ee/637342/pooled-pagulased-eestist-lahkunud-asekanstler-tunnistab-kava-labikukkumist>

jõudsid Eestisse pigem üksikud põgenikud, kellega tegeleti erandkorras. Just 2016 – 2017 päevakajaline Euroopa Liidu rändekava (kvoodipagulased) tõi probleemi üldisesse teadvusesse.

Eialgu paigutati elamisloa saanud isikud üle riigi laiali, sõltuvalt sellest, kuhu sobiv elupind leiti. Tihipeale olid selleks väiksed alevikud ja linnad, kus sisserändajale vajalik tugivõrgustik puudus (vt pt 2.3.1 välja toodud teenuste regionaalsust). Algtasemel keeleõppest, elupinnast ning tugiisikust ei piisa, saamaks osaks Eesti ühiskonnast. Reaalseks integratsiooniks on vaja enamat. Ebasoodne olukord viis selleni, et 161-st pagulastest üle poolte lahkusid pagulaslaagritesse, Kesk-Euroopasse sugulasi või paremat elu otsima. Just kokkupuuted väljaspool kodu on need, millega tuleks tegeleda, et suurendada kuuluvustunnet.³⁵

Põlva, Viljandi ja Rakvere lähedal elanud pagulased sinna paikseks ei jäänud. Samal ajal kui Tallinnale lähematesse piirkondadesse jäid inimesed paikseks (Joonis 3). Hetkel asuvad pagulastele mõeldud tugikeskused ning koosviibimiskohad vaid Tallinnas ja Tartus, mis teeb igapäevase tugiteenuste kättesaadavuse regionaalseks.

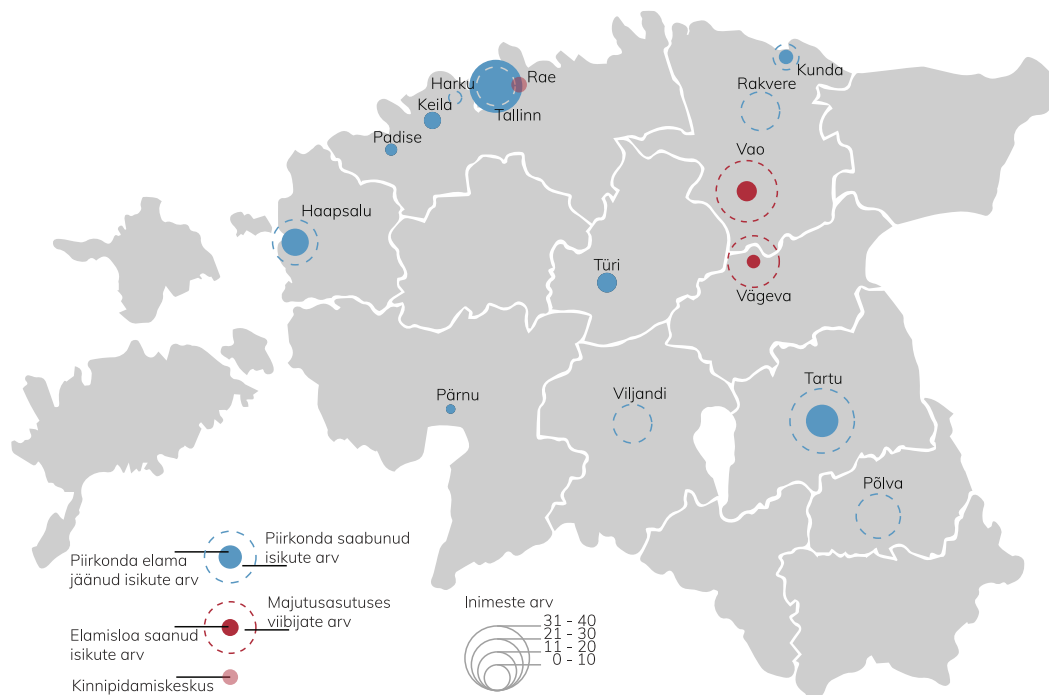
Mitmed elamisloa saanud pagulased elavad majutuskeskustes, mis asuvad Vaol (Lääne-Virumaa) ja Vägeval (Jõgevamaa), ehkki võiksid elada integreerumist enam soosivates asulates. Tavaliselt oodatakse majutuskeskuses pelgalt rahvusvahelise kaitse taotluse otsust. Küll aga 2019. aasta 1. detsembri seisuga viibib Vao keskus 39 isikut, kellest 12

Joonis 3. Rändekava pagulaste paiknemine Eestis. Autori joonis. Allikas ERR

³⁵ Ibid.

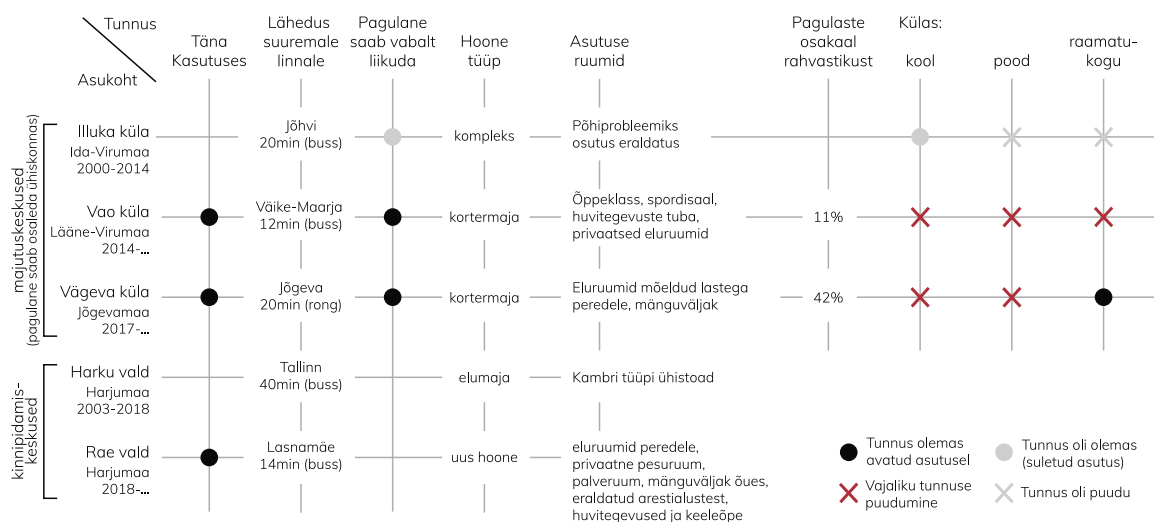
on juba elamisluba. Vägeva majutuskeskuses 25 inimest, kellest 5 on juba elamisluba (Joonis 4).³⁶

Joonis 4. Rändekava pagulaste ja majutuskeskuste paiknemine Eestis. Autori joonis. Allikas ERR

³⁶ Meilivahetus Türi ametnikega. Märkmed Autori valduses.

Eelarvamusi ja kartlikkust on suuresti põhjustanud meedia kuvand pagulastest kui ühtsest grupist. Esialgu püüdsid negatiivset tähelepanu just Vao, Vägeva majutuskeskused ning 2018. aastal suletud Harku kinnipidamiskeskus. Minu arvates Vao ja Vägeva paiknemine Eesti mõttes on selge põhjus sellele: eraldatus ühiskonnast ning vähesed kättesaadavad teenused. Harku kinnipidamiskeskus nappis funktsioonidest ning oma vangla olemusega hoonena asus vales kohas – valla keskel.

Skeem 3. Majutus- ja kinnipidamiskeskuste tunnused. Autori skeem.

Vaadeldes Skeem 3, näeme et:

1. Vao külas (Lääne-Virumaa) elab ca 330 inimest ning 39 pagulast, mis teeb nende osakaaluks ca 11%.³⁷
2. Vägeva külas (Jõgevamaa) elab 31 inimest ning 25 pagulast, st 45% moodustavad sisserännanud.³⁸
3. Vägeval ega Vao külas ei ole kooli, kus pagulased ennast täiendada saaks. Kohalik raamatukogu asub vaid Vägeval. Seega peavad põgenikud reisima teistesse linnadesse, et end igapäevaselt täiendada ning eestlastega lävida
4. Enne neid asus pagulaskeskus Illuka külas (Ida-Virumaa), kus elab ca 84 inimest³⁹. Asüülitaotlejate majutuskeskus oli seal aastatel 2000-2014. Keskus suleti just eraldatuse tõttu, sest pagulased moodustasid küla elanikest suure protsendi. Kahjuks on Vägeval avatud keskuses osakaal võrdväärne.
5. Ehkki magistritöö ei tegele kinnipidamisasutustes viibijatega, siis tuleb arvestada, et seal asuvate inimeste järgmine kodu võib olla majutuskeskus. Rae kinnipidamiskeskuses elavad inimesed saavad privaatse ühetoalise korteri moodi

³⁷ Rahvaarv pärineb Statistikaametist.

³⁸ ibid.

³⁹ Ibid.

elamispinna. Lisaks sellele on neil seal kaasaegsed palveruumid, õuealad ning ruumid õppeks ja huvitegevusteks.

Rändehoiakute raportist selgub, et kuna Eestis on vähe etnilisi rühmi, siis on palju inimesi, kellel puudub piiratud reisimisvõimaluste tõttu otsene kokkupuude kaugemate kultuuridega või on see väga põgus. Uuringust selgus, et Eesti inimesed pelgasid enim kuritegevuse suurenemist ning konkurentsi kasvu, mistõttu hinnati sisserännet riigile kahjulikuks. Eestlased peavad enim oluliseks omandatavaid oskusi (haridus, Eestile vajalikud töösused, eesti keele oskus) mitte kaasasündinud omadusi. Tuleb tegeleda keele- ja tööpraktika võimaluste suurendamisega, et meil oleks sidus multikultuurne ühiskond.⁴⁰

Uuringu kohaselt on Eesti inimeste positiivsust pagulaskriisi teemadel suurendanud just kokkupuuted teiste rahvustega ning asjaolu, et sisserännanud pole Eesti elanikke ohustanud st esialgsed eelarvamused ja hirmud on vähenenud. Eesti inimeste kohanemisele sisserände ja globaliseeruva maailmaga aitaks kaasa inimeste kultuuriliste üldpädevuste parandamine – sealjuures tihedam kokkupuude erinevate kultuuride ja kommetega.⁴¹ Näen, et seda tuleks teha keskkonnas, kus veedame vaba aega, mis on kõigile kättesaadav ja taskukohane või lausa tasuta.

2.3.1. Teenused ja toetuse

Info pärineb Valitsuse, Sotsiaalministeeriumi, Johannes Mihkelsoni Keskuse ja Pagulasabi, Tartu Rahvusvahelise maja ning Hoolekandeteenused kodulehtedelt.

Varjupaiga taotleja

Elukohaks Vao või Vägeva majutuskeskus, keerulisematel juhtudel Rae kinnipidamiskeskus. Majutuskeskuses viibides on varjupaigataotlejale vajadustest lähtuvalt tagatud rahaline toetus toimetulekupiiri suuruses, esmavajalikud riided jm tarbeesemed, eesti keele õpe (mittekohustuslik), tõlketeenus, tervisekontroll, tervishoiuteenused, transport menetlustoimingutele. Töötamise õigus saadakse kuus kuud peale taotluse esitamist, millega kaasnevad tööturu teenused.

Rahvusvahelise kaitse saaja ehk pagulane, täiendava kaitse saaja

Rahvusvahelise kaitse saajale kehtivad samad õigused, toetused ja teenused, mis Eesti kodanikule. Rahvusvahelise kaitsega kaasneb elamislubade. Eesti keele õpe on kohustuslik ning samuti saavad pagulased kasutada tõlketeenust. Eluruumide leidmisel ollakse

⁴⁰ M. Ainsaar, M. Beilmann. Eesti elanikkonna hoiakud kolmandatest riikidest sisserändajate suhtes Euroopa Sotsiaaluuringu andmetes: uuringu aruanne. Tartu: Tartu Ülikool. 2016. lk 53-53, 72-74.

⁴¹ Ibid.

paindlikud: kasutatakse Riigi Kinnisvara AS-i eluruume, renditakse üüriturult, tehakse koostööd koguduste, MTÜ-de ja teiste organisatsioonidega.

Tugiisikuteenust pakuvad pagulastele hetkel kaks mittetulundusühingut – Johannes Mihkelsoni Keskus ja Eesti Pagulasabi. Kohanemisteenuseid pakub Tartu Rahvusvaheline maja Tartus. Pakutakse nii nõustamist, ettevalmistust kui ka suhtlusvõimalusi: igapäevane kontakt, nõustamine ja mentorlus, tööalane ettevalmistus, loov- ja grupiteraapiad, keeleõpe – tandemõpe, töötoad, huvitegevused, koolitused, tutvustavad kultuuriõhtud, kollektiivne toiduvalmistamine, sportlikud tegevused, väljasõidud (vaata Lisa 1. Tugi- ja kohanemisteenuste nimekiri).

Sisserändajatele pakutud lõimumis- ja kohanemismeetmete kaardistamisel näen, et pakutavad teenused on koondunud Tallinnasse, Tartusse (Vene rahvuste puhul ka Ida-Virumaale). Muudes maakondades on pakutavate meetmete hulk kesisem.

Lisa 1: Tugi - ja kohanemisteenuste nimekiri

MTÜ Pagulasabi tugiteenused Tallinnas ja Tartus:

1. administratiivsete ja esmaste kohanemisküsimustega tegelev tugiisik (reeglina 3-4 kuud). Edaspidi tuleb samade muredega pöörduma Tallinnasse või Tartusse.
2. sotsiaalse ja kultuurilise integratsiooniga tegelev kohanemimentor (coaching meetod)
3. kogemusnõustaja, kellel on sarnane kogemuste baas
4. valikulised eluoskuste töötoad (tööle asumine, lapsevanematele suunatud töötoad, digitaalse kirjaoskuse töötoad jne)
5. vaimset tervist toetavad grupitegevused: naistegrupp, meestegrupp, kunstiteraapia
6. keeleõpe vabatahtlikega
7. tööturule sisenemiseks vabatahtlikud tööalased mentorid
8. tõlketeenus
9. taasühinemine peredega (nõustamine, rahaline ja asjaajamisega seotud abi)

Sotsiaalsed tegevused:

1. foting noorte
2. infotunnid, linnaekskursioonid
3. keeleõpe, tandemõpe
4. kinoõhtud
5. võrgustamine
6. lastelaagrid
- jm.

Sotsiaalne ettevõtlus:

- (teenust osutavad pagulased)
1. toitlustamine ettevõttega Siin & Sääl
 2. peagi avatakse kohvik Liivalaia tänaval
 3. tantsuõppe koolitused
 4. toiduõppe koolitused
 5. käsitöö töötoad
 6. araabia keele koolitused
 7. Pagulasabi ruumide rent koolitusteks

MTÜ Johannes Mihkelsoni Keskuse programm Tartus:

1. tugiisikuteenus (meetoditeks on nõustamine, selgitamine ja info andmine)
2. loovteraapia (kultuurilise ja psühholoogilise kohanemisprotsessi ja hakkamasaamise toetamine)
3. huvitegevus
4. Sotsiaalseid-, tööotsingu- ja toimetulekuoskusi arendav koolitus (ühekordne koolitus)
5. tööklubi (grupikohtumised)
6. tööpraktika (töökogemuse, - harjumuse ja oskuste täiendamine)
7. sotsiaalse integratsiooni tugiteenus (igapäevaste kontaktide ja suhtluse arendamine ning kaitse saanud isikute kaasamine kohalikkude kogukonda)

Kohanemisteenuseid pakub Tartu Rahvusvaheline maja Tartus:

Sotsiaalsed tegevused:

1. matkad ja väljasõidud Eesti erinevatesse paikadesse
2. lauamänguõhtud
3. toiduõhtud
4. kartulivõtt
5. keeleõhtud, tasuta keeletunnid
6. minifestivalid kultuuride tutvustamiseks
7. sportlikud tegevused
- jm.

Sotsiaalne ettevõtlus:

- (teenust osutavad pagulased)
1. toitlustamine ettevõttega Köömen
 2. pop up kohvik

Majutuskeskused Vaol ja Vägeval

1. varjupaigataotlejatele elupinna ja vajalike teenuste pakkumine
2. Vaos kuni 70 kohta
3. Vägevas kuni 50 kohta, mõeldud peredele
4. vajadusel tõlketeenus, suunamine keeleõppesse

Sotsiaalsed tegevused:

1. 4 korda kuus kohanemiskohvik
2. Kord aastas Rakvere „Kamalamm“ festivalil osalemine Vao köögiga

Lisa 1: Tugi - ja kohanemisteenused, pildid

Pagulasabi

Tartu Rahvusvaheline maja

Vao majutuskeskus

Pildid:

Ülemine rida:

vasak: Sotsiaalse ettevõtte Siin & Sääl toitlustusteenus Pagulasabi ruumides. Allikas: MTÜ Pagulasabi Facebooki leht.
keskmine: Sotsiaalse ettevõtte Siin & Sääl tantsukoolitus Pagulasabi ruumides. Allikas: MTÜ Pagulasabi Facebooki leht.
parem: Filmi- ja aruteluõhtu pagulasteemadel: Stranger in Paradise. Autori pilt.

Keskmine rida:

vasak: Tartu Rahvusvahelise maja toiduõhtu. Allikas: Tartu Rahvusvahelise Maja koduleht.
keskmine: Tartu Rahvusvahelise maja elav raamatukogu. Allikas: Tartu Rahvusvahele Maja Facebooki leht.
parem: Sotsiaalse ettevõtte Kõomen osalemine toidufestivalil. Allikas: Tartu Rahvusvahele Maja Facebooki leht.

Alumine rida:

vasak: Vao majutuskeskuse hoone. Allikas: Postimees. <https://leht.postimees.ee/3635907/vaos-ja-vageval-algab-majutuskeskuse-remont>
keskmine: Vao pagulaskeskuse keeletund. Allikas: Google maps: [https://www.google.com/maps/place/Vao+Pagulaskeskus/..](https://www.google.com/maps/place/Vao+Pagulaskeskus/)
parem: Vao köök toidufestivalil. Allikas: Hoolekandeteenused Facebooki leht.

2.4. Referentsid

Magistritöö teema terviklikuks käsitlemiseks olen toonud näiteid mitmetest valdkondadest: loen referentsideks ka peatükki 2.2.1, kus kirjeldan erinevaid sisserändepoliitikaid ja nende mõju majandusele. Samuti arvestan hilisemas ruumiprogrammis peatükis 2.3.1 lisa 1 välja toodud pagulastele osutatavaid teenuseid, ühistegevusi ning sotsiaalsete ettevõtete ehk pagulaste poolt osutatavaid teenuseid.

Hoonet lahendamiseks abistavate referentside valimisel keskendusin kolmele märksõnale: paindlik tegevusruum, ruumide ristkasutus, lõimumine. Näideteks olen valinud hooneid, mis on ristkasutatavad haridusasutuste ja kogukonna poolt.

2.4.1. Kogukonnahoone Nieheimis, Saksamaal

Näite kirjeldamiseks vajalik info pärineb Heimatwerker projekti kodulehelt⁴², meilivahetusest projekti aseesimehega⁴³ ning MTÜ StadtBauKultur kodulehelt.⁴⁴

Nieheimi linn asub Saksamaal, olles oma suuruselt ja ülesehituselt Eesti väikelinnale küllaltki sarnane: ajalooline keskus ning laienemine linnaäärsetele tööstusaladele ja uuslamurajoonidele. Nieheimi kandis elab ca 120 pagulast. Linna lähistel on mitmed täiendõppe- ja kutsekoolid, kus uued kodanikud end täiendada saavad. Sarnaselt Eesti väikelinnadele on ka Saksamaad tabanud väikelinnade hääbumine ja inimeste lahkumine suurematesse keskustesse.

Nieheim nägi linna elavdamisena lahendust kogukonnakeskuse loomises vana hoone renoveerimisega. Kuid samal ajal nähti selles potentsiaali kodanike aktiivsuse tõstmiseks ning pagulaste lõimumiseks. *Die Heimatwerker* on rühm inimesi, kes töötavad koos hoone renoveerimisel, et seda mittetulundusühinguna kasutada. Vaatan seda lõimumisprojekti mudelina Saksa väikelinnas, kus ajalooline hoone renoveeriti kultuuridevaheliseks kohtumispaigaks.

Projektis osalesid arhitektuurieriala tudengid, vabatahtlikud, ehitusettevõtted ning ca 20 pagulasstaatutes isikut. Hoone oli kogu protsessi käigus avatud osalistele sotsiaalseteks tegevusteks. Planeerimis- ja ehitusprotsess pakkusid võimalust üksteisega tutvavaks saada, keelepraktikat teha, tööks vajalikku kutset omandada ning tänu loodud sidemetele kogukonda integreeruda. Projekt tõestab lõimumise ning samaaegse koos töötamise või õppimise olulisust.

Tänaseks on hoone valmis ning täidab eneses mitmeid rolle just tänu kasutajate ja ruumide paindlikkusele: nõuande keskus – koolituste ruum pagulastele, rõivakauplus ja

⁴² Heimatwerker, <https://heimatwerker.nrw/>

⁴³ Meilivahetus Heimatwerker projekti aseesimehega. Meilivahetus autori valduses.

⁴⁴ StadtBauKultur, <https://stadtbaukultur-nrw.de/>

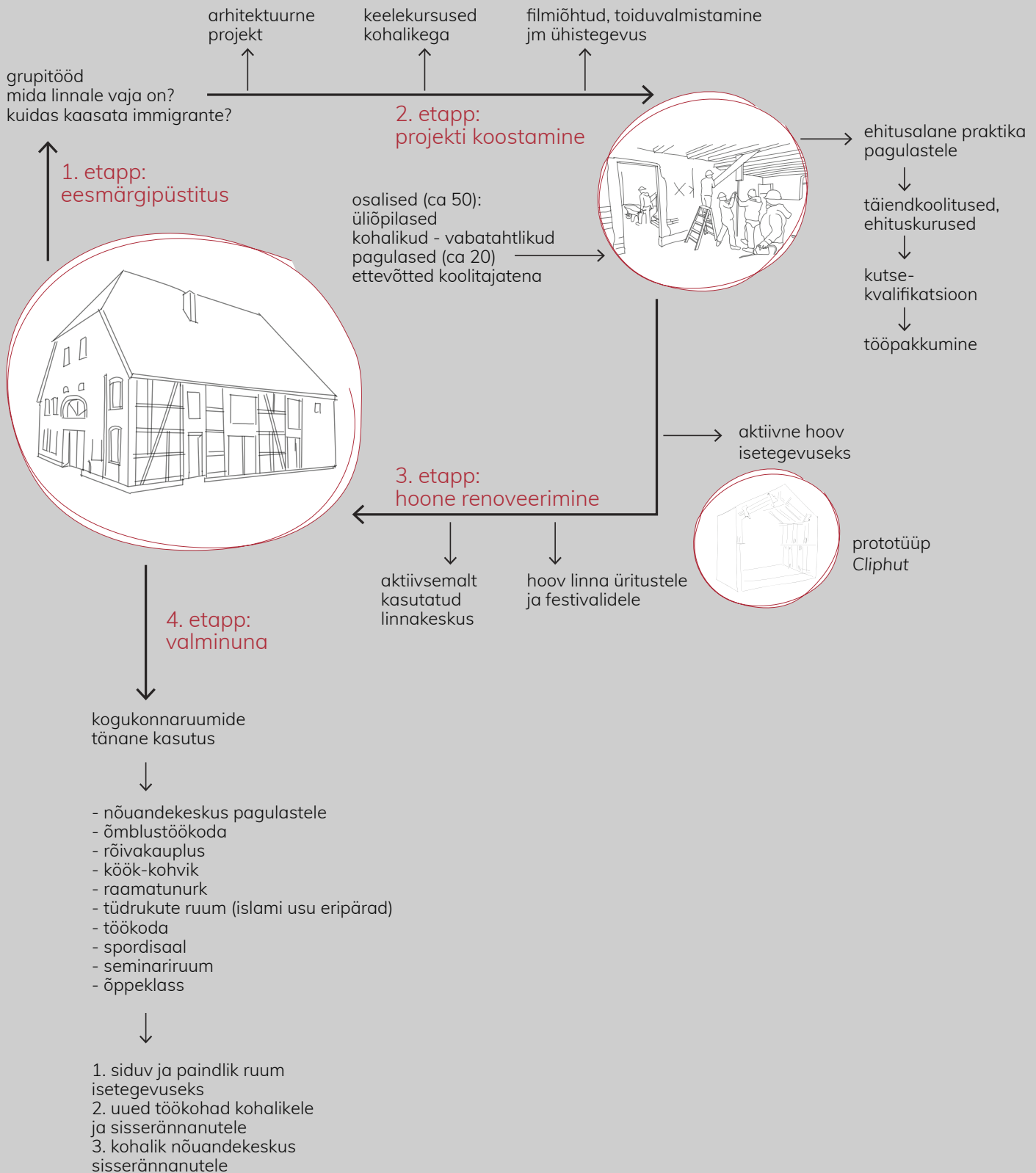
õmblustöökoda ning erinevad ruumid ise tegemiseks ja koos olemiseks: töökoda, spordisaali nurk, raamatunurk, köök-kohvik, tüdrukutele mõeldud spetsiaalne ruum, mis tuleneb islami usu eripäradest. Ehitusprotsessi ajal muutus hoone juba omamoodi linnakeskuseks, pakkudes pinda prototüüpide ehitamiseks ja linna-festivalidele. Hoone funktsioonid ja asukoht soodustavad kerge ligipääsu ja taskukohasuse tõttu selle külastatavuse.

Die Heimatwerkeris kasutatud lõimumismudel näitas, et läbi koos tegemise ja õppimise mõistavad inimesed teineteist paremini, toimub efektiivsem keelepraktika ning kaovad eelarvamused võõra rahva osas. Säärase mudeli kasutamine vajab aega ja hästi läbi mõeldud protsessi, kuid oleks väärt kasutamist ka Eestis.

Oma projektis näen hoones sarnaseid funktsioone: õppimisfunktsiooni toetavad lugemisalad, töökojad, raamatunurk. Isetegevust soosiv hoov ning töökoda. Koos vaba aja veetmist võimaldav köök ja elutuba. Hoone ruumid jäid suures osas avatuks ning eemaldati seinad, et ruumides saaksid toimuda erinevad tegevused. Soovin oma hoonesse luua paindliku ruumikasutuse, kus ei määra tubadele kindlaid funktsioone, vaid laseksin kasutajatel seda otsustada ning muuta.

Die Heimatwerker / The homeworkers / Kodutöölised

Die Heimatwerker on rühm inimesi, kes töötavad koos hoone renoveerimisel, et seda mittetulundusühinguna kasutada. Vaatan seda lõimumisprojekti mudelina Saksa väikelinnas, kus ajalooline hoone renoveeriti kultuuridevaheliseks kohtumispaigaks.

Skeem 4. Die Heimatwerker lõimumismudel. Autori skeem. Allikas: Heimatwerker.

Die Heimatwerker

1. etapp: eesmärgipüstitus

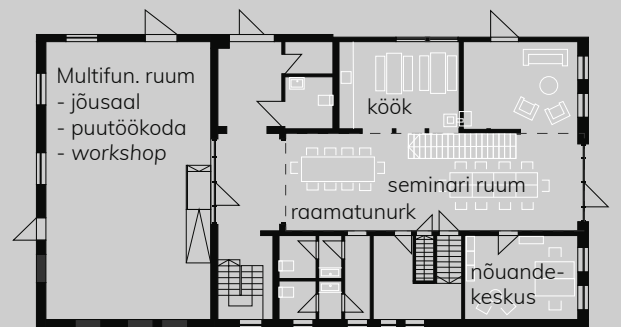
2. etapp: projekti koostamine

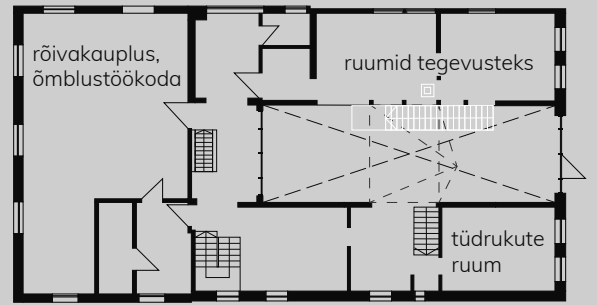
3. etapp: hoone renoveerimine

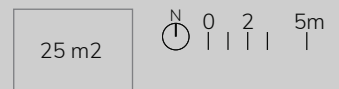
4. etapp: valminud hoone ja aktiivne hoov

1. korrus

2. korrus

Heimatwerker projekti käigus valminud kogukonnahoone

Asendiplaan. Autori joonis.

Hoone plaanid. Autori kohandatud joonised. Allikas: meilivahetusest projekti aseesimehga.

Pildid. Allikas StadtBauKultur: <https://stadtbaukultur-nrw.de/>

2.4.2. Kogukonnahoove Suvelas, Soomes

Info pärineb arhitektuuribüroo Oopeaa kodulehelt.⁴⁵

Naabერიის Soomes asub pealinna lähisel Espoo keskus, mille elurajooni Suvelasse loodi kogukonnakeskus. 34 protsenti rahvastikust on välismaa päritoluga. Segregatsiooni vähendamiseks ning multikultuursuse kui ressursi ärakasutamiseks luuakse Suvelas uushoonestust, nii elamute kui ka ühishoonete näol. See teeb piirkonna atraktiivsemaks ka kohalikele, mitte ainult rändetaustaga inimestele.

Loodud hoone on kogukonnakeskus, milles paiknevad kabeliruum, kontoriblokk ning noortele ja kogukonnale mõeldud vabaaja ruumid. Üldkasutatavad hooned, näiteks koolid ja raamatukogud, kirikud ja kabelid pakuvad kõigile avatud ruume. Koolide, raamatukogude ja kirikute pakkumine kohtadena, kus inimesed saavad kokku tulla ühte ruumi, on sügavalt juurdunud Soome kultuuritraditsioonis. Hoone paikneb spordiväljakute, koolide ning pargi läheduses, mis teeb ta väga kättesaadavaks ning asetab hoone paljude inimeste igapäevasele teekonnale.

Hoone pakub kodubaasi mitmesugustele organisatsioonidele ja moodustab dunaamilise tegevuskoha. Hoonesse on kokku toodud lastehoid, kogukonnaruumid, huviringid, kabinetid valla töötajatele ning kabeliruum ürituste saaliga. Hoone on mõeldud erinevas vanuse ja kultuuritaustaga inimestele, pakkudes küllaldaselt klassi- ja seminariruumi, multifunktsionaalseid vaba-alasid ning erinevaid kööke – supiköök, kohviku köök, õppeklassid, kogukonnaköögid. Kabel on loomulikult ka missa, kontsertide, pulmade, matuste ja ristimiste koht. Kohalik kogukonnapark ning sisehoov pakuvad väliruumi pikendust hoone funktsioonidele: mänguruum lastele, kohtumispaik nende vanematele, turu ala ning kontserdipaik.

Soomes on mitmeid kirikuprojekte, mis hõlmavad endas igapäevaseid funktsioone: elamispiinad, vabaaja ruumid, kohvikud, ametiasutused ning bürood. Kõike ühendav kabel ei täida vaid religioosset rolli, vaid pakub paindlikult oma ruume erinevatele huviringidele, kogukondlikele tegevustele, pidustustele ja grupiüritustele nagu kinod, söögitegemised jne.

Antud hoones näen potentsiaali mitmete funktsioonide toomises ühe katuse alla: see kaasab erineva taustaga inimesi ning soodustab nende lõimumist. Küll aga on antud hoone lahendatud paljude väikeste eri ruumidega, mistõttu võivad sihtgrupid eralduda – olgugi, et nad on ühte majja kokku tulnud. Enda projektis näen, et just säärane ruumide riskasutus ning erinevate funktsioonide liitmine tooks potentsiaalselt inimesi kokku, kuid lahendaksin ruumiplaneeringu avaramalt.

⁴⁵ Oopeaa. <http://oopeaa.com/project/suvela-chapel/>

Suvela

Sisehoov

Kogukonnapark

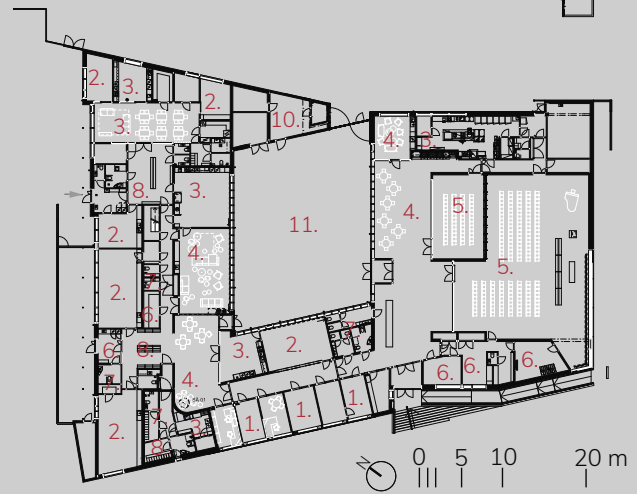
Asendiplaan. Autori joonis.

Hoone plaanid. Allikas arhitektuuribüroo Oopeaa kodulehekülj: <http://oopeaa.com/project/suvela-chapel/>

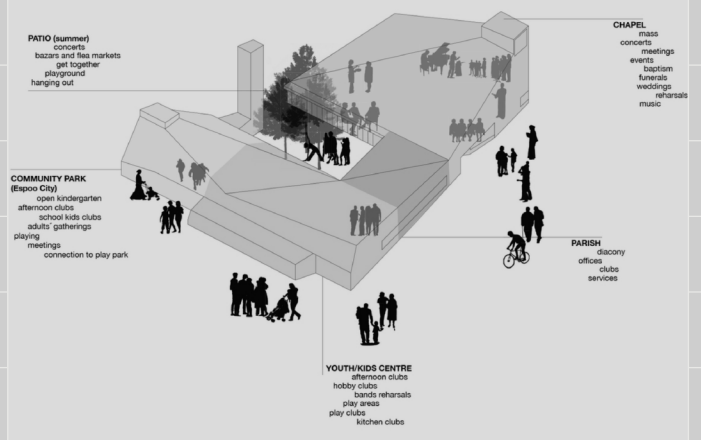
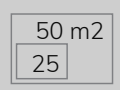
Pildid. Allikas ArchDaily: <https://www.archdaily.com/802966/suvela-chapel-oopeaa>

Kogukonna hoone

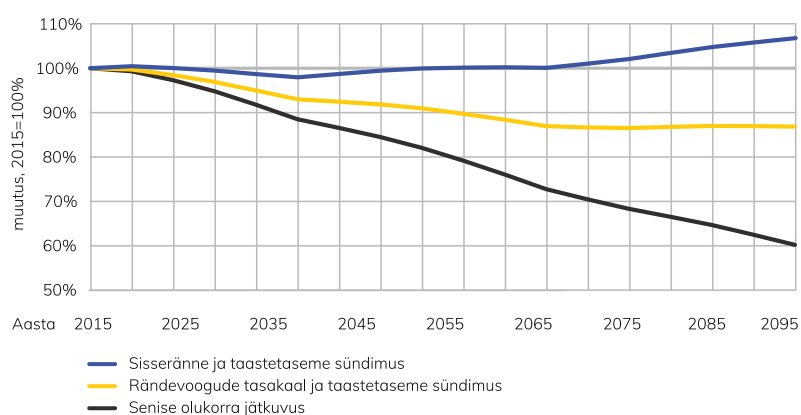

- 1. kontorid
- 2. klassiruum / seminarium
- 3. köök
- 4. multifunktsionaalne ala
- 5. saal / kabelisaal
- 6. abiruum
- 7. tualett
- 8. garderoob
- 9. siseõu
- 10. kellatorn

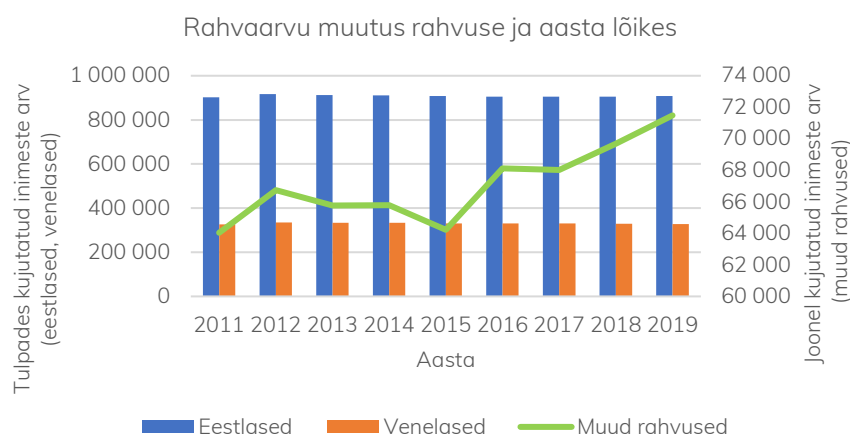

3. Strateegiline lahendus

Eesti inimarengu aruanne leiab, et paikneme rändepöörde ajastus. Kui varasemalt tegelesime väljarände probleemidega, siis täna peame mõtestama sisserännet kui ressursi ning õppima seda edukalt ära kasutama. Eesti rahvastiku arv on languses ning ainult sündide taastamisega see jääbki langusesse: põhjuseks on tänase rahvastiku kõrge vanus (Graafik 4). Küll aga saab rahvaarvu kasvatada sisserände suurendamisega.⁴⁶ Graafikul 5 näeme, et muude rahvuste osakaal Eesti ühiskonnas tõuseb stabiilselt alates 2015. aastast. Seetõttu on oluline tegeleda sisserännanute lõimumise ja kaasamisega.

Graafik 4. Eesti rahvastikuprognosis 2015-2100. Joonis: Allikas Eesti Inimarengu aruanne

Graafik 5. Rahvaarvu muutus rahvuse ja aasta lõikes. Autori graafik. Allikas Statistikaamet

⁴⁶ Eesti inimarengu aruanne 2016/2017. (i.a.) Kasutamise kuupäev: 29.12.2019 a., allikas Inimareng: inimareng.ee

3.1. Lõimumine = integratsioon

Antud peatükis keskendun integratsiooni olemusele. Kasutan meelsamini sõna lõimumine, sest integratsioon on meie ühiskonnas saanud justkui tabu sõnaks. Minu jaoks on integratsioon mitmesuunaline protsess, mille tulemusena säilivad nii vähemus- kui ka enamusgrupi omadused, toimub sallivuse ning kultuuriliste üldpädevuste rikastamine, mille käigus mõlemad osapooled võtavad midagi uut omaks. Mõne jaoks on integratsioon jällegi väga ühepoolne protsess: vähemus peab sulanduma enamusse.

Migratsioon tähendab indiviidile sotsiaalse ja kultuurilise ümbruskonna vahetumist. Kohtumine uue kultuuriga esitab elukohariigi vahetanuile olulise väljakutse: ühelt poolt tuleb säilitada olemasolev identiteet, samas aga kohaneda ning leida koht uues kultuuri- ja keeleruumis. Migratsiooniga kaasneb kuulumine etnilisse ja keelelisse vähemusse. Mõned teadlased arvavad, et just keel on see, mis määrab meie etnilise identiteedi. Keel on üks parimaid tunnuseid, mis välistab rühma sisekommunikatsioonist välisrühma liikmed, tekitades enamusi ja vähemusi.⁴⁷ Seetõttu on just keel ja selle omandamine integreerumisel võtmetähtsusega. Kuidas, kui kiirelt ja millisel viisil seda omandatakse mängib suurt rolli.

Identiteedi ning muude kultuuri- ja psühholoogiliste protsesside muutumist, mis leiavad aset kahe kultuuri pikemal kokkupuutumisel, nimetatakse akulturatsiooniks. Inimeste ränne erinevate kultuuride vahel on läbi ajaloo mõjutanud kultuurimuutusi. Selle protsessi mõistmiseks on kultuuridevahelised psühholoogid kasutanud 'akulturatsiooni' raamistikku, liigitades 'akulturatsiooni orientatsioonid' (Skeem 5) kahte dimensiooni: valmisolek suhelda kultuuriliselt erinevate inimestega ja kalduvus säilitada oma kultuuriline identiteet ('kultuuriline konservatism').⁴⁸

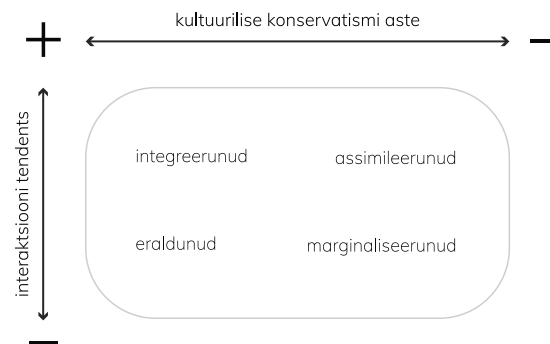
John Berry akulturatsiooni raamistiku kohaselt on sisserändajad kas:

1. Integreerunud: vastuvõtvas ühiskonnas osalevad liikmed, kes on seotud mõlema kultuuriga. St kujuneb välja kultuuriline kaksikidentiteet.
2. Assimileerunud: vastuvõtva ühiskonna osalevad liikmed, kes on omaks võtnud vastuvõtva kultuuri. St inimene on seotud ainult vastuvõtja riigi kultuuriga.
3. Eraldunud: sotsiaalselt eraldatud ühiskonna liikmed, kes on säilitanud oma kultuurilise identiteedi. St seostab end vaid oma päritoluriigiga.

⁴⁷ K.Praakli, J.Viikberg. Eestlased ja eesti keel välismaal. Eesti Keele Sihtasutus, 2010. lk. 239-463. <https://www.eki.ee/books/eekv/EEKV.pdf>

⁴⁸ K.Praakli, J.Viikberg. Eestlased ja eesti keel välismaal...

4. Marginaliseerunud: sotsiaalselt eraldatud ühiskonna liikmed, kellel puuduvad sidemed mõlema kultuuriga.⁴⁹

Skeem 5. Akulturatsiooni raamistik. Allikas: E. Y. Erten, P. Berg, F. J. Weissing. *Acculturation orientations affect the evolution of a multicultural society*. 2018.

Tuleb leida ruumiline strateegia, kuidas me erinevaid etnilisi gruppe kokku viime. Just ruum ja selles aset leidvad tegevused määravad ära, kas ja millisel määral laseme sisserännanutel oma kultuuri tutvustada ja meil avastada lasta. John Berry akulturatsiooni raamistiku järgi seatakse eesmärgiks sisserännanute integreerumine. Selleks on oluline lasta uutel tulijatel tunda end osana ühiskonnast ning samal ajal peame lubama ja innustama neil endi kultuurilisi omadusi säilitada ja ühiskonda mitmekesistada. Integreerimine toimub vaid siis kui kõik osapooled huvituvad ja võtavad omaks nii enda kui ka uut kultuuri. Arvan et lõimumine peaks toimuma kultuuride rikastamise ja segunemise näol.

⁴⁹ Ibid.

3.2. Ruumiline väljund

Ruumilise strateegia tulemiks olen mõelnud kogukonnakeskust, mis on ruum eeskätt kohalikele, kuhu kaasata ka vähemusrahvusi. Sihtgrupid seletan lahti järgmises peatükis. Kogukonnakeskuse võrdsustaksin samal ajal kultuuride keskusega, mille eesmärk on tutvustada eestlastele ja välismaalastele vastastiku üksteise kultuure, kombeid, oskusi ning ajendaks inimesi koos lävima ja looma. Seetõttu näen lahendusena ruumi, mis pakuks majutus- ja tugikeskustele alternatiivse kohtumise ja koolituspaiga.

See koht peab täitma samaaegselt mitmeid funktsioone nii kohalikele kui ka sisserännanutele. Arvan, et kogukonnakeskust ei tohiks siduda pagulaste majutusega. Seda tehes jääks hoonest pagulaskeskuse mulje, mis ei pruugi olla teistele sihtgruppidele atraktiivne: hirmud ja eelarvamused (ptk. 2.3.) pidurdaks mõnedel osapooltel osalemist ning see tekitab eraldatud gruppide teket. Pagulaskeskuse loomise asemel keskendun just kohalikele ja kogukonna valupunktidele. Uurin, mida antud keskkonnas vaja on, mis funktsioone kogukond kindlasti tahaks külastada ning alles seejärel leian võimalikud ruumid ja funktsioonid, mis mitmekultuurilisust toetaks.

Kogukonnakeskus peidaks endas mitmeid eri rolle: koht kokkusaamiseks, õppimiseks, koos toidu valmistamiseks, töötamiseks, suur- ja väikeüritusteks. Omistades hoonele õpperolli, sean oluliseks just huvi tekitamise, erialade põimumise ning tegevuse käigus integreerumise. Kogukonnakeskus on keskne hoone, mis koondab ja põimib erinevaid kasutajagruppe ja tegevusalasid. Selline hoone on kohandatav paljudesse erinevate väikelinnade või maa-asulate jaoks. Antud projektis töötan läbi võimaliku ruumiprogrammi, funktsioonide paindlikkuse ja koostoime ning viimaks kohandan seda ühele Eesti väikelinnale, et pakkuda alternatiiv kohtumispaikadele suurlinnades.

3.3. Keda ja kuidas lõimida

Minu projektis on suurim roll kohalikel inimestel, kuid selles peatükis keskendun vähemusrahvuste sihtgrupile. Kohalike ruumivajadused ning linna puudused ja potentsiaal kujunevad välja hilisemas peatükis, mil on välja valitud pilootprojekti linn.

Sihtgruppide valimisel proovisin olla võimalikult paindlik: arvestasin kohalikke, tänaseid ning potentsiaalseid uusi tulijaid ning elukohast lahkujaid. Võtsin arvesse nii kohalikke kui ka mitte-eestlasi. Sihtgruppide kategoriseerimisel jaotasin nad hoone eri kasutusviisi, mitte rahvuse alusel:

1. Kohalik inimene:
 - I. Väikelinna ja selle mõjupiirkondade elanikud (sh mitte-eestlased).
2. Tagasi koju pöörduja (uus püselanik):
 - I. pered, kes saavad tagasi kodulinna (nt noorpered peale õpinguid)
 - II. Keskealised, eakad suurlinnadest või välisriigist (tihti Soomest)

3. Uus tulija:
 - I. Teistest linnadest töö, kooli või pere tõttu paika elama asunud Eesti kodanik.
 - II. Mitte-eestlased, kes tänu soodsate elupindade, vabade töökohtade ning täiendõppe potentsiaali tõttu piirkonda elama asuvad. Potentsiaalselt panustaksid oma kultuuride tutvustamisega kogukonnakeskusesse.
4. Külastaja:
 - I. Teiste linnade elanikud, kes käivad aeg-ajalt kultuuride mitmekesisust (kogukonnakeskus muutub ka kultuuride keskuseks) kogemas. Näen ennast selles kategoorias.
 - II. Välismaalased. Sarnast kultuuri turismi saavad kogeda teiselt poolt piiri tulijad.
 - III. Võõrtöötajad. Teistes linnades elavatele vähemusrahvastele võib säärane keskus olla kohaks, kus saab võtta osa kogukondlikest tegevustest.
5. Peatuja (isik, kes on perioodiliselt tihe külastaja):
 - I. Ajutine töötajad, kes ööbib nõ keskuse lähedal ja tarbib seal pakutavat. Siia alla käivad hooajalised töötajad teiselt poolt piiri kui ka Eesti elanikud, kes peavad töö tõttu erinevates linnades lühiajaliselt elama.
 - II. Vao või Vägeva majutuskeskuses viibiv asüülitaotleja või juba elamisloa saanud isik, kes ootab sobivat elamispiinda. Eesmärk oleks pakkuda majutuskeskuses viibimisele alternatiivset päevakeskust, kus saab end täiendada, keelpraktikas osaleda ning lõimida kohalikega.

Lõimumise soodustamiseks on hoone puhul olulisem kättesaadavus:

1. Koht peaks jääma inimeste tavapärasele marsruutidele (kodust kooli, huvikooli, tööle, poodi, bussipeatusesse).
2. Koht võiks olla osaliselt seotud vajalike ja kohustuslike tegevustega. Pood, kool, töökoht, ametiasutused on kohad, kus me peame käima. Asetades kogukonnakeskuse nende lähedale, on suurem tõenäosus, et sinna ka jõutakse.
3. Koha maksumus. Mida avatum ja taskukohasem on paik, seda rohkem on potentsiaalseid kasutajaid. Seega oleks hea kui ruum oleks tihedalt seotud avaliku ruumi ja teenustega, mis on kättesaadavad olenemata majanduslikust olukorrast.

Lisaks hoone asukohale mängib rolli ja selle pakutavad võimalused. Funktsioonide valimisel võtan arvesse peatükis 2.3.1 ja lisa 1 loeteletud tugi- ja kohanemisteenused, levinud lõimumistegevusi ja sotsiaalsete ettevõtete tegevussuundasid. Samuti referentsidena (pt 2.4) käsitletud kogukonnanahoonete ruumiprogrammi. Jagan esmalt ruumitüpoloogia nelja kategooriasse: töökoda, elutuba, köök ja väliruum. Tegelikult funktsioonid põimuksid, mille tulemusena tekib eri suuruses avalikumaid ja privaatsemaid nurki. Vastavalt asukohale ja linna olukorrale funktsioonid täienevad ja täpsustuvad.

Neli kategooriat:

1. Töökoda on koht, kus saaks tegeleda isetegevusega: loomeraum ettevõtluse soodustamiseks, töötoad, jagatud tööruum, täiendõppe ruum, meisterdamise ala.
2. Elutuba oleks standardsemat tüüpi kohandatav ruum kohtumisteks või erinevateks tegevusruumideks: seminarid, tugiteenused, klassiruumid, vaba aja veetmise kohad või ruumid grupitöödeks. Samuti on vajadus õhtusteks tegevusteks, olgu see kohvik, kino, publi jne.
3. Köök. Söögitegemine on üks universaalsemaid tegevusi, kus keelebarjäär ei pruugi olla takistuseks. Lisaks keelele on ka köögikultuur väga rahvuse põhine, mistõttu on söögitegemise kaudu hea erinevatel etnilistel gruppidel lõimida ja ennast tutvustada.
4. Lisaks siseruumi funktsioonidele peaksid samad tegevused osaliselt kanduma väliruumi. Töökoja väljundid võivad rakendust leida pargis, õues, hoovis. Näen, et hoone või hoone ümbrus võiks ise toimida kui näitus ja muutuda tänu kasutajate tehtavatele muudatustele.

Näen, et selline hoone pakuks järgnevaid kokkupuute võimalusi:

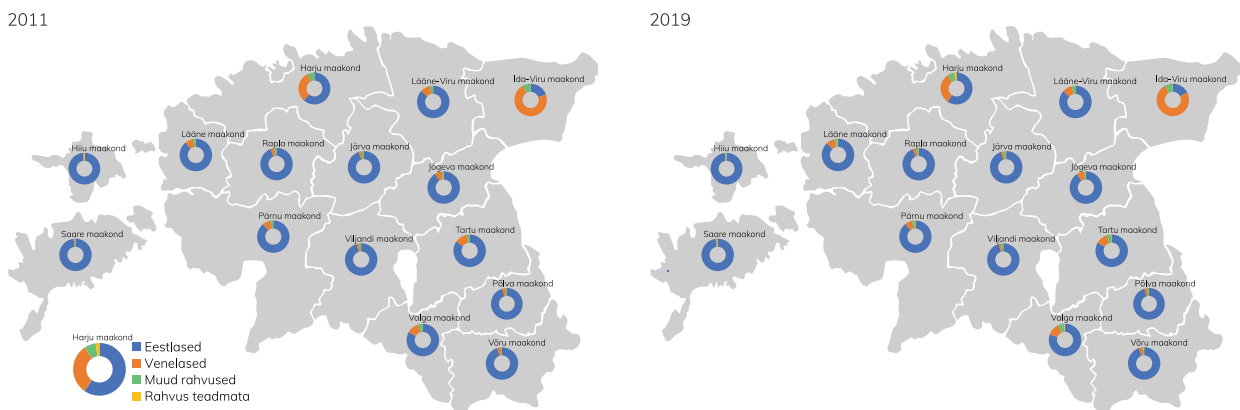
1. Kohalikele ja sisserännanutele mõeldud ruumid, mis soodustavad isetegevust, juurde õppimist ning seeläbi uutmoodi põimunud sisu loomist.
2. Samal ajal oleks see tihedalt seotud mõne olemasoleva haridusasutusega, mille kõrval saaks pakkuda vähem formaalselt väljaõpet ning tänu sellele pakkuda näiteks: tantsukoolitusi, kultuuriõhtuid, toidukoolitusi jne.
3. Täidaks kultuuride keskuse rolli, mis päevasel ajal / argipäevadel omaks õppefunktsiooni ja kogukonnakeskuse rolli, ent aeg-ajalt muutub suuremate ürituste abil tõmbenumbriks ka mujalt tulijatele.
4. Hoone oleks vahend huvi tekitamiseks eri kultuuride vastu. Erialade ja teadmiste põimumise ning tegevuse käigus toimuks integreerumine.

Minu töö eesmärk on leida ruumiline strateegia sisserännanute kaasamiseks ja seeläbi edukamaks lõimimiseks. Selline mudel võiks kohanduste abil olla realiseeritav erinevates väiksemates ja suuremates linnades.

3.4. Asukoha kriteeriumid

Näen, et loodav kogukonnakeskus peab asuma mõnes väikelinnas, nii viime uusi tulijaid, turiste, kohalikke elanikke teadlikult ka suurlinnadest kaugemale. Suurlinnades on kohtumispaikasid palju, mistõttu ei teki ühte keskselt kohta. Väikelinnades on vastupidi – seal on ühel hoonel potentsiaali muutuda linna südameks ning seeläbi tuua kokku väga erinevas vanuses ning taustaga inimesi. Just kahaneva rahvastikuga linnades võib sisseränne olla üks võimalus, kuidas rahvaarvu suurendada, mitmekesistada ning majanduslikult kasvada.

Kui võrdleme Eesti rahvastikulist koosseisu 2011 ja 2019 aastatel, siis näeme, et Eesti on suures osas väga monokultuurne. Vaid Ida-Virumaal, Harjumaal, Tartus ning Valgas näeme suuremat mitte-eestlaste osakaalu. Kõik muud maakonnad on peaaegu 95% ulatuses ainult eestlastest koosnevad ning see pole muutunud 8 aasta jooksul. Maapiirkondades on muude rahvuste osakaal veidi tõusnud, põhjuseks Ukraina, Valgevene, Moldova, Gruusia ja Vene tööjõu (sh hooajatöölise) kasutamine. Abikäsi on vaja põllumajanduses, turismis, tootlustuses ja ehituses – eriti suvel.⁵⁰

Joonis 5. Rahvuste osakaal maakonniti. Autori joonis. Allikas Statistikaameti andmebaasid.

Kõrvutades Joonis 5 ja peatükis 2.3 esitatud pagulaste paiknemise kaarte, siis näeme, et paljud pagulaste pered paigutati elama maakondadesse, kus põhiliselt ootas ees vaid eestlaste kogukond.

Võtsin arvesse varasemates peatükkides puudutatud Eesti elanike liikumist, siin toimuvad rahvastikuprotsesse ning maapiirkondade rolli muutust (pt 2.1, 2.3). Samuti majanduslikke seoseid immigratsiooniga (pt 2.2.1), pagulaste paiknemist ning tugiteenuste regionaalsust (pt 2.3). Nende alusel olen asukoha valimiseks seadnud järgmiseid tingimusi:

Esiteks, kohal peab olema hea ühistranspordihendust suurlinnadega. Paljud riiklikud

⁵⁰ Hooajatöölised meilt ja mujalt. (i.a.) Kasutamise kuupäev: 28.04.2020. Allikas Personaliuudised: <https://www.personaliuudised.ee/uudised/2019/06/26/hooajatoolised-meilt-ja-mujalt>

institutsioonid ning koolitused asuvad suurlinnades ning kõiki teenuseid väikelinna üle tuua ei saa. Seetõttu on oluline, et planeeritav kogukonnakeskus, mis täidab lõimumisrolli sisserrännanutele, omaks head ühendust Eesti puhul Tallinna ja / või Tartuga.

Teiseks, kogukonnakeskust on mõistlik luua linna, kus on juba täna näha teenuste, kaubanduspindade ning meelelahutuse hääbumist. Sellises kohas ei pea loodav hoone konkureerima olemasolevate suurte äridega vaid pakuks elanikele funktsiooni, millest linn puudust tunneb.

Kolmandaks tuleb arvesse võtta kohalikku kogukonna vanuselist koosseisu ning sisse ja välja rändavaid vanuserühmi. Tuleb luua funktsioonid ja tegevused, mis rahuldavad olemasolevat elanikkonda, kuid samal ajal pakuvad väärtust võimalikele tulevastele elanikele. Loodava kogukonnakeskuse idee on kutsuda uusi tulijaid hoone abil üksteisega tutvuma, tegevustest osa võtma ning see peaks mõjuma linna elujõulisusele turgutavalt.

Neljandaks, planeeritav hoone peab suhestuma pagulastele mõeldud majutuskeskustega. Kuna idee on just sotsiaalsust vajavate sisserrändajate ja kohalike inimeste kokku toomine ühte majja, siis peab see olema kättesaadav ka majutuskeskuses elavatele ja üle Eesti laiali paigutatud pagulastele: Kunda, Haapsalu, Pärnu, Türi linnadesse jäid pagulased paikseks (kaardistatud pt 2.3).

Viiendaks, antud linnas võiks olla töajõu puudus (pt 3). Uute inimeste meelitamisel linna peab olema piisavalt vabu töökohti, et neil oleks majanduslikult mõistlik end uue linnaga siduda. Samuti peab olema potentsiaali luua uusi tööstusharusid ja ettevõtteid, juhul kui linn elanike arvu poolest kasvama hakkab.

Kuuendaks, peatükis 2.1 rääkisin Eesti väikeasulate uuringus välja toodud õpperolli tähtsusest. Muutuvas maailmas peame alatasa juurde õppima või ümber õppima. Selleks oleks vaja ühendada tänane töö- ja õpikeskkond omavahel veel sidusamalt. Just tänu ümberõppe keskusele, kutsekoolile või mõnele muule haridusasutusele saaksid nii sisserrändajad kui ka kohalik, oskuste poolest vananev, töajõud uuesti töömaastikule asuda. Kaasnev lõimumisprotsess ja keelepraktika toob kõigile kasu.

4. Asukoha valik

Analüüsisin Statistikaameti prognoositavat rahvaarvu aastani 2045 maakondade lõikes (Tabel 1), et leida projektile kõige potentsiaalsemad piirkonnad. Oluline on tegeleda just maakondadega, mis on rahvaarvu poolest kõige suuremas kaotuses, sest need vaevlevad juba täna suure tööjõupuuduse käes, mis pärsib majandust, uute ettevõtete ja tömbekeskuste tekkimist.

Tabelist näeme, et kõige kriitilisemas seisus on Jõgeva, Valga, Järva ning Ida-Viru maakonnad, kus eeldatakse rahvaarvu langust kolmandiku võrra. Ehkki nimetatud maakondadest on Lääne-Virumaa vaid 4.5 protsendi kaugusel, siis välistan nii Lääne-Virumaa kui ja Jõgevamaa valikutest, kuna mõlemas paiknevad juba majutuskeskused. Minu arust ei tasu pagulaste majutamise ja lõimumise vastutust vaid kahele maakonnale panna.

Tabel 1. Prognoositav rahvaarvu muutus aastani 2045. Autori tabel. Allikas: Statistikaamet

Maakond (* mk-des elavad pagulased)	2019.a Inimeste arv	2045.a Prog. Inimeste arv	Muutus inimeste arvus	Muutus %
Harju*	598952	712028	113076	18.9%
Tartu*	153271	160790	7519	4.9%
Pärnu*	85938	72708	-13230	-15.4%
Saare	33108	27532	-5576	-16.8%
Hiiu	9387	7682	-1705	-18.2%
Rapla	33311	27091	-6220	-18.7%
Võru	35782	26822	-8960	-25.0%
Viljandi	46371	33706	-12665	-27.3%
Lääne*	20507	14896	-5611	-27.4%
Põlva	25006	17939	-7067	-28.3%
Lääne-Viru*	59325	42515	-16810	-28.3%
Jõgeva*	28734	19300	-9434	-32.8%
Valga	28370	18889	-9481	-33.4%
Järva*	30286	20021	-10265	-33.9%
Ida-Viru	136472	86734	-49738	-36.4%

Nii Valga kui ka Ida-Viru maakondade miinuseks on nende asukoht Eesti riigi äärealadel. Kogukonnahoone ehk lõimimiskeskuse idee on tuua kokku lisaks kohalikele ka muudes maakondades elavad eestlased ja välismaalased, mistõttu hoone paigutamine äärealale ei oleks otstarbekas. Kuigi Valga maakonnal on küll Tartuga ning Ida-Virumaal Tartu ja Tallinnaga head ühendused, siis ühendused teiste paikadega, kus pagulased täna elavad, on kehvemad.

Nii Valgamaa kui ka Ida-Virumaa kahjuks räägib asjaolu, et kummssegi maakonda ei paigutatud rändekava raames elama ühtegi pagulast, mistõttu neil ei ole selles vallas varasemat kogemust. Peatükis 3.4 esitatud eesti rahvuste osakaalu kaardilt näeme, et nii Valgas kui ka Ida-Virumaal on Eesti keskmisest suurem osakaal vene rahvusest inimesi. Valgamaa puhul näiteks kaksikliinna süsteem Valkaga, kus elanikud ja ettevõtted teevad tihedat koostööd Läti elanikega. Sealjuures on oluliseks vene keele oskus.

Ida-Virumaal on eestlased vähemuses (neid on ca 20%) ning ülejäänud elanikest moodustavad venelased ja teised endise Nõukogude Liidu territooriumite elanikud. Sealne lõimumine on olnud aeglane: maakond üritab siiani leida viise kuidas tekkinud segregatsiooni ning vähese keelekümlusega tegeleda – seda ka koolides.⁵¹ Oleks vale panna uusi elanikke elama keskkonda, kus niigi ootavad ees keeleprobleemid ja väljakutsed lõimumise vallas. Ida-Virumaa puhul võib välja tuua lähitulevikus aset leidva ettevõtlus ja töökeskkonna muutumise, sest aastakümneid töö ja elatise põhiallikateks olnud kaevandused ja keemiatööstused on oma koormust vähendamas.

Rahvastikuproгноosi kõige kriitilisematest maakondadest jääb alles Järvamaa. Maakond vastab peatükis 3.4. ette seatud asukoha kriteeriumitele mitmes punktis. Järgnevalt kirjeldan, miks olen projekti asukohaks valinud Järva maakonnas asuva Türi linna (vaata lisa 2: märkmed vestlustest Türi ametnikega) :

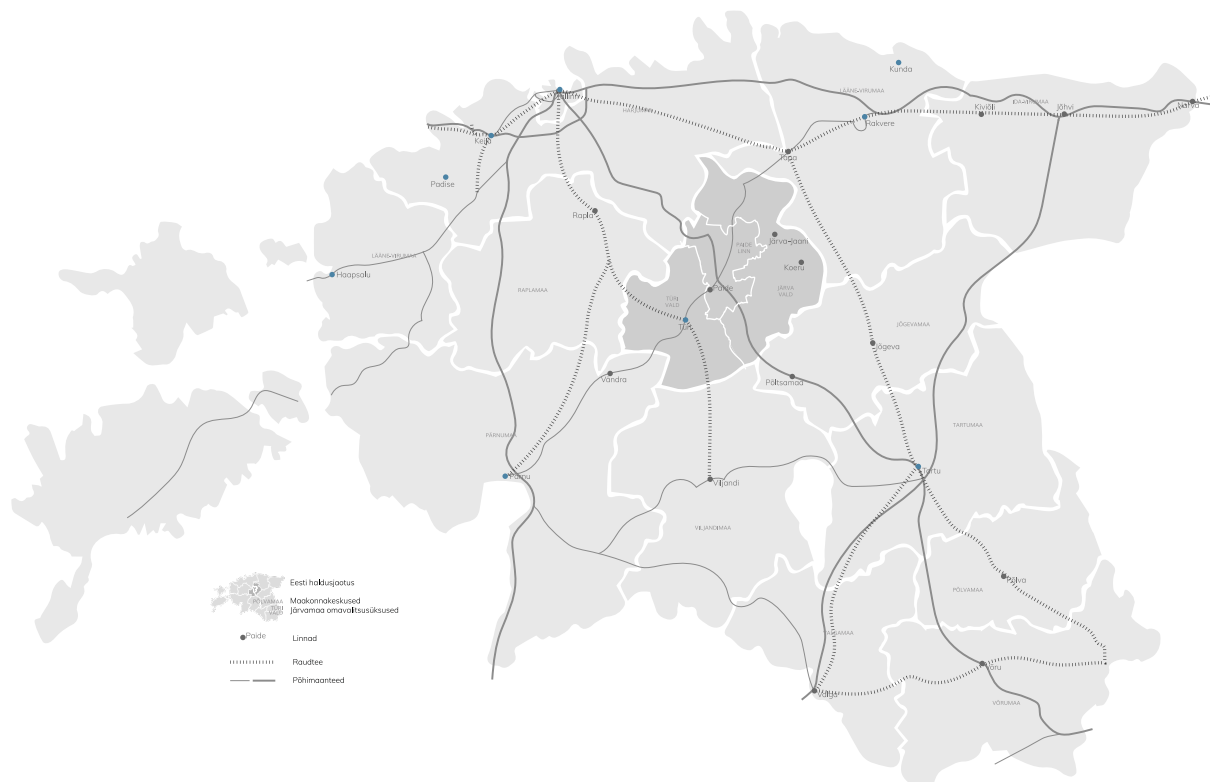
1. Asukoht

Järvamaa paikneb Eesti südames. Seetõttu on Järvamaa omavalitsusüksuste keskustel (Paide, Türi, Järva-Jaani, Koeru) hea ühendus nii Tallinna, Tartu kui ka teiste maakondade tõmbekohtadega (Rakvere, Jõgeva, Rapla jne). Järvamaa arengustrateegias (2019-2035+) leitakse, et tugeva asukoha tõttu saab Järvamaal korraldada sündmusi ja külustusobjekte mitte ainult kohalikele vaid ka üle-Eestilisele klientuurile.⁵²

Jooniselt 6 paistab välja Türi linna mitmekesisem ühistranspordiühendus nt Tallinna, Rapla, Viljandi ja Pärnuga. Rongiühendus teeb kogukonnakeskuse paljudele kättesaadavamaks.

⁵¹ Vestlus Viru Keemia Grupi personaliosakonna juhatajaga. Kohtumise märkmed autori valduses.

⁵² Järva maakonna arengustrateegia 2019-2035+. SA Järvamaa Arenduskeskus, 2019.

Joonis 6. Järva maakonna paiknemine ja transportühendus teiste piirkondadega. Autori joonis.

2. Kogemus muude rahvustega

Järvamaa Omavalitsuste Liidu juhi ja Türi vallavanema Pipi-Liis Siemanni⁵³ sõnul on Järvamaal arvukalt ukrainlasi ja valgevenelasi, kes jäid siia elama peale NSVL lagunemist. Ehkki rahvastiku statistika näitab, et 95% elanikest on eestlased, siis tegelikult on segaperedesse integreerunud välismaalasi küllaldaselt. Töajõu puuduse tõttu nende arv aina kasvab, mida statistika ei pruugi kajastada.⁵⁴ Järvamaa arengustrateegias leitakse, et on soov integreerida võõrkeelset tööjõudu (siit- ja sealtpoolt riigipiiri), neile paremat elamis- ja tööttingimusi pakkudes.⁵⁵

Samuti elab Järvamaal, Türi linnas kaks Süüria peret, kes paigutati siia elama rändekava raames.⁵⁶ Türi linna sotsiaaltöötaja sõnul on pered hästi kohanenud ning väikelinlik olukord teeb vastuvõtu soojemaks: vanemad saavad vajadusel käia tööl teistes Eesti linnades, naabrid abivalmid, paraja suurusega koolides on lastel kergem kohaneda.⁵⁷ Ka tänased majutuskeskused asuvad Järvamaa naabermaakondades (Joonis 7).

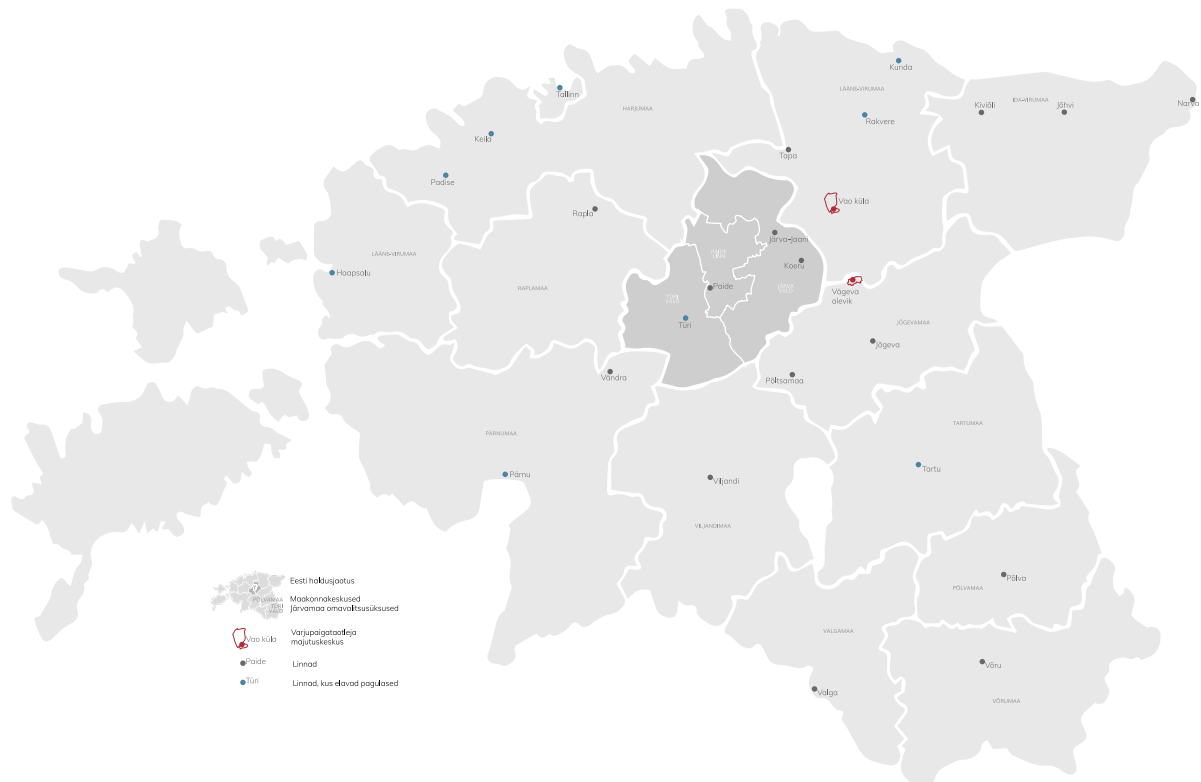
⁵³ Vestlus Türi Vallavanema Pipi-Liis Siemanniga. Märkmed autori valduses.

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Järva maakonna arengustrateegia 2019-2035+...

⁵⁶ Pooled pagulased Eestist lahkunud: asekantsler tunnistab kava läbikukkumist. (i.a.) Kasutamise kuupäev 05.12.2019 a., Allikas ERR: <https://www.err.ee/637342/pooled-pagulased-eestist-lahkunud-asekantsler-tunnistab-kava-labikukkumist>

⁵⁷ Vestlus Türi linna sotsiaaltöötajaga. Märkmed autori valduses.

Joonis 7. Järvamaa asukoht majutuskeskuste ja pagulaste paiknemise suhtes. Autori joonis.

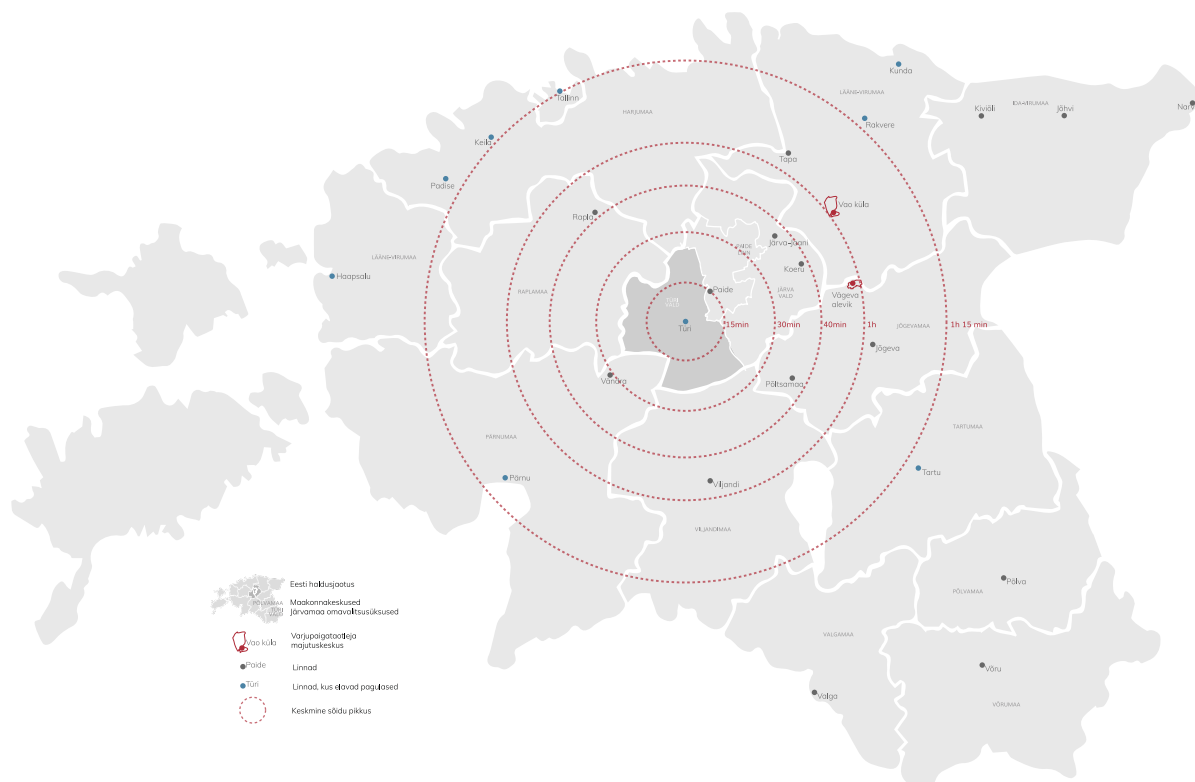
Türi elanikel on harjumus puutuda kokku vähemustega. Türil asub Toimetulekukool ning Türi Kodu, mis pakub majutust, õppetööd ning sotsiaalset tegevust inimestele, kel on kerge puue või kes vajavad toimetamiseks abi. Nad on kaasatud Türi tegevustesse. Türi ametnike arvates võib just see olla üks põhjus, miks pagulased võeti kiiremini omaks: neile viidi vajalikke esemeid ning toetati tegevustes. Ka riigikeelt mitte kõnelev kodanik on algul vähemuses, vajades ühiskonna ning kaaselanike tuge ja abi, et keel omandada.

Järvamaa arengustrateegias (2019-2035+) leitakse, et uute inimeste lõimimiseks on vaja edendada kogukondlikke sidemeid ja suhteid, mainides ära mõiste „kogukonnakeskus“ ja määratledes sellele kohanemist toetava rolli. Mina adresseerin kogukonnakeskusega ka töö ja hariduse võimalusi.

3. Rahvastikuprotsesside, tööjõupuuduse ja teenuste nõiarering

Järvamaal on aset leidmas rahvastiku kahanemise protsessis, siis on maakond keerulisel teelahkmel: ettevõtted ei julge end sinna rajada, sest pole vajalikku tööjõudu ning inimesed jällegi ei söanda sinna kolida, sest pole tööd.⁵³ See on lõputu nõiarering. Luues piirkonda juurde väärtusi, mis kutsuksid uusi elanike või endiseid elanike tagasi pöörduma, annaksime ettevõtetele julguse Järvamaale kanda kinnitada. Järvamaa Omavalitsuste Liidu juhi ja Türi vallavanema Pipi-Liis Siemanni sõnul on Türil tööjõupuudus pea kõikides valdkondades (vt lisa 2: märkmed vestlustest Türi ametnikega, Tööturg). Põhjuseid on

mitmeid: inimesed käivad tihtipeale tööl suurlinnades või on olemasolev tööjõud oskuste poolest vananenud.

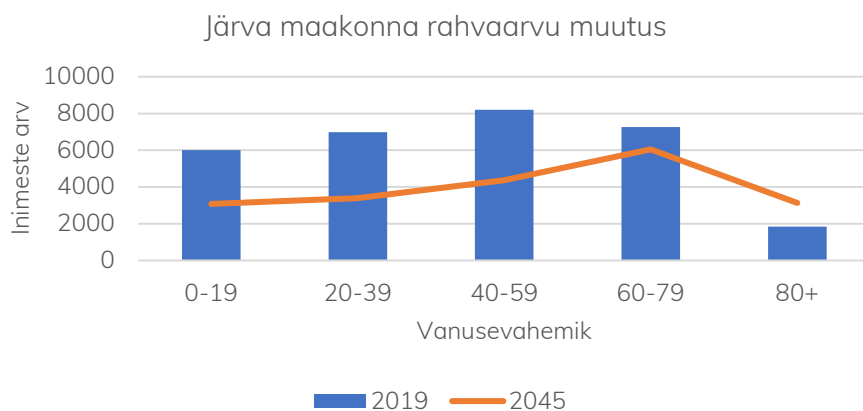

Joonis 8. Türi linna paiknemine. Autori joonis.

Järvamaa asub küll vägagi soodsas kohas, ent just asukoht on maakonnale ka miinus: ettevõtted ja teenused konkureerivad nii suurlinnadega kui ka naabermaakondadega. Tihtipeale on teekond enda omavalitsusüksuse keskusesse sama pikk kui naabermaakonna omasse. Seetõttu on näha häbumist ja koondumist pea kõikides valdkondades: teenustes, kaubanduspindades, toidukohtades, raamatukogudes jne. Teenuste või kaubandusega tegelevatel ettevõtetel on raske toime tulla, kui väheneb nii töötajate kui ka kohalike tarbijate arv. Uute inimeste ja ideede rohkus aitaks seda parandada.⁵⁸

⁵⁸ Järva maakonna arengustrateegia 2019-2035+...

Sarnaselt teistele väikelinnadele on Järvamaal oodata noorema ning tööealise elanikkonna vähenemist ning vanemaelise elanikkonna kasvu. Loodav kogukonnakeskus tõstaks maakonna atraktiivsust ka nooremate generatsioonide seas.

Graafik 6. Järva maakonna rahvaarvu muutus. Autori graafik. Allikas Statistikaamet

4. Haridus ja lõimumine

Järvamaal on täna suur roll kutseõppes: nii Paides kui ka Türi lähedal Säreveres on mitmeid praktilisi õppekavasid ning õpilaste arv on tõusutrendis. Järvamaa arengustrateegias nenditi, et on suur puudus nii spetsialistidest kui ka lihtsamate tööde tegijatest, mis tuleneb just tööealise elanikkonna vähenemisest. Seetõttu haakub Türi tööjõu puudus minu töös olulisele kohale seatud õppefunktsiooni vajadusega. Luues ühtne süsteem olemasolevate kutseõppeasutuste, vähem formaalset haridust pakkuva kogukonnakeskuse ning ettevõtete vahel, saaks koolitada juurde vajalikku tööjõudu ning luua uusi ettevõtteid. Protsessis saaksid osaleda nii sisserändajaid kui ka tööta jäänud eestlased.

Türi sotsiaaltöötajate sõnul on mitmed pagulased käinud õppimas nii Järvamaa kutsehariduskeskuses kui ka mujal. Paljude jaoks on olnud terves mahus õppeprogramm liiga keeruline⁵⁹, mistõttu näen just täiendõppes või vähem formaalses õppes lahendus. Terve õppekava asemel mõne mooduli omandamine on paindlikum nii sisserändajatele kui ka samal ajal töötavatele kohalikele. Mitmes teises riigis kasutatakse sellist lähenemist lõimimisel (sh Nieheimi näide Saksamaal), Eestis ametlikult mitte. Esialgne keelekümbelus võiks toimida just tegevuse ja õppimise kaudu, see soodustaks hiljem tööturule naasmist. Madala keeleoskusega on tervet haridusprogrammi raske läbida, kuid kindla kutse kvalifikatsiooni omandamine on tehtav.

Türi Valla arengukavas on välja toodud soov haridusvõrgustiku uuendada ja kaasajastada: sidudes seda enam kogukondlike tegevuste ja suhetega, elukestva õppe ja täiendkoolitustega.⁶⁰ Türi nähakse potentsiaali ristkasutataval hoonel, kus põimuksid

⁵⁹ Vestlus Türi linna sotsiaaltöötajaga...

⁶⁰ Türi valla arengukava ja eelarvestrateegia aastateks 2020-2024. Türi, 2019.

kogukonnale ja kaugemalt tulijatele suunatud huvitegevused, ümberõpe, täiskasvanute kursused ja rehabilitatsioon. Seatakse oluliseks just hariduse ja ettevõtluse tihedam sidumine tulevikus.⁶¹

5. Kohalik kogukond ja atmosfäär

Vallavanemaga vesteldes selgus, et Türi linnal puudub keskus ja tõmberoll. Türi ega Paide ei proovi üksteist üle trumbata vaid leida üksteist täiendavaid funktsioone, mis maakonda terviklikult elavdaks.⁶² Osaledes Türi Kogukonnaseltsi KONN koosolekul kirjeldati puudusi vabaaja veetmise kohtadest: vähe kohvikuid ja keskusi kus nii noored täiskasvanud kui ka vanemad saaksid aega veeta, puudus õhtuseid tegevusi pakkuvatest meelelahutus – asutustest ning kohtadest, kus isetegevust viljeleda.⁶³

Seetõttu näen kogukonnakeskusel suuremat potentsiaali just Türil: see pakuks teenuseid ja vaba aja veetmise võimalusi nii kohalikele kui ka küllastajatele ning omaks suurt rolli linna elavdamisel. Järgnevalt uurin Türi linna olemust ajalooliselt ning ülesehitust tänapäeval.

⁶¹ Uued ja vanad majad: kuidas edasi. (i.a.). Kasutamise kuupäev: 10.03.2020 a., allikas Türi Rahvaleht, lk. 3: https://issuu.com/tyrirahvaleht/docs/rahvaleht_m_rts2020

⁶² Vestlus Türi Vallavanema Pipi-Liis Siemanniga...

⁶³ Vestlus Türi Kogukonnaseltsi asutajatega. Märkmed autori valduses.

Lisa 2: Märkmed vestlustest Türi ametnikega

Pipi-Liis Siemann

Türi vallavanem,
Järvamaa Omavalitsuste Liidu esimees

Elukeskkond

- Türi + Paide kaksiklinn
- Oma niiši puudumine, milline turism võiks olla? rahvakultuur? rahvuskultuurid?
- Pole konkurentsivõimeline keskus
- Vaba aja tegevuste ja kohtade puudus
- Teenuste tarbimine toimub muudes maakondades

Asukoht

- Elanikele "+": saavad tööl käia muudes maakondades
- Ettevõtjatele "-": igasuguse tööjõu puudus
- Palju kasutamata / ajutisi äripindasid
- Head transpordi- ja kergliiklusteede ühendused

Elupinnad

- Palju seisvat kinnisvara
- Türi omavalitsusel 100+ korterit
- Kodutoetus (60+ noorperele)
- Türi ja Paide vahelistes küldes elanike arvu tõus

Tööturg

- Teadmatus, kuidas teisi rahvuseid juhendada või kuidas neid tööturule integreeruda
- Religioonist tulenevate töötundide erinevused
- Tööjõu puudus pea kõikides valdkondades: arstid, sotsiaalhooldajad, logopeedid, õpetajad, ametnikud, spetsialistid, tootmissektor, teenindussektor, lihttöölised
- Vananenud oskustega tööliste arvu kasv,
- Suurettevõtted jätnud Järvamaale tulemata just tööjõu puuduse tõttu

Muud rahvused

- Segaperedesse hästi integreerunud NSVL endised elanikud
- Ukrainlaste, valgevenelaste arvu kasv tänu põllumajandusettevõtetele
- Kaks pagulaspere Süüriast (7inimest), õpivad ja töötavad
- Nigeeria noormees, lõpetas eestikeelse eriala Järvamaa kutsehariduskeskuses ja töötab Türil
- Gambia noored Paide jalgpallimeeskonnas
- Soomest tulnud pensionärid kui kohaliku elu edendajad

Puudega inimesed

- Perepesa, Türi kodu töid maakonda mitukümmend uut töökohta
- Tegeletakse positiivselt vähemuste kaasamisega ühiskonda ja tööturule
- Tänu vähemuste kaasamise kogemusele ei ole pagulaste osas nii suurt vastuseisu olnud

Täiendõpe

- Teadmatus / viitsimatus end täiendama minna
- Koolides koostöö edumeelsete ettevõtetega
- Järvamaa Kutsehariduskeskus
 - Õppekohad Paides ja Säreveres
 - Õpilaste arvu ja erialade kasv
 - Kutsekeskharidus (11 eriala)
 - Kutseõpe (27 eriala)
 - Töökohapõhine õpe (10 eriala + töökoht)
 - Hariduslike erivajadustega õppija (2 eriala)

Kaja Laanest

Sotsiaaltöö spetsialist,
Ühe pagulaspere tugijätk

Töö

- Kolm neljast täiskasvanust töötab
- Üks neljast on tööpraktikal
- Erialasel tööl vaid üks (isa - IT sektoris)
- Üks isik osutab juba tõlketeenust
- Üks isik töötab Tallinnas

Õppimine

- Eesti keele õpe Türil (Tartu Rahvaülikooli kaudu)
- Üks isik õppis JKHKs (logistika), aga kogu õppekava omandamine osutus raskeks ja pidi loobuma
- Üks isik õppis tõstukijuhiks
- Kolm neljast täiskasvanutest omavad B-kategooria juhiloa olemas
- Üks isik soovib minna Raplamaale, Kehtna KHK kutset omandama
- Koolitustel käivad Tallinnas (Tartuga kehvem ühendus)

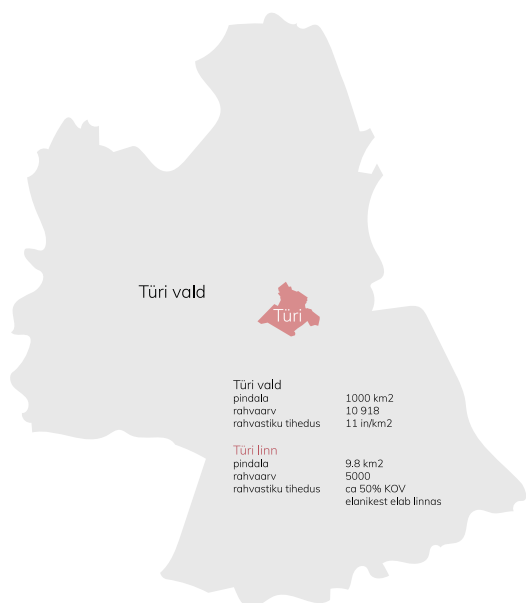
Kogukond

- paigutamine Türi kätis üleöö ja oli esialgu šokk kõigile
- loodi koheselt võrgustik ja tugisüsteem, millela integratsioon poleks nii ladusalt läinud
- kogukonna seas pigem uudishimu, enamasti heatahtlikud ja abistavad naabrid
- "Tänaseks on kõik kohanenud ja ilmselt ei panda neid tänaval teiste seas enam tähelegi."
- Lapsed tunnevad end turvaliselt ja on omandanud väga heal tasemel eesti keele (1,5 aastaga)
- Pereemadel hea eesti keel

Autori märkmed vestlusest

- Perede edasine pagulasstaatus on ebaselge (elamisloa kolm aastat esialgu)
- Ilma kohapealse toe ja soosinguta nad toime poleks tulnud, vaid oleksid siit ammu lahkunud
- Pered on korduvalt reisinud välismaale, ent alati Türi tagasi naasnud
- Pered on olnud kaasatud tutvumisüritustel ja tutvustanud oma toidukultuuri Paide Wabakohvikus
- Türi kogukonnaselts Konn kaasaks oma üritustel pagulasperesid toitlustajateks, kuid puudub vajalik köök

4.1. Türi linn

Türi linn asub valla keskpunktis. Ülejäänud valla asulad on teenuste, haridusasutuste, kaubanduspindade ja töökohtade osas linnast täielikult sõltuvad. Enamikes lähiasulates ei ole enam poode, koole, raamatukogusid, rääkimata meelelahutusteenustest. Kuna Türi linn on Paidest vaid kümne kilomeetri kaugusel ning ainult Türil asub raudteeühendus, siis moodustub nendest justkui kaksiklinn. Osad Türi mõjupiirkonnad sõltuvad ka Paidest ning Paide omad Türist.

Türi linna arengut mõjutas kõige enam Tallinn – Pärnu raudteeühenduse loomine 1900ndate algul ning hiljem haruraudtee

loomine Paide ja Tamsaluni. Oluliseks sai ka Türi paiknemine Tallinn, Pärnu, Viljandi ja Paide suhtes – ristteel, mille tulemusena kerkisid mitmed suured tööstusettevõtted.

Teine maailmasõda jällegi laastas suurema osa linna elavdavatest ettevõtetest. Kui enne sõda oli Türi üle saja erineva tööstuse ja kaubanduspinna, siis 1976. aastaks oli nende arv vähenenud rohkem kui poole võrra.

Tänaseks teame Türit kui kevadpealinna – tänu lillelaadale. Ülejäänus aasta vältel varitseb linna nukram meeleolu. Türi on erandlik linn: siin ei olnud ühtegi restorani, kohvikut, baari ega õllesaali veel 80.ndate alguses. Kohtumispaikadest, loovtegevust soodustavatest kohtadest ning linna üritusi võõrustavates hoonetest on puudust ka tänapäeval. Näen, et linna potentsiaal on palju suurem.

„Linna tugevus on arukalt planeeritud tootmistegevuses, elamissõbralikus väikelinna miljöös ja viljakas kultuuriharrastuses. Sellelt pinnalt võrsub aktiivne ühistegevuse vaim, kodu- ning tasakaalutunne.“

– Elle Anupõld (Raamatus „Türi: Kilde kihelkonna ja linna arengust. V osa.“)

Lisa 3: Türi linna ajalugu

Valminud raamatu „Türi - kilde kihelkonna ja linna arengust. V osa“ põhjal.⁶⁴

Türi linn asub Järvamaa edelasopis, Pärnu jõe paremal kaldal. Linna idapool paikneb noore metsaga Vooremägi ehk Kõrgesaare mägi, mis on ühtlasi tuntud ka kui Türi rahva jalutuspaik. Tänapäevane kirik ehitati 1867. Mõisade rohkuse tõttu ei olnud Türi kihelkonnakeskusena oluline: 1890-ndatel oli kiriku ümbruses vaid 12 eluhoonet. Linna praegused maa-alad olid metsad ja Alliku mõisa karjamaad.

Aleviku kasvamisele andis hoogu Tallinn-Pärnu kitsarööpmelise raudtee ja Türi paberivabriku ehitamine 1899. aastal. Vabriku ümber kerkisid hooned ametnikele, töölistele koos tänase puistee ja ees-aedadega. Hiljem ehitati harutaudtee Paideni, mida 1916. aastal pikendati Tamsaluni. Sellest hetkest sai Türi kitsarööpmelise raudtee suuremaks sõlmjaamaks, tuues ühtlasi tõusu aleviku majanduslikule arengule.

Linna välisilme ning jalutus- ja suvitussõimaluste tõstmiseks rajati puisteid, parke ning 1938. aastal supelmaja kohvikuga (järve veel ei olnud). Linna pargid on suhtelised uued, olles rajatud 1933. – 1935. aastate vahel endistele põllumaadele. Linna vanim park – jõe ääres asuv supelpark, on oluline osa kirikumõisa pargist. Põlised puud: kased, mustad paplid, mõned okaspuud. 1930. aastate lõpus oli Türil 8,5 km puisteid, aga tarasid vaid 1300 meetrit. Linn oli avatud elanikele ja külalistele.

Türi tuntakse ka kui koolide linnana: 1930ndatel oli neil: algkool, reaalkool, progümnaasium, eragümnaasium, aianduskool. 1939. aastal oli linnas 69 kaubandus-, 14 tööstus- ja 21 käsitööstust, just tänu maantee- ja raudteesõlmepunkti asumisele. Suuremad ettevõtted olid Paberi- ja Tselluloosivabrik, J.Vooremaa Telliskivi- ja Keraamikatehas, J.Steinbergi Mehaaniline Puutööstus, Türi Tarvitajateühing, Türi piimatehas ja Raadiosaatejaam.

Linna hiilgeaeg lõppes teise maailmasõja ajal. Isamaasõjas jäi linn varemeisse: hävines raadiojaam, paberivabrik, meierei jm hooned. 1976. a oli linnas kokku vaid 43 asutust, ettevõtet, äripinda – enamik neist loodud nõukogude ajal. Tol ajal sai linn olla uhke kolme lastepäevakodu ja uue gümnaasiumihoone üle. Tänu uuele laiarööpmelisele raudteele paranesid liiklus- ja kaubaveo tingimused. Pandi rõhku sportlikele tegevustele, puhkebaasidele ja pioneerilaagritele.

80.ndate alguseks sai linnast kodu- ja aianduskultuuri keskus, mis pani aluse ka Türi individuaalarhitektuurile. Kuigi rajati ka kommunaalmaju – korrapäraseid paneeltahukaid ja tellisehitisi. Türi süda on kaootilise planeeringu ning arhitektuuriga: segi paarikordsed krohvitud puumajad ja 1950.aastate stiil ning lisaks 70ndatel ehitatud paneelmajad. Paneelmajad ehitati tihtipeale individuaalmajade vahele, mõnele on hooviks isegi kalmistu.

⁶⁴ K. Aruoja. Türi: Kilde kihelkonna ja linna arengust. V osa. Kuma, 2011. lk 6-34.

Lisa 3: Türi linna ajalugu: pildimaterjal

1. 1867. aastal valminud kirik

3. 1910. aastal valminud raudteejaam

2. 1899. aastal valminud paberivabrik

4. 1924. aastal valminud I keskkool
pargid 1935. aastal

5. Türi linn 1928. aastal

6. 1930. a. veepealne ujula

7. 1938. a. supelmaja kohvikuga

8. 1941 pommitamine (sh paberivabrik)

9. 1950ndatel alled, hekid, lilled

10. 1970ndatel kool, lasteaed

11. 1972. a valminud vallamaja ja raamatukogu

Allikad:

Pildid 2, 3, 5, 7, 8. R.Viljat. Türi vanadel fotodel. Kuma, 2004.

Pilt 1. K. Aruoja. Türi: Kilde kihelkonna ja linna arengust. IV osa. Kuma, 2011.

Pildid 4, 6, 9, 10, 11. K. Aruoja. Türi: Kilde kihelkonna ja linna arengust. V osa. Kuma, 2011.

4.1.1. Koha valik

Joonis 9. Türi linn. Autori joonis.

Rohevõrgustik kui jätkuv kesklinn (Joonis 10)

Valdav osa Türi kaubanduspindadest asub põhja-lõunasuunalise Tallinn-Tartu-Sõmeru maantee ääres. Mõned üksikud ka sellega ristuva Tallinn-Rapla-Türi maantee ääres. Endine Stalini kujuga ehitud keskväljak on muutunud linna parklaks ning linna tuumik on nihkunud peateeäärse hoonefrondi taha.

Hoonefrondi taha jääb rohevõrgustik, mis kulgeb mööda parke, mänguväljakuid, hoonete vahelisi rohealasid. See haarab endasse olulisemad haridusasutused, kultuurikeskuse, vallamaja, pritsumaja, kiriku. Selle kõrval asub teine rohevõrgustik, mida mööda kulgeb Pärnu jõgi ning tehisjärv koos seda ümbritseva loodusraja ja rannaalaga. Peateest vasakule jääb Türi-Tamsalu matkatee, mis jookseb mööda endist kitsarööpmelist raudteed ning mets terviseradadega. Just Türi on antud matkamarsruudi alguspaigaks.

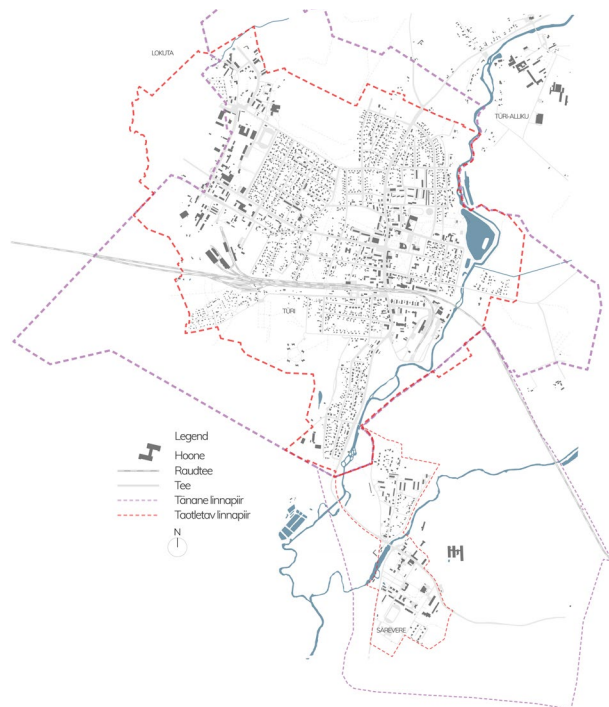
Linna kahanemine (Joonis 11)

Linna täidavad valdavalt suletud hoovidega eramajad ning siin-seal mõned kortermajad. Ääremaale jäävad tööstusalad, endises Lokuta mõisas paiknev lasteaed ja keskkool. Linnast neli kilomeetrit lõunapoole jääb Säreveere Kutsekooli linnak, teel sinna paiknevad veel mõned linnale olulised asutused: toimetulekukool, tervisekeskus jt ametihooned. Linna läbib Lääne-Kagu teljel raudtee.

Türi linn on võtnud vastu otsuse ruumiliselt kahaneda (protsess veel menetluses). Joonisel x2 on näha tänast linnapiiri (lilla) ja taotletavat (punane). Nad näevad, et linna elujõulisus kasvab tihenedes, mitte endistele põllumaadele laienedes. Linna tihenemine seisneb just olemasoleva seisva kinnisvara ja kruntide kasutusele võtuses ning tervikliku linnakompleksi loomises, kus tegevused ja ruumid oleksid optimeeritud ja riskasutuses.

Joonis 10. Rohevõrgustik kui jätkuv kesklinn. Autori joonis.

Joonis 11. Linna kahanemine ja tihenemine.

LOKUTA

TÜRI-ALLIKU

TÜRI

- Legend
- Hoone
 - Igapäevane kaubanduspind/teenus
 - Osajärgselt kaubanduspind/teenus
 - Kool/lasteaed/huvikool
 - Kirik
 - Vallamajandusruumid
 - Transpordisõlm
 - Tööstuspind/teenus
 - Soovitused linna tihendamisele
 - Projektiks valitud krund
9. Projektiks valitud krund
- N
0 200 500m

Joonis 12. Ettepanekud ja krundi valik. Autori joonis.

Ettepanekud ja krundi valik (Joonis 12)

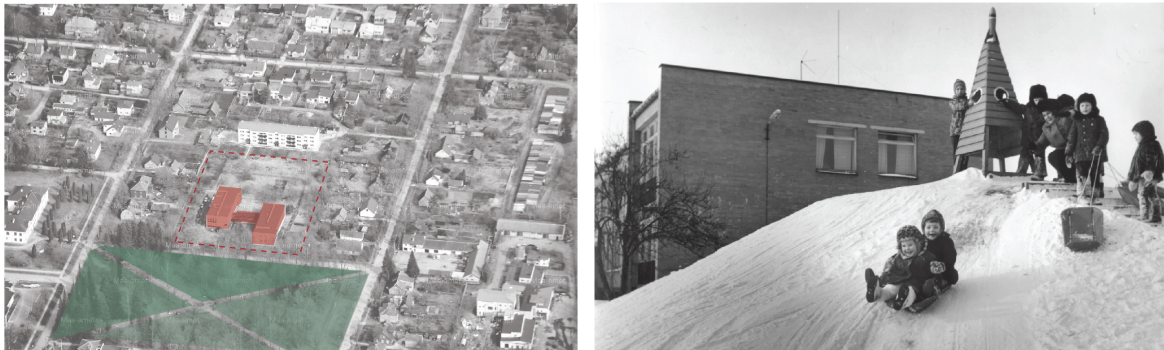
Tervikliku kesklinna ja hariduskompleksi loomisel peaks hariduskeskusena töötav kogukonnahoone asuma vahetus läheduses koolidele, kultuurikeskusele, vallamajale, raamatukogule, huvikoolile, ühistranspordisõlmele. Paigutades kogukonnakeskuse rohevõrgustikku, toetan sellega linna tihenemise ja kahanemise visiooni ning tugevdan olemasolevat kesklinna potentsiaali. Samuti ühtib ala peatükis 3.4 välja toodud tingimustega: asukoht jääb elanike tavapärasele marssruutidele, on seotud vajalike ja kohustuslike tegevustega ning suhestub avaliku linnaruumiga, mistõttu on kõigile kättesaadav.

Kaardistasin projektiala leidmiseks erinevad ajaloolised hooned ja krundid, mille tänane roll on puudulik või aegunud. Olen pakkunud neile võimalikud kasutusviisid ning leidnud projektile sobiva hoone.

Joonis 12 on hooned, krundid, liikumisteed nummerdatud (tekstisiseselt edaspidi sulguses):

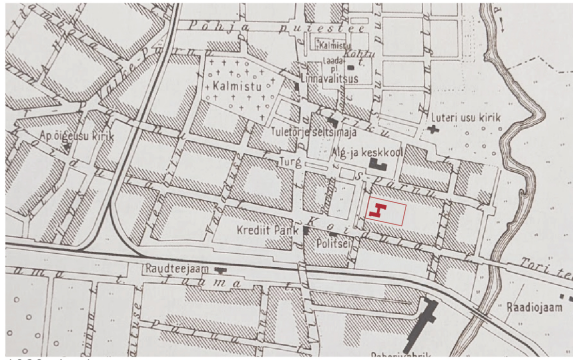
1. Projekti asukoht

Kogukonnakeskusele olen valinud krundi rohevõrgustikus (joonisel nr 6.). 1972. aastal ehitati sinna tüüpprojekti järgi lastaed. Peale lasteaia sulgemist paiknesid seal erinevad töökojad ja käsitöö asutused, kuid tänaseks on hoone pooltühi ja ootab uut funktsiooni. Omanike sõnul on nad hoonet ka vallale pakkunud ning täna otsivad ise sinna uut funktsiooni.

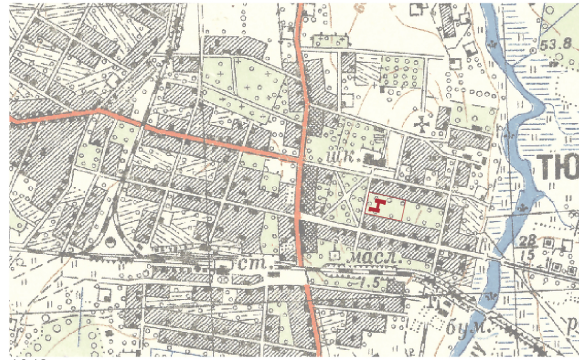

Skeem 6. Pildimaterjal olemasolevast hoonest. Vasakul: aerofoto krundist. Allikas: maa-amet. Paremalt: 1972. aasta pilt Türi lasteaia ja kelgumäest. Allikas: S.Mälk. Kes aias, kes aias? Moodsad lasteaiaid. Eesti Arhitektuurimuuseum, 2019. lk 128.

Krunt asetseb põhikooli, spordihoone, ajaloolise keskkooli hoone ning vallamajaga läheduses. Kogukonnahoone saaks seetõttu pakkuda klassi-, nõupidamis- ja ürituste ruume ka olemasolevatele asutustele. Antud krunt on ajalooliselt suhestunud pargiala ja rohevõrgustikuga: Ajaloolistelt kaartidelt on näha, et krunt oli 1920ndatel kui ka 1948. aastal veel pargiala ja allee jätk.

1920ndatel

1948

Joonis 13. Türi ajaloolised kaardid. Vasakul 1920ndate kaart. Allikas: R.Viljat. Türi vanadel fotodel. Kuma, 2004. Paremal: 1948. aasta kaart. Allikas: maa-amet.

2. Koolid

Täna asub Türi valla ainus keskkool (1.) linna äärealadel, endise Lokuta mõisa aladel. Ajalooline keskkooli asukoht on kesklinnas (joonisel nr. 4.), mis uue põhikooli – spordihoone (3.) valmimisel aastal 2020 jääb tühjaks. Vald kaalub ajaloolisesse keskkooli majja kolida kas keskkool (praegune asukoht 4.) või vallamaja koos raamatukoguga (praegune asukoht 2.). Tervikliku hariduskompleksi loomiseks näen oma projektis endises keskkooli hoones ka täna kooli rolli. See seoks põhikooli, spordimaja, keskkooli ning loodava kogukonnakeskuse (6.) ühtseks kompleksis, mille ruume saab paindlikult ristikasutada. Vallamaja jäaks sellisel juhul asupaika, kus see on olnud 1920ndatest saadik (Joonis 13), paiknedes loodavale kogukonnakeskusele väga lähedal. Vallamajas asuva raamatukogu paigutaksin kogukonnakeskusesse.

3. Vana funktsiooni taaselustamine

Pargi ääres paiknevas osaliselt elumajana toimivas hoones (7.) paiknes varasemalt raamatupood. Uue keskuse loomine selle juurde elavdaks hääbuvaid kaupluspindasid sh raamatupoe.

Raudteejaama hoone vastas paiknev jaama abihoone esimene korrus (8.) on samuti tühi ja ootab teenindus- või kaubanduspinda. Raudteejaamas on täna vaid kohvik. Jaamahoone vastasmajja sobiks nii infopunkt, kohvik või pood. Raudteejaama, uue äripinnaga ning kesklinna roheala vahel saaks paremad – visuaalselt kättesaadavamad ühendused luua läbi turu ala.

Kiriku kõrval asuv endine kirikumõisa hoonest (5.) on alles müürid. Krunt asub soodsas asukohas: järve ja supelala kõrval. Täna on Türi tehisjärve ääres vaid üks väike majutusasutus, kuid suviti on nõudlus palju suurem. Soodsa asukoha tõttu võiks hoone täita majutusasutuse rolli.

Enne tehisjärve loomist asus jõe ja kiriku lähedal supelmaja rannakohvikuga ning Koidula silla lähedal veepealne ujula. Täna asub järve ääres laulukaar, lõkkeplats, spordiväljakud, hüppetorn ning ümber jõe kulgev terviserada. Tänapäevase lahendusega paviljon, mis tooks jõe äärde tagasi supelmaja või veepealse ujula tüüpi varjualuse, võimaldaks järve

ääres viia läbi rohkem üritusi ning uuendaks järveäärset supelala. See teeks järveäärsest kaasaegsema suvituskoha.

Raudteetammist lõuna poole jääva ajaloolise paberivabriku varemed (11.) saavad kasutust leida uue tööstusalana ning osaliselt muuseumina.

4. Sidusus Särevere ja kutsekooli linnakuga

Endise Särevere jahuveski ja villatööstuse tammist on alles vaid müürid (12.). Tee äärest visuaalselt silmapaistev hoone saaks olla kasutuses tuulevaikse istumisalana Türi ja Särevere vahel. Tamm oli varasemalt ühendustee Türi ja Särevere vahel. Et siduda paremini Särevere kutsekooli linnak ning Türi linn sh loodava kogukonnakeskusega, näen et, tuleks parandada ja taastada olulised jalgsi- ja rattateed nende vahel, et kutsekool saaks samuti vastavalt vajadusele laieneda kogukonnakeskusesse.

Lisa 4: Türi linna ajakohane pildimaterjal

Aerofoto. Allikas maa-amet. Projektilala tähistatud valge joonega.

1. projektilala ja park

4. vaade projektilale parkist

2. valmiv põhikool, kultuurimaja, I keskkool, Kirik

4. vaade projektilale kortermaja juurest

Pildid: autori erakogu

5. Projektlahendus

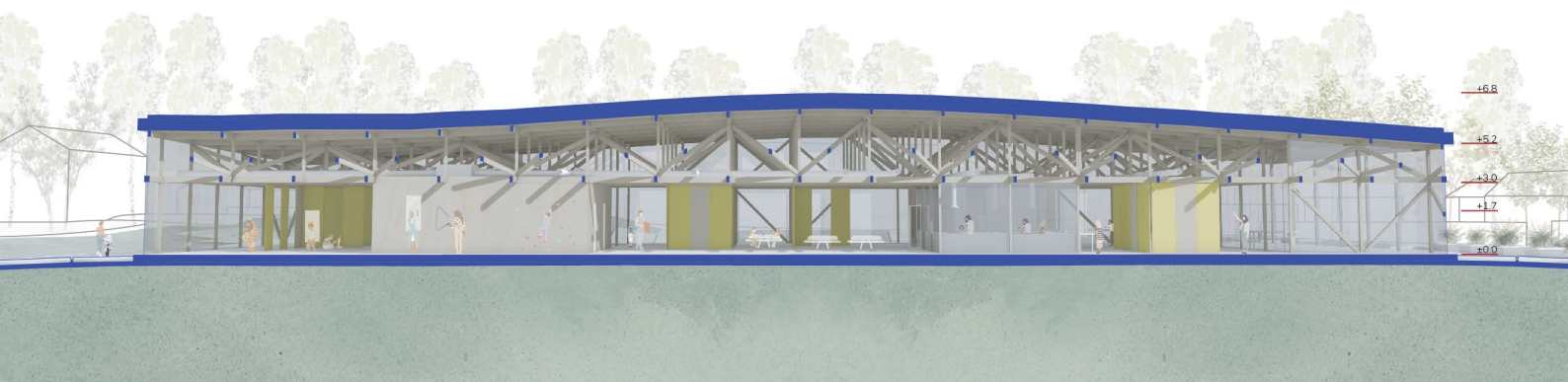
Kontseptuaalne idee on luua avatud ja paindlik ruum arvukatele tegevustele, kus on ruumi riskasutus leidlikult lahendatud. Keskendun kultuuride ja funktsioonide segunemisele ja eri tüüpi kasutajate ristumisele, et soodustada inimeste vahelist sotsiaalset läbikäimist. Näen lahendusena ühte hoonet mitte küla tüüpi kompleksi, et erineva etnilise tausta ja vanusega inimesed omavahel rohkem kohtuksid ja suhtleksid. Kõikide tegevuste ühe katuse alla asetamine kutsub inimesi üksteist rohkem segama, samuti vähendab see etniliste gruppide eraldumist erinevate majade vahel.

Hoone on üles ehitatud funktsionaalsetele ruumidele ning neid ümbritsevale vaba-alale, mida saab mitut moodi kasutada. Kogukonnakeskuses esinev variatiivsus ja adaptiivsus esinevad nii ruumiloome meetodis kui ka sisus ehk ruumis aset leidvates tegevustes. Kuna magistritöö on strateegia keskne, siis tegelen ruumiloomega samuti tüpoloogiliselt, st olen loonud süsteemi ja parameetrilise mudeli, mille abil hoonet ehitam.

„Parameetrilist mudelit käsitletakse vahendina, mis võimaldab vormistada olemasolevat disainiteavet ja uurida erinevaid lahendusi. Selle uurimise käigus saadud uus teave kaasatakse mudelisse, mille tulemusel areneb kavand edasi lõpliku lahenduse suunas.

Parameetriline mudel erineb standardsest kolmemõõtmelisest mudelist; seda väljendatakse rea parameeterväärtuste poolt konfigureeritud seostena. Kavandi muutmine ei eelda mudeli osalist kustutamist ega ümberehitamist. Eeldusel, et põhilised seosed jäävad samaks, muudetakse hoopis parameeterväärtust ja mudel uueneb.“⁶⁵

– Roly Hudson

Visuaal 2. Lõike visuaal. Autori visuaal.

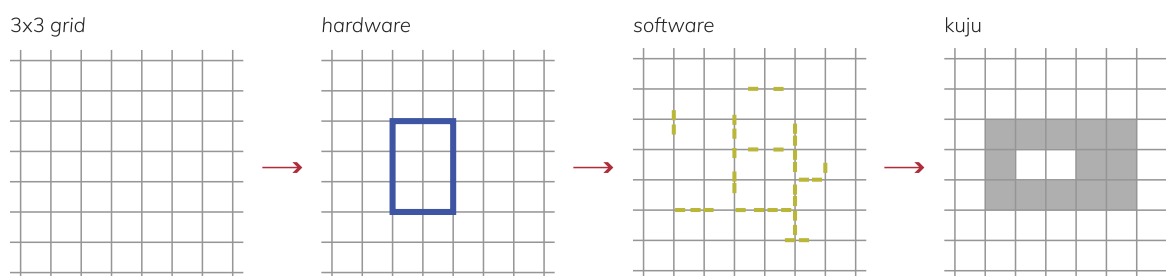
⁶⁵ Roly Hudson. Uue teabe omandamine disainimisel. (i.a.). Kasutamise kuupäev: 03.05.2020 a. Allikas Ehituskunst: <http://ehituskunst.ee/roly-hudson-ue-teabe-omandamine-disainimisel/>

5.1. Hoone kui tööriist

Loon lõimumisele strateegilist ruumilist lahendust, mistõttu olen otsustanud hoonet vaadelda tüpoloogiana. Lisaks ühe hoone läbi lahendamisele olen loonud tööriista, mille abil saab luua adapteeruvat ning funktsioonide poolest põimuvat ruumi. Tegevuste ristumisel soodustan inimeste lõimumist.

Parameetiline tööriist töötab 3 x 3 meetrise ruudustiku alusel. Antud ruudustik määrab ära hoonet kandvate osade paiknemise ja nende tiheduse, funktsionaalse ruumiprogrammi, paindliku ja liigendatava ala ning hoone kuju. Nii funktsionaalsete ruumide kui ka paindliku muudetava ruumi kujundamisel täheldasin, et ruudustikust tulenevad ruumi suurused on optimaalsed nii suletavateks ruumideks kui ka mööbli liigendamisel avatud ruumis.

Antud tööriistast tulenevad hoones nii funktsionaalsed kui ka esteetilised valikud. Hoone on genereeritud konstruktsiooni ja ruumiprogrammi alusel. Ka hoone välimuses domineerib just tema masinlik olemus: nähtavale on jäetud konstruktsioon ja vajalik taristu. Loogika alusel põhinevas ruumis hakkab mängima selle muutuvus ajas ning paindlik tegevustik selle sees. Järgnevalt kirjeldan ära tööriista osade sõltuvuse üksteisest:

Skeem 7. Hoone kui tööriist. Autori skeem.

GRID

Hoone ja krundi seaduspärasused tulenevad 3 x 3 meetrise sammuga gridist (ruudustik). Grid on konstruktiivne: selle ristumispunktides asuvad kandvad postid ning mööda gridi kulgevad konstruktiivsed seinad. Grid määrab ära hoone ruumide paigutuse ja suuruse: nii staatiliste ruumide (*hardware* ehk riistvara) kui ka paindliku vabaala *hardware*'i ümber (*software* ehk tarkvara).

HARWARE (riistvara)

Riistvara on masina nõ „käegakatsutav“ staatiline osa.⁶⁶ Kuna oma hoonet näen ka nõ masinana, siis on hea selle olemust lahti seletada IT terminoloogia abil.

⁶⁶ HTG õppematerjal. (i.a.). Kasutamise kuupäev: 02.05.2020 a. Allikas: <http://www.htg.tartu.ee/if/Baaskursus/Ehitus/Ehitus.html>

Hardware'i alla kuuluvad ruumid on hoone funktsionaalne ruumiprogramm: köök, riietus- ja pesuruumid, garderoob, töökoda, raamatukogu, abiruum prügikäitluseks ja keldrisse sissepääsuks. Hardware'i ruumide suurus tuleneb gridist (3x3, 3x6, 3x9, 6x6 jne.. meetri külgsuhtega). Hardware ruumid on seintega eraldatavad, nendes saab hoone funktsionaalse osa ära pakkida ja sulgeda. See võimaldab funktsionaalsete ruumide ümber paiknevat ruumi kasutada hardware'i endata. Hardware seinad on kas liigutatavad siirdeseinad või täielikult staatilised, viimased on ka hoonet kandvad.

SOFTWARE (tarkvara)

Tarkvara alla kuuluvad masinas infot töötlevad programmid. Tarkvara oma olemuselt juhib riistvara (hardware'i) tööd, mistõttu on riistvara ja tarkvara ühe terviku kaks osa ja need saavad töötada ainult koos.⁶⁷

Hardware'i seinte ümber on potentsiaalne siseruum, mida saab lükandseinte abil erinevat moodi liigendada. Software ei ole konstruktiivne, kuid seda liigendavad siirdeseinad liiguvad mööda gridi ehk gridi alusel loodud talade vööd. Seega tulenevad liigendatava ala võimalused samuti gridist. Software saab olla täiesti avar ehk üleliigsetest seintest tühi, sest kõik siirdeseinad saab funktsionaalsesse hardware'i ära pakkida.

KUJU

Hoone fassaad jookseb mööda gridi ning toetub gridi punktides asuvatele postidele. Projektis on määratud ära võimalikud hardware'i funktsioonid ning nende paigutus. Hoone kuju on kohandus olemasolevasse linnaruumi. Projekti puhul domineerib just hardware'i ja software'i omavaheline suhe. Hoone kuju ning väli- ja siseruumi piirid on kõrvalisemad. Gridi väline kontuur peab olema aimatav, sest hoone mõju ei piirdu seda ümbritseva vormiga.

⁶⁷ Tartu Ülikooli õppematerjal. (i.a.). Kasutamise kuupäev: 02.05.2020 a. Allikas: <http://kodu.ut.ee/~marinai/Praktikumid/W95/arvutist.html>

5.2. Funktsionaalsed ruumid

Hoone programm lahendab ruumilisi olukordi, kuid samal ajal on ka selle tulemiks. Programmi puhul rõhun funktsioonidele, mis on arendavad, kuna seon kogukonnakeskuse tihedalt õppefunktsiooniga. Samal ajal pakuvad ruumid võimalusi vaba aja veetmiseks ning loometegevuseks. Hoones aset leidvaid tegevusi ja sisu loovad *hardware*'i asetatud funktsioonid. Ruumide valikul toetun peatükis 3.3 kirjeldatud esmasele ruumiprogrammile.

KÖÖK (Skeem 8)

Hoone südameks on köök, söögitegemine ja kohvikuala. Toiduvalmistamine on peredes üks olulisemaid kokku toovaid tegevusi. Peatükis 2.3.1 olen nimetanud enim levinud lõimumistegevused, mida MTÜd täna pagulastele ja kogukondadele pakuvad, ning söögitegemine, toitlustus ja sellega kaasnevad üritused on üks põhilisi tööriistu kultuuride kokku viimiseks. Söögitegemine on üks universaalsemaid tegevusi, mis aitab inimestel keelebarjäärist olenemata lõimuda. Samal ajal võimaldab inimestel enda kultuure tutvustada. Täna tegelevad paljud pagulased just toitlustusteenuse pakkumisega ning osaletakse erinevatel festivalidel oma köögikultuuri tutvustamisega.

Hoone funktsionaalsesse ruumiprogrammi, *hardware*'i olen lisanud väikse restoranile sobiliku köögi, mida saab vajadusel hoovipoolsest küljest avada, et liigendatavasse alasse laieneda. Kööki toetab *software*'i asetatud õppeklassilik köök, mis koosneb moodulköögi elementides. Neid saab terrassil grillimiseks kasutada. Moodulköögi saab ühendada nii põrandasse peidetud taristu külge kui ka kasutada iseseisvalt (nt gaasiballooni abil väliruumis). Õppekööki saab kasutada mitmetel otstarvetel: ettevõtluses (toitlustamisel), õppeköögina toidu koolitustel, tiimitöö ja koolituste jaoks, kokandustundides, avatud köögina, modernse supikööginäina või restoraniköögi laiendusena.

Kööki ümbritsev kohvikuala omandab samuti mitmekülgse funktsionaalsuse, sest toob kokku erinevad liikumis- ja kasutusviisid:

1. kohvikus einestamine
2. söögitegemine nii restoranis kui õppeköögis
3. kohvikust möödujad, kes kasutavad ruumi koridorina siseruumis kui ka liikumiseks ühest väliruumist teise (nt tagahoovist sisehoovi)
4. peatuvad kiireks vestluseks
5. õppetöö ja mängimine
6. koosoleku- või seminariruum
7. aatrium ja ürituste saal
8. ettevõtluspind

RAAMATUKOGU (Skeem 9)

Türi lähialade raamatukogud ühendati Türi omaga, mistõttu on raamatukogu roll muutumas olulisemaks nii linnas kui ka kohaliku omavalitsuse piirides. Väiksemates piirkondades on raamatukogudel oluline roll: pakuvad meelelahutust, korraldavad üritusi sh eakate käsitööringe, 3D pliiatsi töötoad, jutuvestmisõhtud jm. Külades ja väikelinnades on raamatukogud muutumas kogukonnakeskusteks, olles sageli ainsad kohad, kuhu

inimesed saavad koguneda.⁶⁸ Türi valla enda inimesed näevad, raamatukogus olulist rolli, ning seovad seda kogukonnakeskuse ning kohtumis- ja ürituspaigaga. Kuna minu loodav kogukonnamaja kannaks linnas õppekeskuse rolli, siis on otstarbekas raamatukogu sinna paigutada. Tänu sellele saaks raamatukogu esinduslikuma ruumi ja seoks end paremini olemasolevate haridusasutuste ning uute täiendõppe programmidega.

Raamatukogu oleks sarnaselt töökojale kokku pakitav ruum. St raamaturiiulid saab lükata üksteise külge ning suletuna hõivab see hoonest minimaalse ruumi. Raamatukogu ümbritsev lugemis ja õppimisruum oleks kasutuses nii raamatukogu tööajal kui ka selle järgsel perioodil. Ruumi paindlikkus võimaldab kasutada raamatukogu ümbritsevat software'i osa, kui raamatukogu ise on suletud. See lugemis- ja õppimisala muutub õhtusel ajal nt mängimisruumiks või kogukonnale mõeldud huviringide alaks.

TÖÖKODA (Skeem 10)

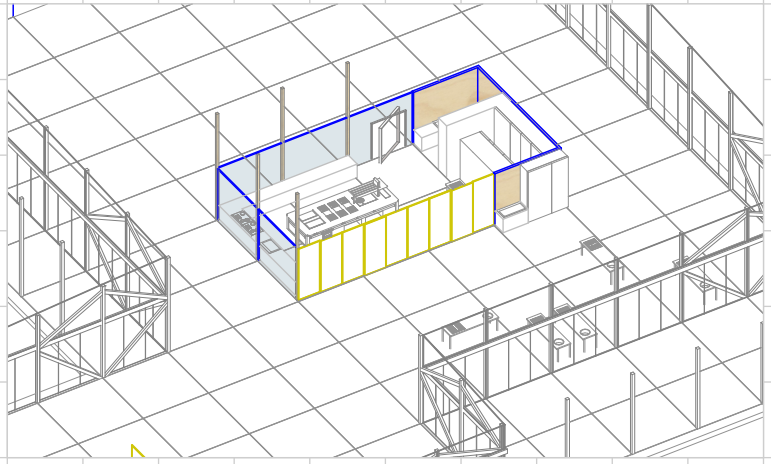
Erinevate käeliste oskuste omandamiseks paikneb hoones töökoda, mis sisaldab nii puidu- ja metallitööks vajalikke masinaid kui ka arvutiparki koos 3D labori, robotite ja laserilõikuriga. Osa tehnikast (robotid, droonid, õmblusmasinad, sülearvutid jm) saaks olla lukustavates kappides, mida saab näiteks mobiilirakenduse abil rentida. Töökoda oleks kasutuses täiendõppe raames viidavate koolituste jaoks, õpilaste huviringide, koolitundide poolt ning isetegevuse jaoks (näiteks ettevõtluses).

Töökoda oleks läbinisti hardware'i alla minev ruum: kõik masinad oleksid kompaktselt ühte ruumi suletavad. Töökoda kasutades muutub seda ümbritsed Software'i ala töökoja jätkuks, st masinad ning tegevused laienevad sinna. Suurem osa töökoja seintest on siirdeseinad, mis lubavad selle maksimaalset avanemist software'i. Töökoda ümbritsev vabaala jätkub sisehoovi ja katuse alla.

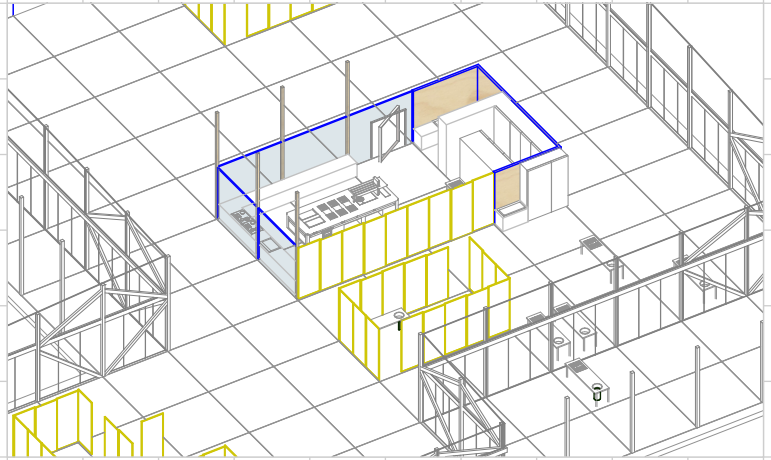
⁶⁸ Türi raamatukogu suureneb taaskord (i.a.). Kasutamise kuupäev: 03.05.2020 a., allikas Türi Rahvaleht, lk. 6: https://issuu.com/tyrirahvaleht/docs/rahvaleht_november2019

Köök

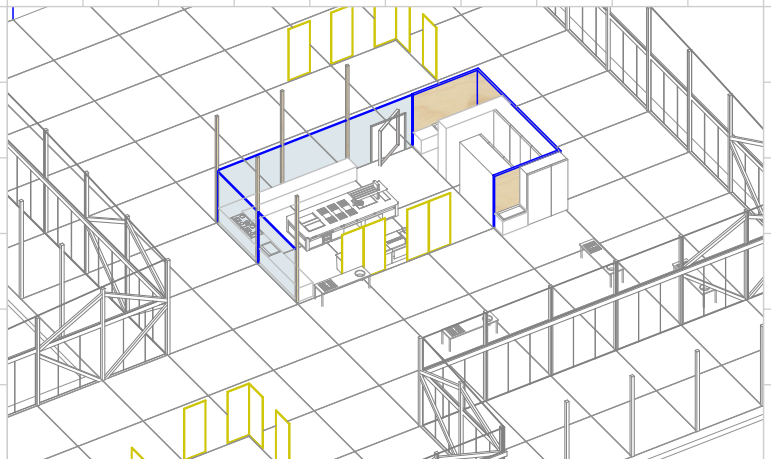
Eraldatud köök
ja avatud õppeköök

Eraldatud köök
ja eraldatud õppeköök

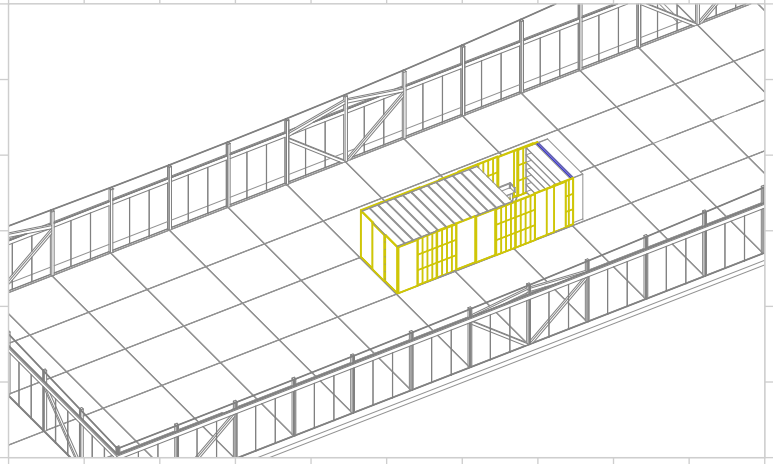

Avatud köök
ja avatud õppeköök

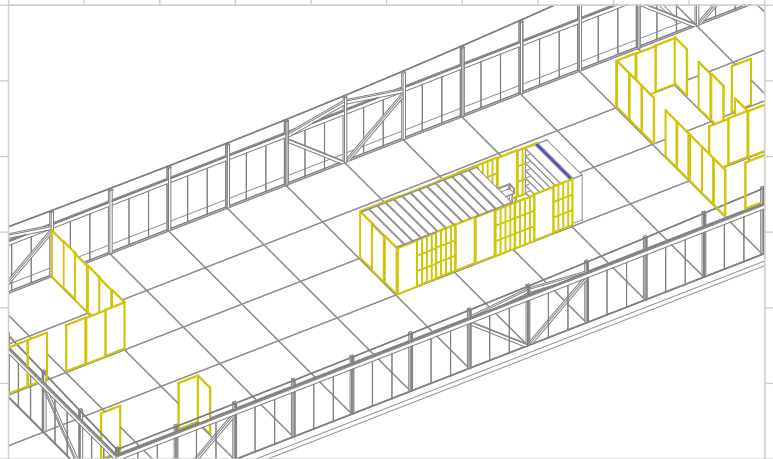

Raamatukogu

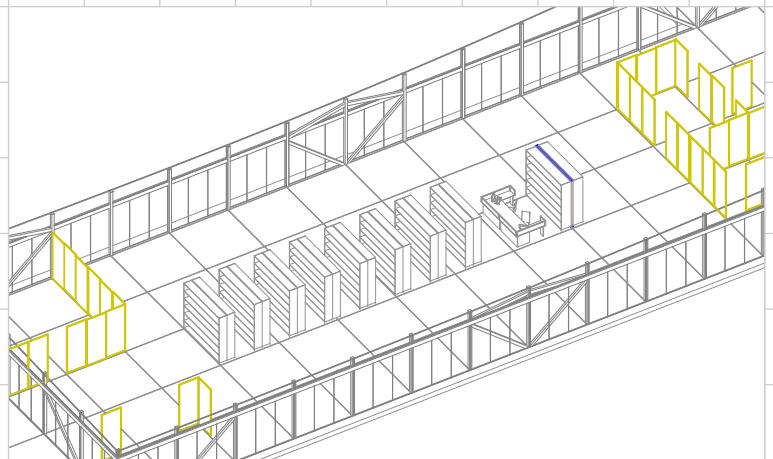
Suletud raamatukogu

Suletud raamatukogu
ja eraldatud ruumid

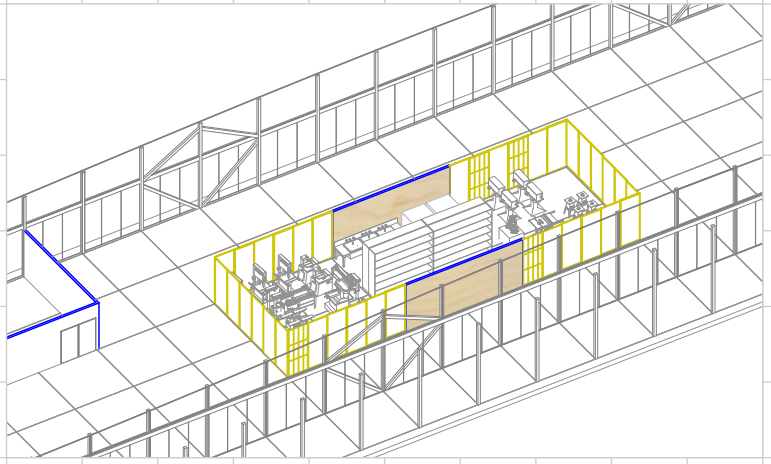
Avatud raamatukogu
ja eraldatud õpperuumid

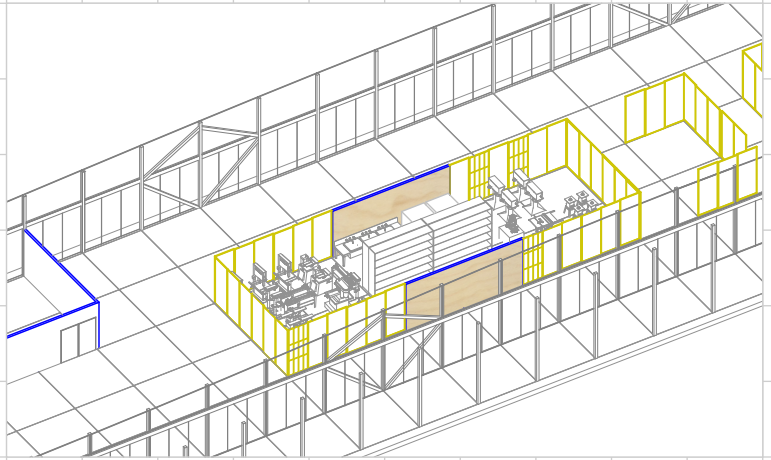
Skeem 9. Raamatukogu. Autori skeem.

Töökoda

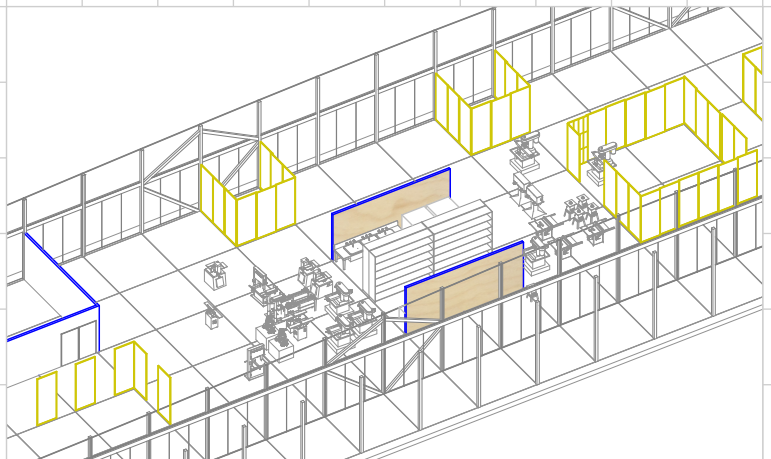
Suletud töökoda

Suletud töökoda
ja üksikud ruumijaotajad

Avatud töökoda
ja erakdatud tööruumid

Skeem 10. Töökoda. Autori skeem.

Järgnevad ruumid on staatilised st nad ei vaja siirdeseinu, et software'i laieneda.

GARDEROOB (Skeem 11)

Kõige suletum *hardware*'i tükk koondab endasse garderoobi ja märjad ruumid (pesuruumid, saun, tualetid). Garderoob sobib nii küllastajatele kui ka igapäevastele kasutajatele: töötajatele, koolitajatele, õppuritele. Seetõttu on garderoob lahendatud kappide ning riidekabiinidega. Lisaks on kaks pesuruumi ja kogukondlik saunaruum. Antud *hardware*'i tükki ümbritsev *software*'i ala täidab samaaegselt sauna eesruumi, mängude ala, kogukonna elutoa ja restorani einestamisala rolli. Vastavalt kasutajatele saab *software*'i erinevalt liigendada.

HOIDLA (Skeem 11)

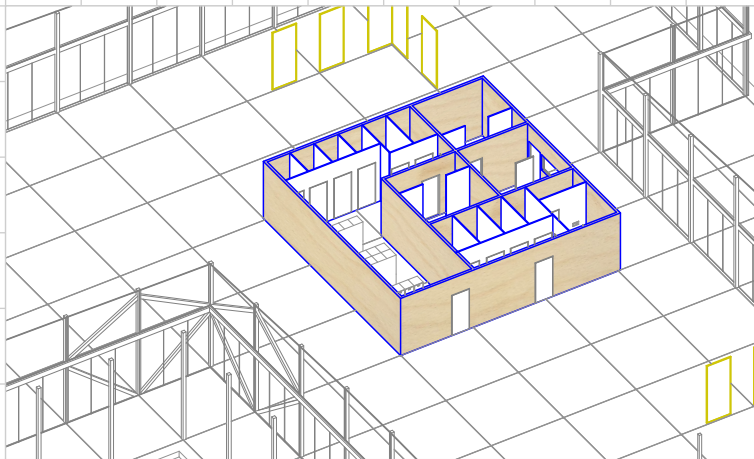
Seda ruumi saab kasutada prügikonteinerite hoiustamiseks, materjalijääkide ladustamiseks ning samuti pääseb hoidlast keldrisse, kuhu on paigutatud tehnoruumid. Ruumi on koondatud prügikäitlus kui ka tööruumide jääkmaterjal, mida saab taaskasutada. Hoidla on ainus *hardware*'i tükk, mis omab välisseina ja eraldi ust tänavalt, et olla prügiautole kättesaadav.

KUUR (Skeem 11)

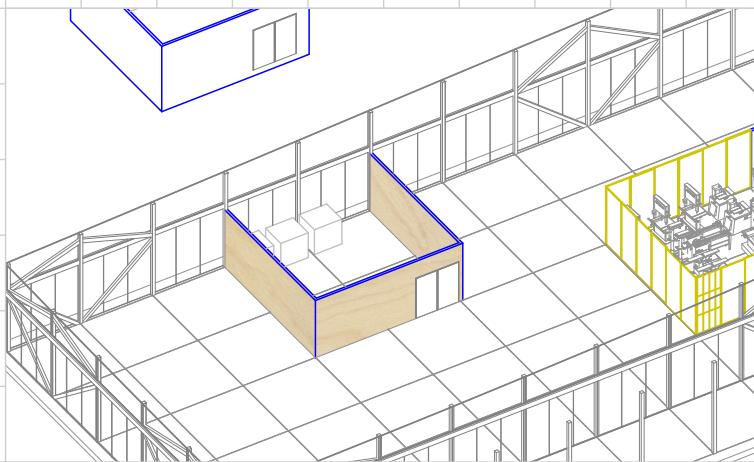
Ainus *hardware*'i tükk, mis ei asu katuse all, vaid on paigutatud hoovi. Kuuri saab kasutada nii hoiustamiseks kui ka prügikäitluseks.

Staatilised ruumid

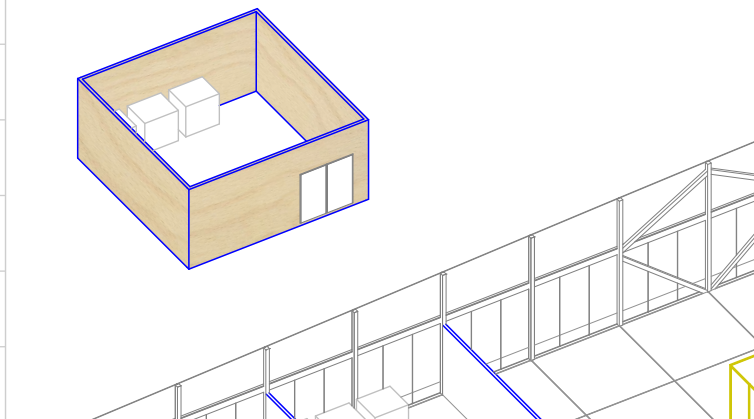
Garderoob
tualetid
pesuruumid
saun

Hoidla
pääs keldrisse
prügikäitlus
ladu

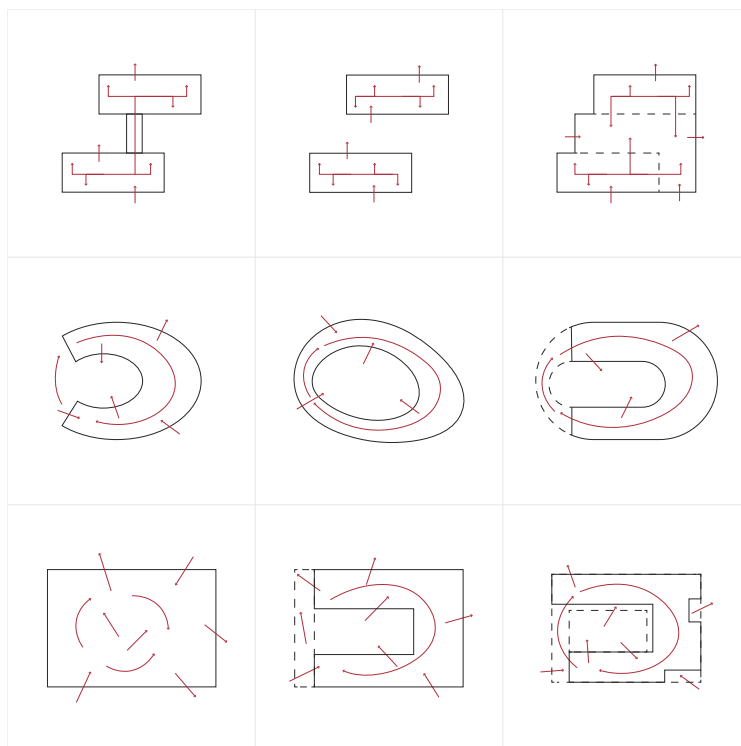
Kuur
prügikäitlus
ladu

Skeem 11. Staatilised ruumid. Autori skeem.

5.3. Olemasolev hoone

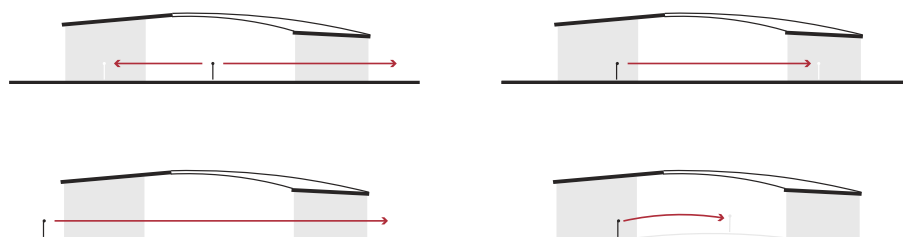
Kogukonnakeskuse projektile mõeldud krundil asub täna H-kujulise tüüpprojekti järgi valminud lasteaed. Kahekordne hoone koosneb kahest peegelpildis hoonest, mida ühendab tänavatasandil koridor. Mõlema hooneosa keskel on koridor, millest saab vasakule või paremale ruumidesse siseneda.

Skeem 12. Liikuvus ja vaadeldavus ruumis. Autori skeem.

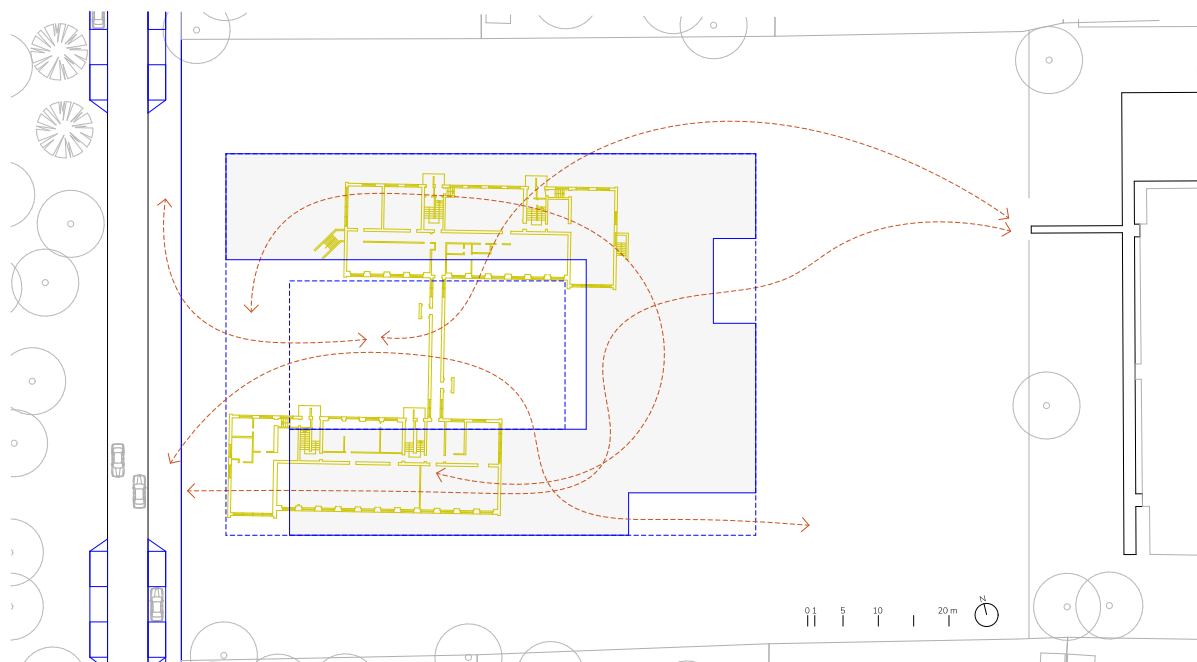
Analüüsid olemasoleva hoones liikuvust ning vaadeldavust (Skeem 12, ülemine rida), on näha et tänane hoone eraldab inimesi: jagab inimesed kahte majja ning selles omakorda veel kahte tiiba. Minu eesmärk on inimesed kokku tuua tänu juhuslikele ristumistele.

Ringjat liikumist võimaldav hoone pakub ülevaadet ümbritsevast sise- ja välisruumist. Säärases ruumis näevad inimesed üksteist ja ruumis aset leidvaid tegevusi üle sisehoovi teistesse ruumidesse ja läbi maja – nii hoonest enesest kui ka hoovist (Skeem 13).

Skeem 13. Vaadeldavus. Autori skeem.

Säärane ruumivoolavus kutsub vaatlema, üksteist segama, koos tegutsema ja õppima, sest ollakse üksteisele visuaalselt kättesaadavamad. Plaanilt liitkoridori meenutav hoone kaasab kogu plaani tegevustesse, st ainult liiklemiseks mõeldud koridore ei teki. Näen „sõõriku“ kujulises hoones eeliseid, mida konkreetse ja ette ütleva plaaniga tänane lasteaiahoone ei paku (Skeem 14). Samuti ei näe ma vajadust kahekordsele hoonele, kuna ühekordses hoones näevad kasutajad üksteist rohkem. Olen otsustanud vana hoone kasutamisest loobuda ning asendada see ringlevust võimaldava ruumiga.

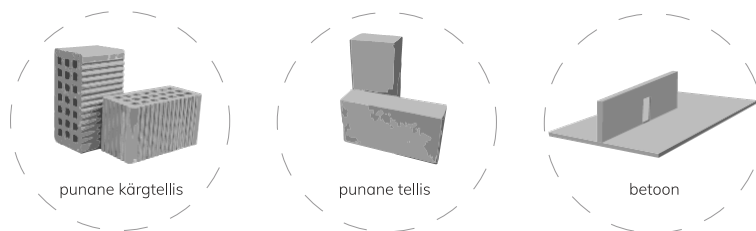
Skeem 14. Sõõrikukujulise ruumi eelised olemasoleva hoone ees. Autori skeem.

Olemasolev lasteaia hoone koosneb valdavalt punasest kärgtellisest, mis on krohviga kaetud. Otsaseinad on punasest tellisest ning muud hoone osad monteeritavast betoonist. Nii telliseid kui ka betooni saab taaskasutada:

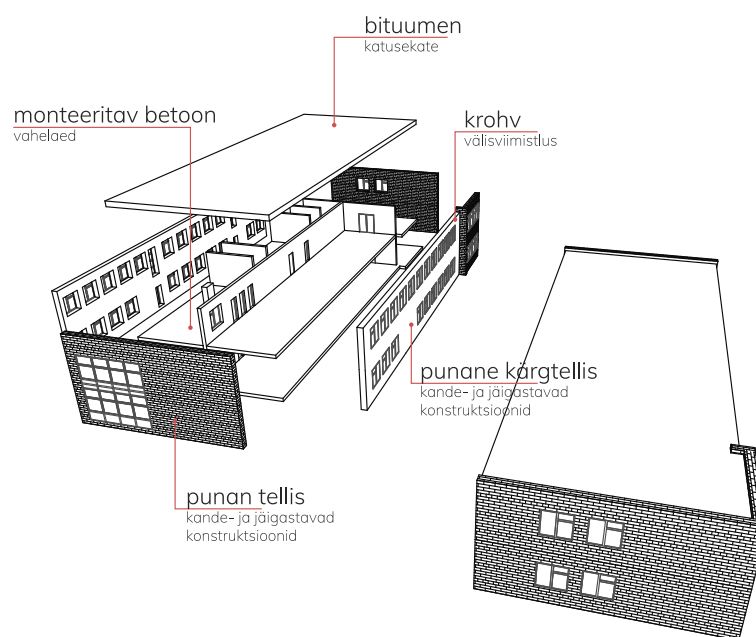
1. Purustada ja kasutada maapinna täiteks
2. Purustada ja taaskasutada teeradadeks
3. Purustada ja kasutada uute tänavakivide tootmiseks

Türi põhikooli hoone lammutati samuti säästlikkust silmas pidades: müüdi või jaotati laiali mööbel, aknaraamid, ukсед, vihmaveerennid, põrandalauad jpm.⁶⁹

⁶⁹ Koolihoone ehitus algab lammutamisega. (i.a.). Kasutamise kuupäev: 03.05.2020 a. Allikas Türi Rahvaleht, lk 1: https://issuu.com/tyriarahvaleht/docs/rahvaleht_juuni_2019

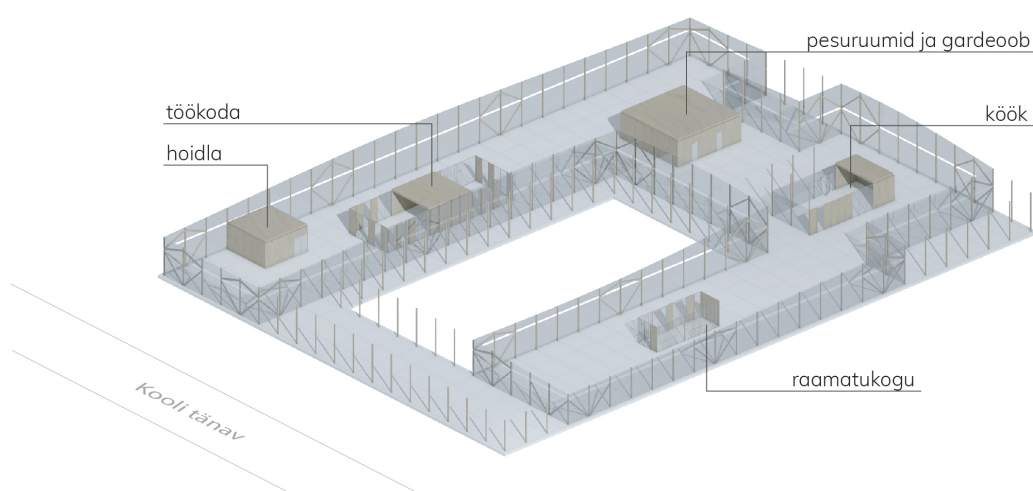
Skeem 16. Hoone materiaalsus. Autori skeem.

Skeem 15. Lasteaia hoone osad. Autori skeem.

5.4. Kogukonnakeskus

Hoone põhiltaan tuleneb gridist ning järgib selle nurgelist vormi. Keskne ja inimesi kokku toov funktsioon on köögil, mistõttu asub see hoone keskel (valik põhjendatud peatükis 5.2). Sealt saab hargneda kahte tiiba: raamatukokku ning töökotta. Olen paigutanud töökoja just tänavafrondi äärde, et tõine meeleolu oleks näha pargist ja tänavalt. Aktiivse tegevustiku viimine tänava äärde elustab linnakeskkonda ning kutsub inimesi vaatlema ja osa võtma. Töökoja tegevustik saab tänu sellele laieneda sisehoovi, mis on suunatud lõuna kaarde. Raamatukogu paikneb selle vastas tiivas, et lahutada üksteisest vaiksed ja lärmakamad ruumid.

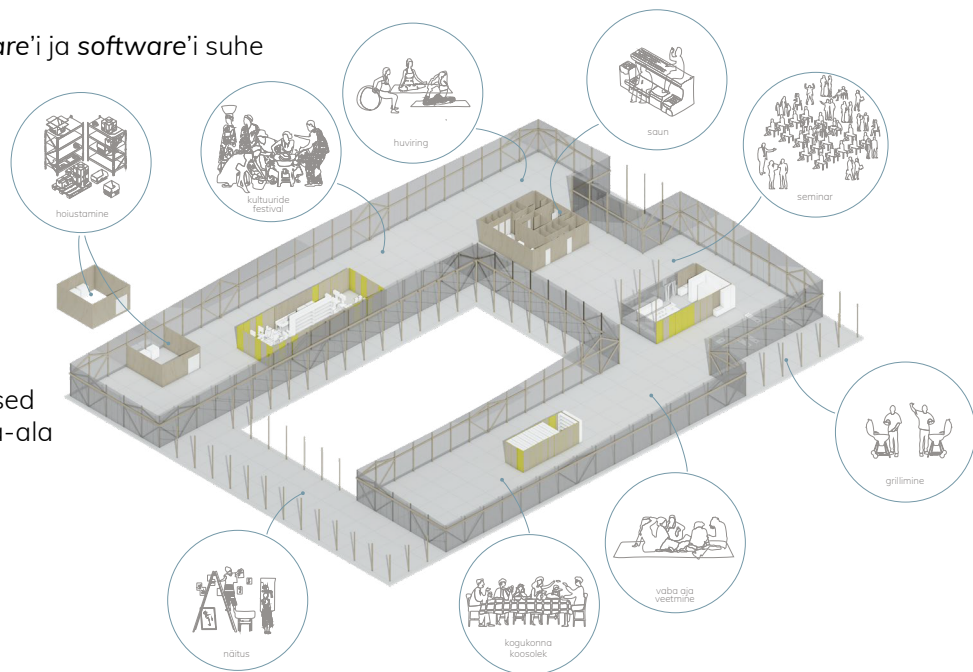
Skeem 17. Funktsionaalsete ruumide asetus hoones. Autori skeem.

Katusealune ning väliruum on samuti jätk siseruumis paiknevale *software*'le. Vormi on tehtud sisselõiked erineva iseloomuga kaetud terrasside tekkeks: idasse jääb hommikuterrass, mis suhestub restoraniala ja saunaga. Lõunasse jääb pävaterrass, mis on seotud toidukultuuriga, sinna saab laieneda köök. Tänavafrondi äärde jääv katusealune on kõige funktsionaalsem: sinna laienevad siseruumi tegevused: raamatukogu ala õppetegevusega ja töökoda. See on justkui eraldi avatud ruum. Sisehoovi poole asub kaetud terrassiriba töökoja ja kohvikuala ääres, et pakkuda varjestatud ala istumiseks, einestamiseks jne. Hoone peamised sissepääsud on viidud kaetud katuse alla.

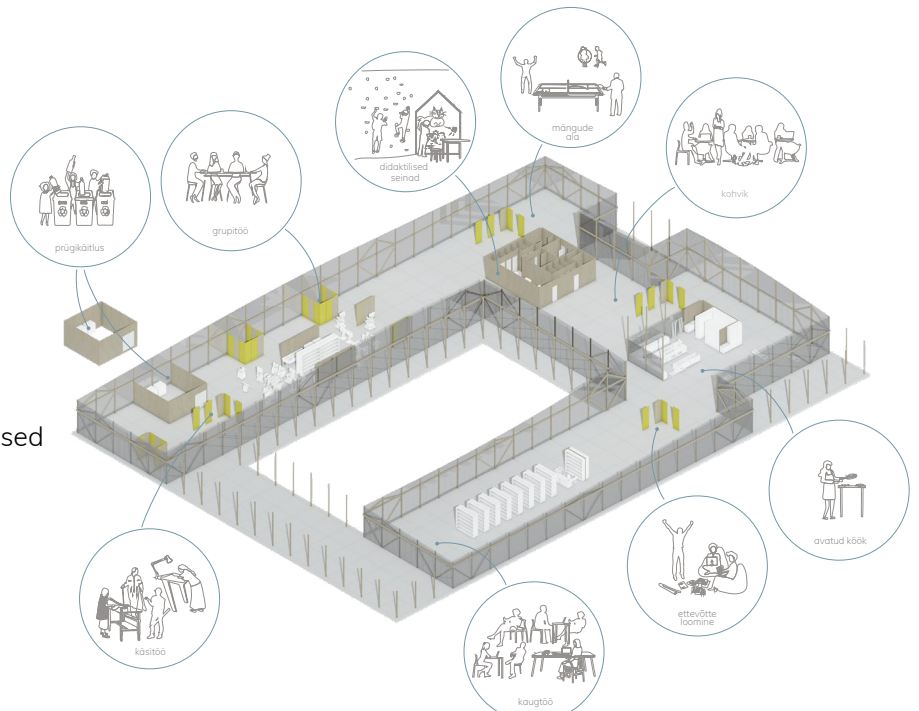
Ruumi paindlikkus võimaldab kasutada *software*'i mitmekülgelt. Funktsionaalsete ruumide avamisel saab ümbritsev ruum muutuda nende jätkuks ning *hardware*'i sulgemisel hoopis omaette ruumiks. Järgnevalt on kirjeldatud ruumi muutus hoone skaalas ning potentsiaalsed tegevused (Skeem 18).

Hoone skaala: hardware'i ja software'i suhe

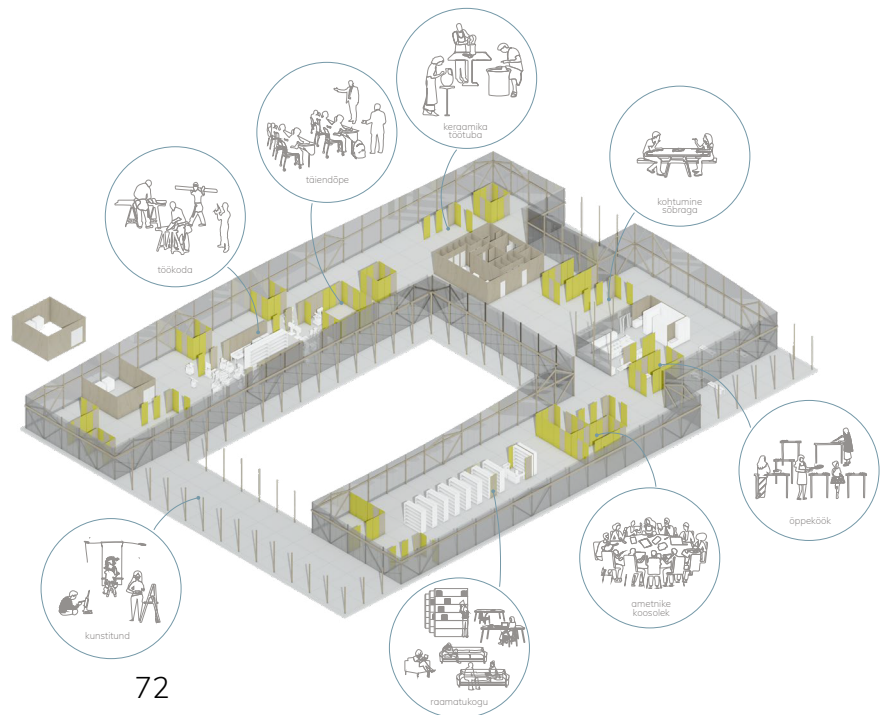
I Suletud funktsionaalsed ruumid ja avatud vaba-ala

II Avatud funktsionaalsed ruumid ja liigendatud vaba-ala

III Avatud funktsionaalsed ruumid ja struktureeritud vaba-ala

Skeem 18. Hoone skaala: hardware'i ja software'i suhe. Autori skeem.

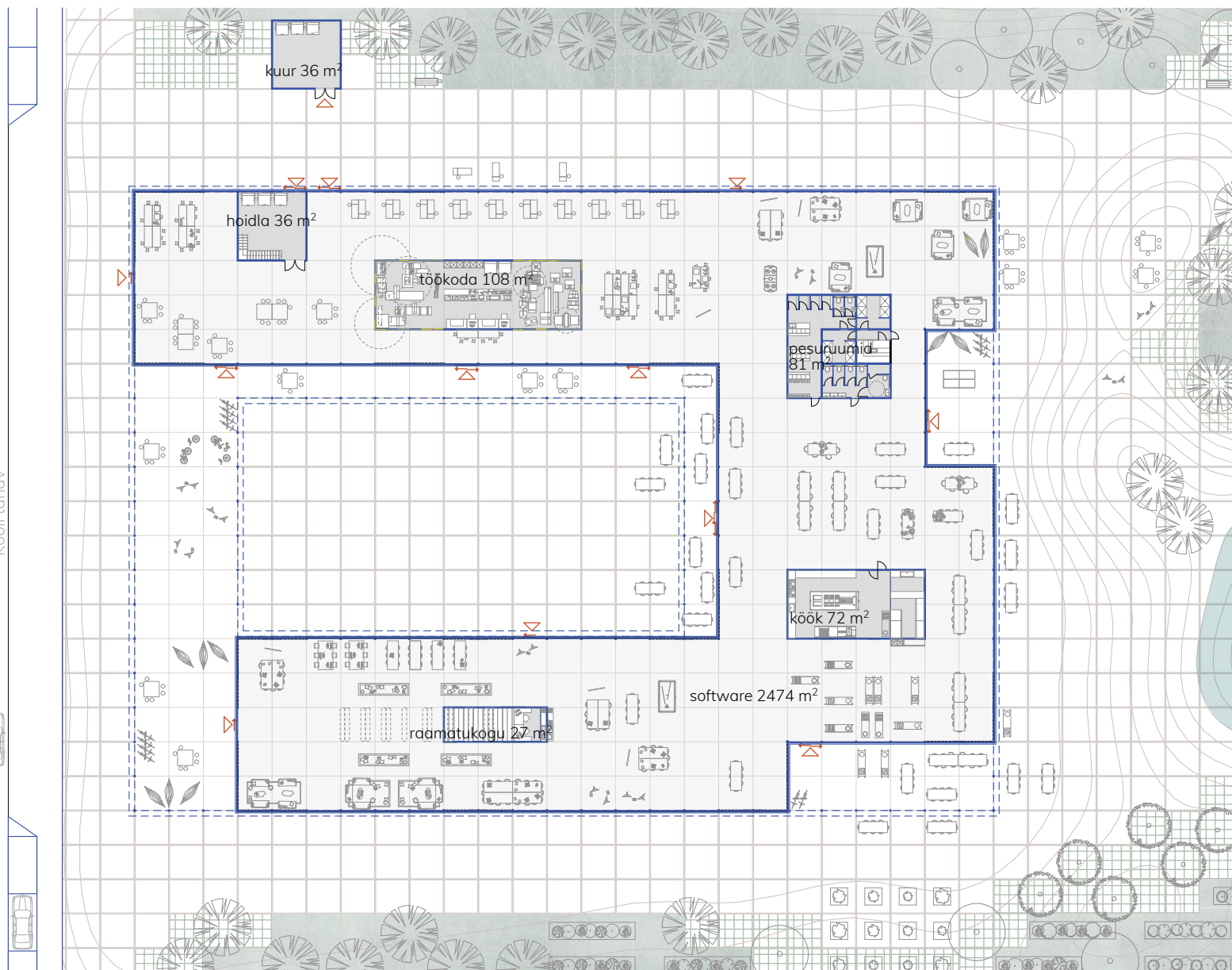
Hoone tehnilised andmed:

Hardware 360 m²

raamatukogu 27 m²
köök 72 m² (sh külmkambrid ja nõudepesu)
pesuruumid 81 m², millest
garderoob 27 m²
pesuruumid 9 m² (2 tk)
tualetid 18 m² (sh invatualett)
saun 6 m²
sauna eesruum 3 m²
töökoda 108 m²
hoidla 36 m²
kuur 36 m²

ehitusealune pind 4175,6 m²
brutopind 2511 m²
netopind 2500 m²
krundi pind 11 696 m²
hoone kõrgus +5.2 kuni +6.8 m

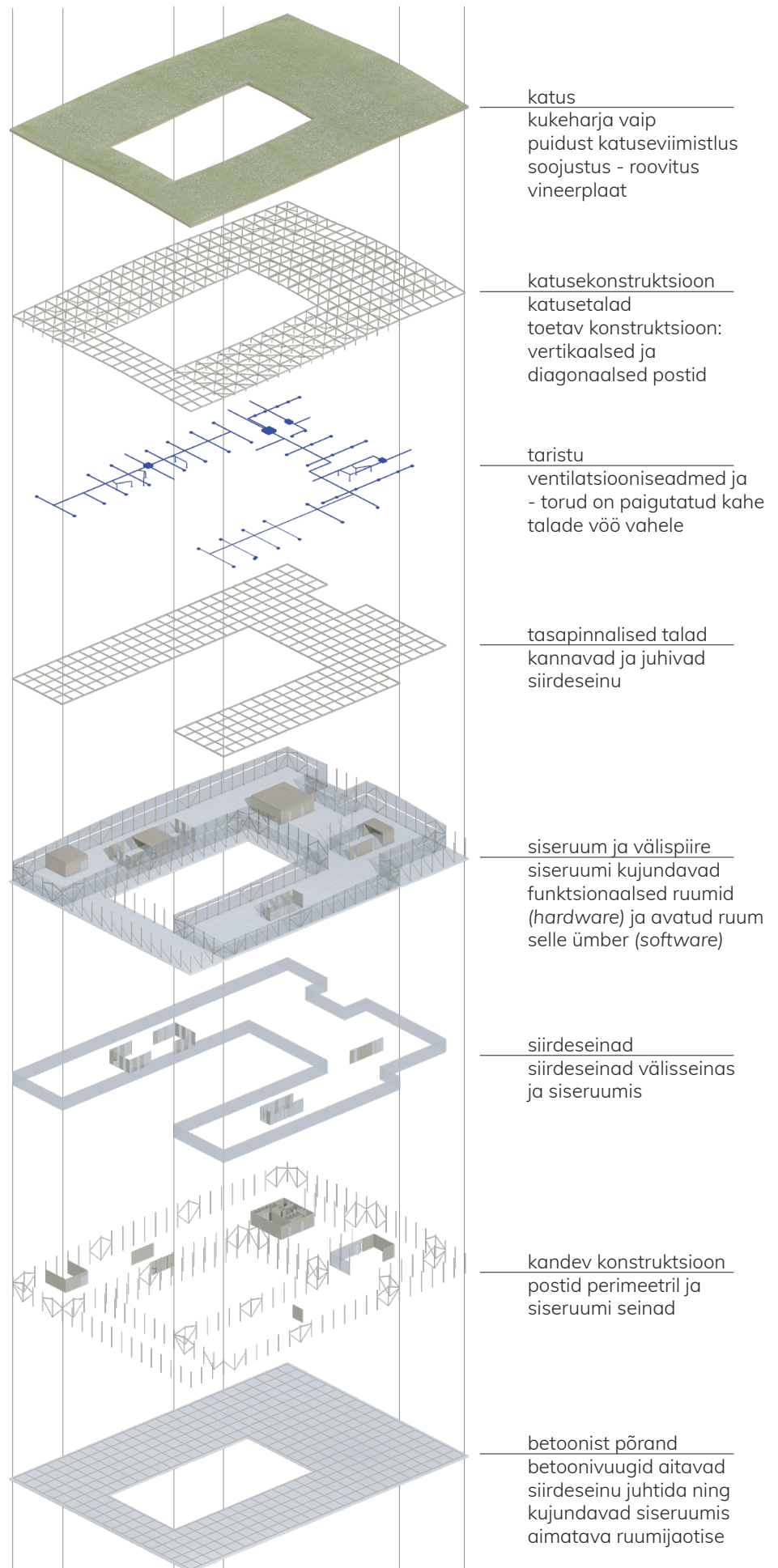
Software 2474 m²

Joonis 14. Plaani. Autori joonis.

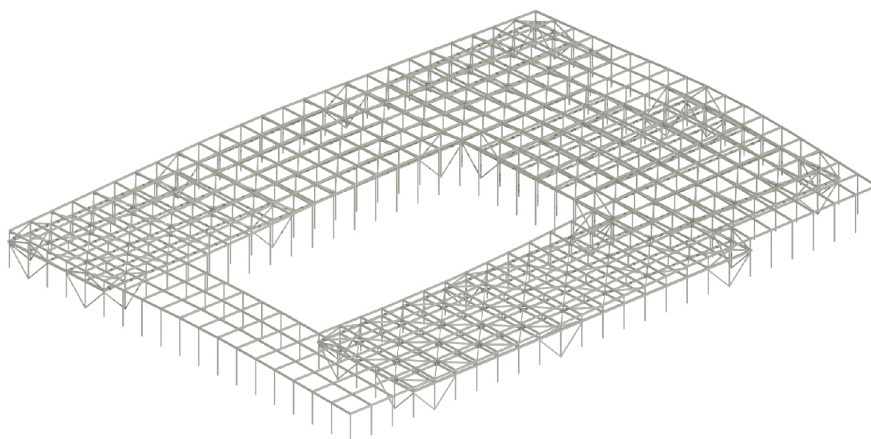
5.4.1. Ülesehitus

Joonis 15. Hoone ülesehitus.
Autori joonis.

KONSTRUKTSIOON

Hoone on ehitatud puidust raamkonstruktsioonile. Siseruumis paiknevad postid fassaadi ja gridi löikepunktides ning *hardware's*. *Software's* poste ei ole, et ruumi saaks võimalikult paindlikult liigendada. Väliruumis lisanduvad katuse ääre ja gridi löikepunktidesse postid. Hoone katust kannab ruumiline ferm, mis koosneb kahest talade vööst ning neid ühendavatest vertikaalsetest postidest ja diagonaalidest, mis on *gridi* sammus. Samuti on kahe talade vöö vahel puidust diagonaalid. Hoonet kujundavad tehnoloogilised otsused, mistõttu kandev konstruktsioon nähtaval kohal.

Skeem 19. Puitkonstruktsioon, ruumiline ferm.

Madalam talade vöö on tasapinnaline ning asub põrandast kolme meetri kõrgusel. Seega tekivad ruumi kolme meetri laiuse, pikkuse ja kõrgusega ühikud. Mööda neid talasid kulgevad siirdeseinad (edaspidi ka siinidega talad). *Hardware'i* ümbritsevad siseseinad on kolme meetri kõrgused ning osaliselt tekib hoone laetalade vahele vahelagi. Kahe talade vöö vahel asuvad vaid tugipostid ja diagonaalid, ruum ei ole piiratud vaheseintega.

Hoone põrandaks on valitud betoon, mille vuugid, lisaks oma põhiotstarbele, on kasutuses ka siirdeseinade juhtimiseks. Siirdeseinad toetuvad tasapinnalisele taladele ning põrandas olevad vuugid muudavad seinad stabiilseks. Betoonivuugid kujundavad siseruumis aimatava ruumijaotise, mille toel on lihtne ilma seinteta ruumis jaotust ja korrapärasust tekitada

TARISTU

Hoonele vajalik taristu on paigutatud kahe talade vöö vahele: Ventilatsioonitorud paiknevad siinidega talade kohal ning vajalikud seadmed on paigutatud vahelagede peale. Ruumijaotus on paindlik vastavalt tekkivale vajadusele, võimalik on lisada või muuta seinte asukohta ning ruumi planeeringut. Väheste muudatustega on võimalik muuta sobivaks hoonet teenindav infrastruktuur, hoone funktsioonid. Hoone küte on lahendatud maasoojuspumba ja põrandakütte baasil. Vajalikud hoonet teenindavad

kütte- ja jahutusseadmed saavad asuda ruumilise fermi kõrgema osa sees ning veesõlm keldris paiknevas tehnosõlmes.

FASSAAD

Välisseinteks on kogu perimeetri ulatuses 3-kihilisest klaasprofiilist avatavad lükandseinad, et hoone tegevustik saaks end avada väliruumile ning sinna laieneda. Hoone puhul domineerivad pergalo stiilis katus ja postide meri, tänu millele on piir sise- ja väliruumi vahel aimatav. Fassaadis on kasutatud UV kaitsega toonitud klaasi, mis neelab üleliigse päiksevalguse ning takistab ülekuumenemist. Vajadusel saab ruumi lisada rulood, mis kinnituvad fassaadiga kokkupuutuvatele taladele.

Toon hoonesse sotsiaalse probleemi ning ühiskonnas tihtipeale kriitikat saavad sihtgrupid. Tänu uuele hoonele võib sisserände ja pagulastemaatika ilmuda taas tähelepanu keskpunkti. Just sotsiaalsete pingete leevendamiseks tegelen läbipaistva, lihtsasti vaadeldava ning visuaalselt kättesaadava ruumiga. Ühekorruseline olematu piirjoonega hoone tõstatab teema vaikselt, pea märkamatuks, kuid samal ajal propageerib avatust ja toob inimesed ühe katuse alla kokku.

KATUS

Hoone puhul domineerib paviljonilik maastiku kohal hõljuv katus, mille alla on koondunud sise- ja väliruumis paiknev sündmuste ruum. Hoone sisuks on justkui linnaelanike ja küllastajate liikumisvoog ja tegevused.

Katuse lainetus tuleneb hoone ruumiprogrammi vajadustest, talade vahel paikneva taristu mõõtetest, hoone konstruktiivsest vastupidavusest, vajalikust valgusest ja varjustusest ning soovist suhestuda naaberhoonetega. Hoone kõrgus varieerub 5.2 ja 6.8 meetri vahel. Katuse kõrguslikku muutumist määrab suuremate sillete konstruktiivne lahendus.

Olulistele *hardware*'i ruumidele olen määranud ristlõiked – kui kõrge ning millisesse suunda ruum end avama peab. Mitmes kohas, eelkõige lõunakaares ulatub katus üle siseruumi ja fassaadi piiri. See on vajalik loomuliku varjestuse tekitamiseks. Samuti pakub see potentsiaalseid tegevusruume õues. Katusekatteks on kukeharjaga rohevaip.

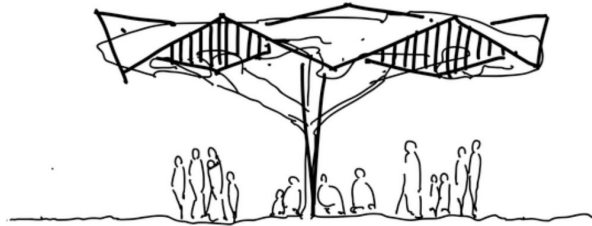
MATERIAALSUS

Hoone kõrval asuv park ning hoone suhestumine roheala võrgustikuga innustas kasutama säästvaid looduslikke materjale. Hoone on ehitatud liimpuitkarkassist ning CLT katuseplaadist. Puit pehmendab fassaadis domineerivat klaasi. Siseseinad on kaetud vineeriga. Siirdeseinad on samuti vineerist raamist ning sisepinnad varieeruvad vineeri, piimja klaasi ning läbipaistva klaasi vahel. Klaasist välisseina üheks põhjuseks on ka peatükis 5.3 välja toodud vaadeldavus ja visuaalne kättesaadavus erinevate ruumide vahel.

Tervikliku ilme loomiseks on kogu hoones samatasandiline betoonist põrand, see võimaldab siirdeseinade liigutamist kogu maja ulatuses. Betoonist põrand on vastupidav töökojas raskemasinate kasutamiseks ja vastavalt vajadusele siirdamiseks.

ENERGIATÕHUSUS

Hoone on madala energiatarbimisega. Hoone sisekliimat aitavad sobivaks luua UV kaitsega toonitud kolmekihilised klaaspinnad ning katuse üleulatuvuse varieerumine. Hoone paviljonilik katus pulseerub, st avaneb ja sulgeb end päikse poole. Funktsionaalsed ruumid on paigutatud vastavalt päikse orientatsioonile ning nende ümber tekivad nii päikselisemad kui ka varjulisemad alad. Konstruktiivsete osade puhul on silmas peetud taaskasutatavate loodusematerjalide kasutamist – puitu. Hoone on justkui puu, mille puitraamistik ja terviklik plaat annavad kaitse ja pakuvad varjestust.

A roof like the one of a tree. It provides shade,
protects from the hot sun and from the rains.
People love to gather there; there underneath
the natural roofscape which knows how to create
light and airy spaces.

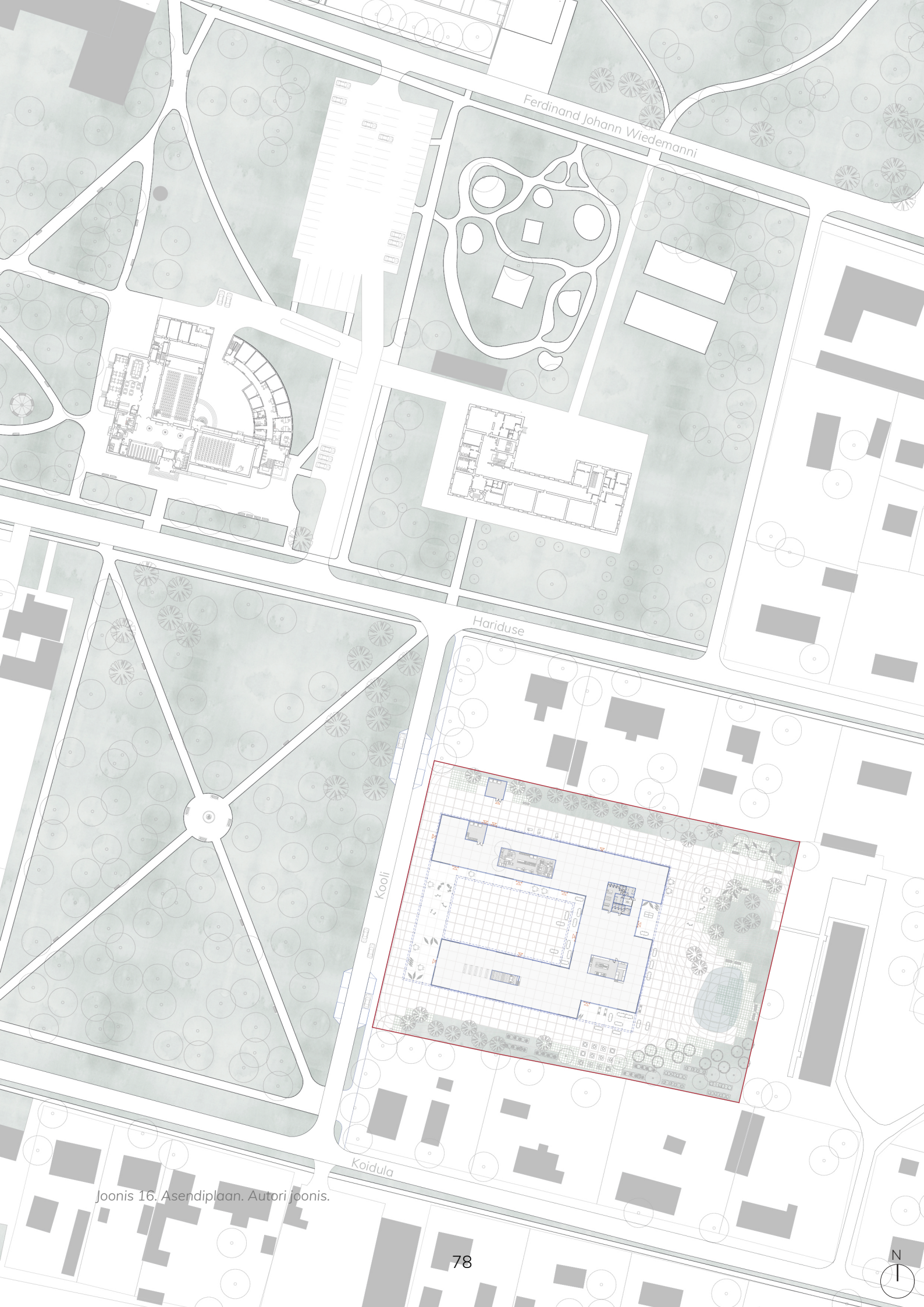
Skeem 20. Hoone kui puu. Allikas: Laura Katharina Strähle & Ellen Rouwendal

Hoone sisekliimale aitab kaasa rohekatuse, mis on kaetud erinevatel aastaegadel õitsevate kukeharjadega. Rohekatuse alandab kulu küttele (lisasoojustus talvel) ja ventilatsioonile (loomulik jahutus suvel), mistõttu on hoone sisekliima stabiilsem ja madalama energiatasetega. Samuti pikendab rohevaip vettpidavate materjalide eluiga, sest katusel kasvavad taime imendavad osa vihmaveest.⁷⁰ Rohekatused vähendavad kogunenud sademevee juhtimise vajadust ning sadeveesüsteemi koormust.⁷¹

Hoones on neli eraldi ventilatsioonisüsteemi – köögis, töökojas ja pesuruumides ning üldventilatsioon (sh hoone vaba ala ja raamatukogu). Ventilatsiooniseadmed on varustatud õhu eeljahutus- ning soojustagastusseadmetega. Töökojas on kasutusel kohtventilatsioon, mis tagab vajaliku sisekliima töökohtadel.

⁷⁰ Mis kasu on rohelisest katusest. (i.a.). Kasutamise kuupäev: 03.05.2020 a. Allikas Värske Aju: http://www.v2rskeaju.eu/2016/05/mis_kasu_on_rohelisest_katusest/

⁷¹ Murukatused. (i.a.). Kasutamise kuupäev: 03.05.2020 a. Allikas K-Kate: <https://k-kate.ee/murukatused/>

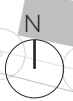
Ferdinand Johann Wiedemanni

Hariduse

Kooli

Koidula

Joonis 16. Asendiplaan. Autori joonis.

5.4.2. Kruunt

Kogukonnakeskus on asetatud tänavafrondi äärde. Tänavapoolne osa on suures osas lahendatud katusealusega, kuhu erinevad ruumid saavad laieneda. Kuna hoone on vaid ühest küljest avatud linnaruumi, siis on oluline see sellega siduda. Seetõttu on primaarne tagada tänavapoolne avatus ja läbitavus, mis omakorda kutsub liiklejaid kogukonnakeskusesse. Hoone hakkab määratlema üle tänava asuvat parki.

Hoone on ühekorruseline, varieerudes kolme ja kuue meetri kõrguste vahepeal. Madalam hoone suhestub naaberkruntidel paiknevate elumajadega ning kõrgem hooneosa mängib naaberkrundil paikneva kortermaja ning kõrghaljastusega pargile avaneva tänavafronidiga. Plaanilt mastapsem hoone sarnaneb läheduses paiknevate avalike hoonetega – keskkool, kultuurimaja, põhikool. Hoonele valitud kõrgus on kutsuv ja aus sekkumine olemasolevasse elurajooni, ent plaanilahendus loob kontrasti olemasoleva linnaruumiga.

Skeem 21. Kontseptuaalne skeem. Autori skeem.

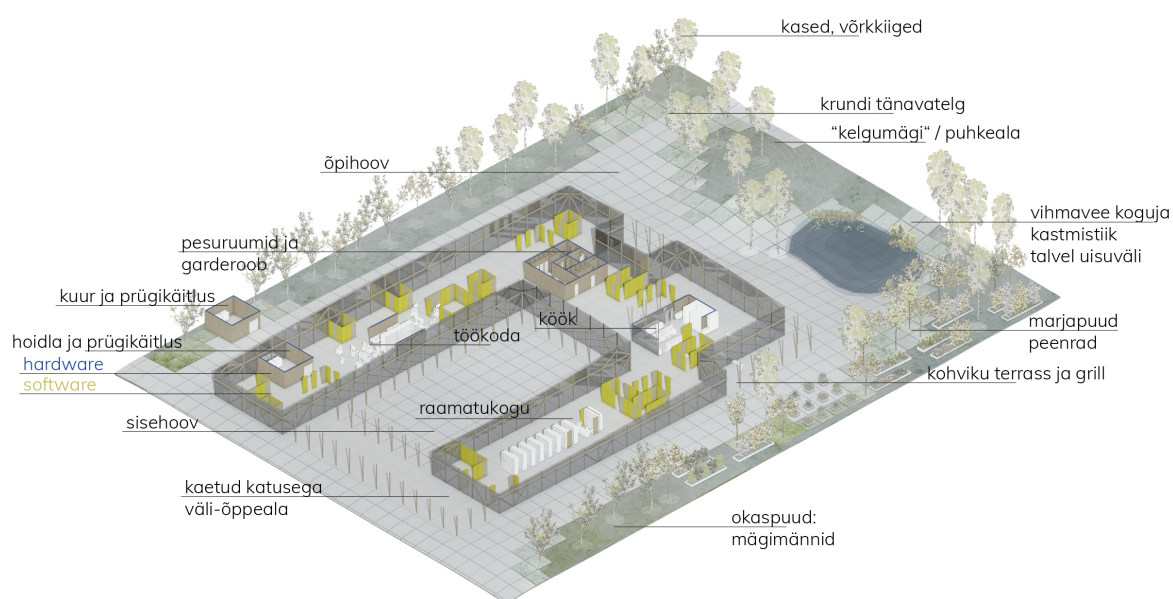
Mängleva katuse all paiknev siseruum sulandub ümbruskonda. Avatav klaasfassaad tagab maksimaalse nähtavuse ja läbipaistvuse. Läbipaistev ruum peaks jätma mulje nagu hoonel polekski seinu. Hoone puhul domineerib hoopis kaks kihti: lainetav katus ning sarnaselt mänglev maastik.

Hoone ümber paiknev maastik tõuseb ja langeb analoogselt katusega. Maastiku mänglevuse põhjuseks on funktsionaalne vertikaalplaneering. Hoone on tõstetud kõrgemale ning maastik on planeeritud maja poole tõusva kaldega. Seetõttu voolab vihmavesi hoonest eemale. Maapind on juhitud nii, et vihmavesi voolaks krundi taganurgas asetsevasse tiiki. Tiigi kõrvale tekib künegas, mis on valminu tiigi jääkmaterjalist. Krundil varem paiknenud kelgumägi leiab nii uue asukoha ning nii ei pea tiigi kaevamisest üle jäävat materjali krundilt ära viima. Mängleva maapinna täiteks saab kasutada ka olemasoleva hoone ehitusmaterjali jääke.

Maastikulahenduses jätkub *gridi* kasutus: hoonet ümbritsevad valatud betoonplaadid, mis ühtivad hoone põranda liigendusega. Kasutades sise- ja välisruumis samas skaalas põranda elemente, hõlgustub nende vaheline barjääri veelgi. Betoonplaatide vahel paiknevad tänavakivide ribad – vuugid, mille abil vesi saab krundi taganurgas asuvasse tiiki voolata. Kuna vertikaalplaneering mängib kõrgusega, siis on maastikus kasutatavad

plaadid alati väikse nurga all, mis tagab vihmavee suunatud liikumise. Krundi ääres ning tagahoovis on maastik lahendatud murukivi, muru ja taimestikuga.

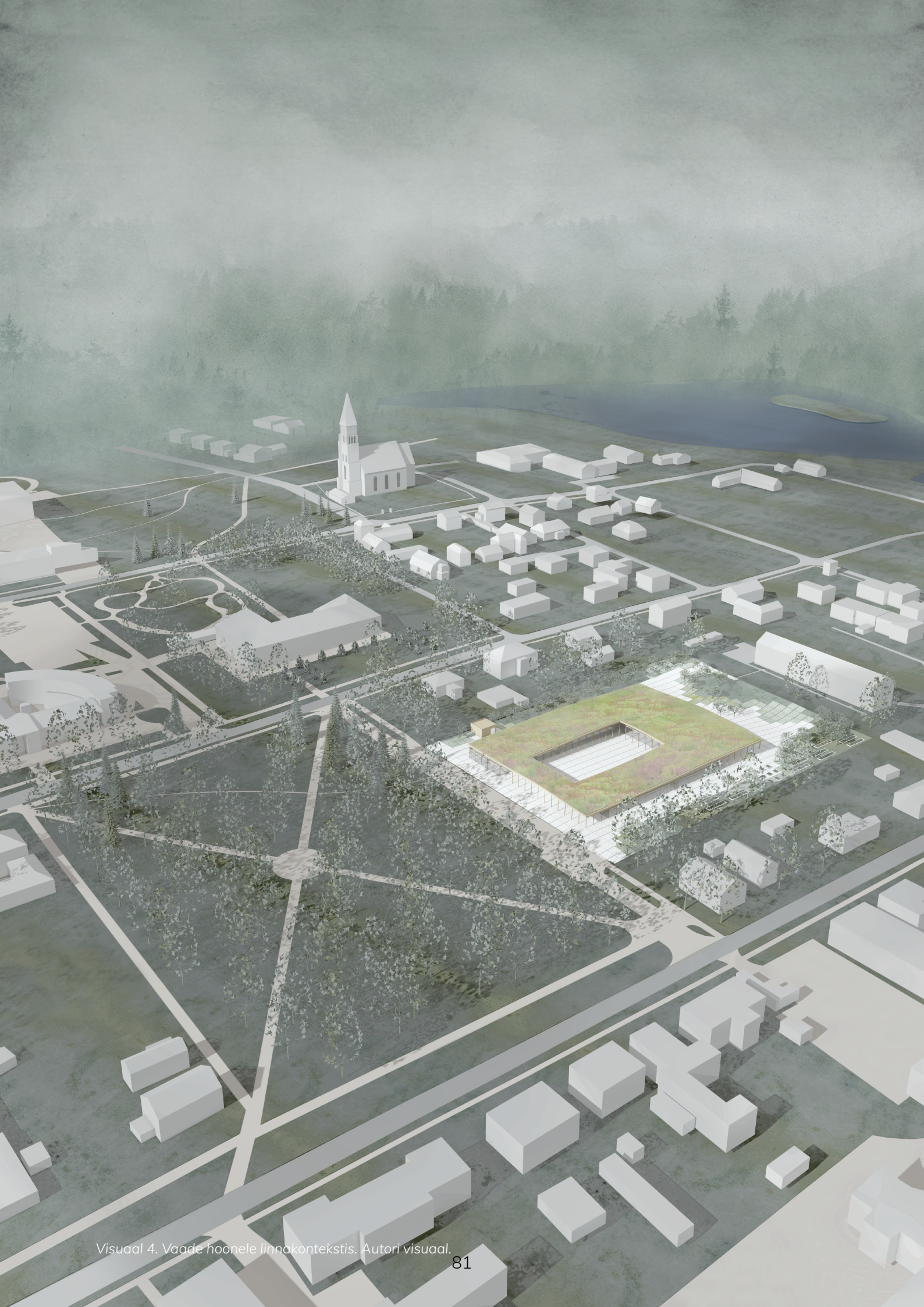
Kuigi suurem osa väitegevustest on koondunud ühtse katuse alla, siis tiigiäärset puudega ümbritsetud ala saab kasutada koosviibimisteks. Hoone põhjapoolses küljes, paralleelselt majaga, läbib hoonet tiheda kasutusega käigurada. Seda kasutavad nii kortermaja kui ka selle lähedusse jäävate eramajade elanikud, otsustasin antud teekonda arvestada. Krundi päiksepoolsetele äärealale olen planeerinud peenrad, marjapuud ning kompostimise võimaluse. Tiigi lähedus tagab mugava kastmisvõimaluse. Sisehoov on lahendatud konteineritesse istutatud ürdiaia taimedega ning vabaalaga, mida saab kasutada tuulevaikseks väliklassiruumiks, ürituste alaks või pikniku pidamiseks. Kogukonnohoovi ja selle saadusi saavad kasutada nii restoran kui ka hoone kasutajad.

Skeem 22. Aksonomeetriline hoone ja maastiku kirjeldus. Autori skeem.

Visuaal 3. Vaade hoonele ja kogukonnohoovile. Autori visuaal.

Visuaal 4. Vaade hoonele linnakontekstis. Autori visuaal.

Kokkuvõte

Magistritöö tegeleb samaaegselt kahe rahvastiku muutumise protsessiga: migratsiooni ja põgenike arvu suurenemisega ning Eesti suguse riigi rahvastiku kahanemise ja vananemisega. Pakun lahenduseks ruumilise strateegia kogukonnakeskusele, mis adresseerib mõlemat probleemi korraga.

Industrialiseerimisest alguse saanud rahvaste ränne mõjutab eelkõige meie väikelinnasid ja maapiirkondasid: suutmatus olla konkurentsivõimeline suurlinnadega, rahvaarvu kahanemine, teenuste ja kaubanduspindade hääbumine, elatustaseme langemine. Samal ajal kasvab pagulaste arv, kes soovivad turvalist elupinda leida. Töö seletab lahti, kuidas suurenev ränne saab leevendada rahvastiku kahanemise ja tööjõupuuduse käes vaevleva riigi probleeme – pakkudes samaaegselt humanitaarset abi.

Täna on pagulastele loodud kohanemis- ja tugiteenused koondunud valdavalt suurlinnadesse. Küll aga elavad paljud pagulased ning majutuskeskustes viibivad rahvusvahelise kaitse taotlejad mööda Eestit laiali: väikelinnades ja asulates. Ehkki seal pakutav elukeskkond võib olla soodne, siis ilma tugivõrgustiku ning haridusvõimalusteta on uuel riigi kodanikul keeruline uude keskkonda integreeruda. Teiselt poolt väljendub antud teenuste koondumine ka eestlaste kultuurilistes pädevustes, hoiakutes ja eelarvamuste rohkuses.

LÕIMUMISMUDEL

Projekti potentsiaalset asukohta näen väikelinnas, mis on elu- ja töökeskkonna võimaluste poolest uutele elanikele sobiv, ent tugiteenuste poolest kesine. Täna on pagulaste paiknemise, ühistranspordi kättesaadavuse, soodsa õpi-, töö- ja elukeskkonna põhjal valisin projekti asukohaks Türi linna. Küll on magistritöös loodud lõimumismudel pigem strateegia, mistõttu on hoone kohandatav ka teistesse linnadesse ja riikidesse. Selleks kirjeldan töös ära kriteeriumid sobiliku linna valikuks.

Strateegia tulemina nägin kogukonnakeskust, mis pakub suurlinnadesse koondunud tugikeskustele alternatiivse kohtumise ja koolituspaiga. See on kohalikele suunatud ruum. Eesmärgiks oli vähemusrahvusi kaasata just kohalikkude kogukonda. Keskuse võrdsustasin samal ajal kultuuride keskusega, mis tutvustab eestlastele ja välismaalastele vastastiku üksteise kultuure, kombeid, oskusi ning ajendab inimesi koos lävima ja looma.

Lõimumismudelis määran ära ruumilised olukorrad, kus me erinevaid etnilisi grupe kokku viime. Just ruumis aset leidvad tegevused määravad ära, kas ja millisel määral laseme uutel tulijatel oma kultuuri tutvustada ja meil avastada lasta. John Berry akulturatsiooni raamistiku järgi taotlesin sisserännanute integreerumist. Selleks on oluline lasta uutel tulijatel tunda end osana ühiskonnast ning samal ajal peame lubama ja innustama neil endi kultuurilisi omadusi säilitada ja ühiskonda mitmekesistada. Integreerimine toimub vaid siis kui kõik osapooled huvituvad ja võtavad omaks nii enda kui ka uut kultuuri - st segunevad. Lõimumine peaks toimuma kultuuride rikastamise ja segunemise näol.

RUUMIPROGRAMMI TÜPOLOOGIA

Lisaks hoone asukohale mängivad rolli selle pakutavad võimalused. Funktsioonide valimisel võtsin arvesse tugi- ja kohanemisteenuseid, MTÜde pakutavaid levinumaid lõimustegevusi ja pagulaste poolt hallatavaid sotsiaalsete ettevõtete tegevussuundasid. Jagasin ruumitüpoloogia nelja kategooriasse: töökoda, elutuba, köök ja väliruum. Samal ajal uurisin, millistest funktsioonidest on projekti asukohaks valitud linnal puudus. Seejärel koostasın täienenud ruumiprogrammi, mis mitmekultuurilisust toetaks.

Kogukonnakeskus ühendaks endas mitmeid eri rolle: koht kokkusaamiseks, õppimiseks, loometegevuseks, koos söögitegemiseks, töötamiseks, suur- ja väikeüritusteks. Omistades hoonele õpperolli, sean oluliseks just huvi tekitamise, erialade põimumise ning tegevuse käigus integreerumise.

HOONE KUI TÖÖRIIST

Projektlahenduses lõin avatud ja paindliku ruumi arvukatele tegevustele, kus on ruumi riskasutus leidlikult lahendatud. Hoone keskendub kultuuride ja funktsioonide segunemisele ja eri tüüpi kasutajate ristumisele, et soodustada inimeste vahelist läbikäimist.

Hoone on üles ehitatud funktsionaalsetele ruumidele ning neid ümbritsevale vaba-alale, mida saab mitut moodi kasutada. Kogukonnakeskuses esinev variatiivsus ja adaptiivsus esinevad nii ruumiloome meetodis kui ka sisus ehk ruumis aset leidvates tegevustes. Kuna magistritöö on strateegiline, siis tegelen ruumiloomega samuti tüpoloogiliselt, st olen loonud süsteemi ja parameetrilise mudeli, mille abil hoonet ehitän.

Lisaks ühe hoone läbi lahendamisele olen loonud tööriista, mille abil saab luua adapteerivat ning funktsioonide poolest põimuvat ruumi. Parameetriline tööriist töötab 3 x 3 meetrise ruudustiku alusel. Antud ruudustik määrab ära hoonet kandvate osade paiknemise ja nende tiheduse, funktsionaalse ruumiprogrammi, paindliku ja liigendatava ala ning hoone kuju.

Antud tööriistast tulenevad hoones nii funktsionaalsed kui ka esteetilised valikud. Hoones domineeriks just tema masinlik olemus: nähtavale on jäetud konstruktsioon ja vajalik infrastruktuur. Niiviisi on hoone aja jooksul muutetav. Loogika alusel põhinevas ruumis hakkab mängima just selle muutuvus ajas ning paindlik tegevustik selle sees.

Töö koostamisel osalesin mitmetel MTÜ Pagulasabi pakutavatel lõimumisüritustel, vestlesin siseministeeriumi ametnikega sealhulgas rahvusvahelise kaitse valdkonna nõunikuga. Suure osa sisendist kogusin meediaallikatest, kuna rändekriisi on palju kajastatud. Türi linna valimisel vestlesin kohaliku kogukonnaseltsi asutajatega, vallavanemaga ning erinevate ametnikega sealhulgas sotsiaaltöötajaga, kes on ühele pagulasperele tugisikuks. Tänu kohanemisprobleemidega vahetult kokkupuutuvatele inimestele sain magistritööle olulise sisendi – ülevaate kasutajate vajadustest, muredest ja tänastest puudustest.

Minu magistritöö olulisus peitub võimaluses ruumilise planeerimise abil Eesti ühiskonnas teadlikkust ning sallivust tõsta. Selleks analüüsisin integratsiooniga seotud ühiskonna

valupunkte, jõudes tänase integratsioonipoliitika osas kriitilistele seisukohtadele. Olukorrale uute lahenduste leidmiseks pakun välja ruumilise lõimumisstrateegia – kogukonnakeskuse näol. Väljapakutud strateegia ning selle alusel loodav ruum looks väärtusi nii kohalikele kui ka Eestisse migreerunud etnilistele vähemustele – pagulastele, hooajalisele tööjõule, turistidele, uutele elanikele teiselt poolt riigi piiri. Tööriista alusel loodud paindlik ruum teeb meid üksteisele kättesaadavamaks, ajendab meid suhtlema ning avatum olema.

Summary

The master's thesis focuses on two population processes simultaneously: firstly, migration and the increasing number of refugees, and secondly, Estonia's declining and aging population. As a solution, I propose a spatial strategy for a community centre that addresses both issues at once.

Industrialization has caused migration that is particularly affecting our small towns and rural areas. The inability to compete with big cities, shrinking population, extinction of services and retail space, and the fall in living standards. At the same time, number of refugees who need to find a safe place to live is growing. The aim of the thesis is to explain how increasing migration can alleviate the problems of a country suffering from depopulation and labour shortages - while providing humanitarian aid.

Today, the adaptation and support services created for refugees are mostly concentrated in big cities. However, many refugees and applicants for international protection are scattered all over Estonia: in small towns and in accommodation centres. Although the living environment offered there may be favourable, without a support network and educational opportunities, it will be difficult for a new citizen to integrate into the new environment. On the other hand, the concentration of these services is also expressed in the cultural competences, attitudes and prejudices of Estonians.

INTEGRATION MODEL

I see the potential location of the project in a small town, which is suitable for new residents in terms of living and working environment opportunities, but poor in terms of support services. Based on the location of today's refugees, the availability of public transport, and a favourable study, work and living environment, I chose the city of Türi as the location of the project. However, the integration model created in the master's thesis is rather a strategy, which allows the building to be adapted to other cities and countries as well. For this, I will also describe the criteria for choosing a suitable city.

As a result of the strategy, I envisioned a community centre that offers an alternative meeting and training place for support centres that are consolidated to big cities. This is also a space for locals. The aim was to involve minorities in the local community. At the same time, I levelled the centre with the Centre of Cultures, which introduces Estonians and foreigners to each other's cultures, customs, skills and encourages people to interact and create together.

In the integration model, I determine the spatial situations in which we could bring different ethnic groups together. Activities that take place in the room determine whether and to what extent we allow newcomers to introduce their culture and let us discover it. Based on John Berry's acculturation framework, I aim for the integration of immigrants. To do this, it is important to allow newcomers feel part of the society, and at the same time we must allow and encourage them to preserve their cultural qualities and to diversify our society. Integration only takes place when all parties are interested and embrace both their own and the new culture, thus they mix. Integration should take the form of enriching and mixing of cultures.

SPATIAL PROGRAM TYPOLOGY

In addition to the location of the building, the opportunities it offers plays a role. When choosing functions, I took into account the support and adaptation services, the most common integration activities offered by NGOs and the activities of social enterprises managed by refugees. I divided the room typology into four categories: workshop, living room, kitchen and outdoor space. At the same time, I researched what functions were lacking in the city chosen for the project. After that, I improved the spatial program to support multiculturalism.

The community centre would combine several roles: a place to meet, study, get creative, cook together, work, host large and small events. By assigning a teaching role to the building, I consider it important to spark interest, intertwine specialties and integrate in the course of activities.

BUILDING AS A TOOL

In the project solution, I created an open and flexible space for numerous activities, where the cross-use of space has been cleverly solved. The building focuses on mixing cultures and functions and creating interactions between users to facilitate people-to-people contacts.

The building is built on functional rooms and the surrounding free space, which can be used in many ways. The variability and adaptability present in the community centre reflects both in the method of spatial creation and in the content or activities that take place in space. Since the master thesis is strategic, I also work with space creation typologically, that is, I have created a system and a parametric model which I use to create the building.

In addition to solving through one building, I have created a tool that can be used to create an adaptive and functionally combined space. The parametric tool works on a 3x3 metre grid. This grid determines the location and density of the load-bearing parts of the building, the functionality of the space, the flexible and articulated area and the shape of the building.

Both, the functional and aesthetic choices are based on the tool. The building would be dominated by its mechanical nature: the structure and the necessary infrastructure are left visible. This way the building can be changed over time. In a space based on logic, it can change over time and the flexible activity within it will play an important role.

During the preparation of the work, I participated in several integration events offered by MTÜ Pagulasabi. I spoke with the officials of the Ministry of the Interior, including the adviser in the field of international protection. Much of the input was gathered from media sources, as the migration crisis has been covered a lot. When choosing the city of Türi, I spoke with the founders of the local community society, the municipality mayor and various officials, including a social worker, who is a support person for one refugee family. Thanks to the people who are directly exposed to adaptation problems, I received an important input to the master's thesis - an overview of the users' needs, concerns and current shortcomings.

The importance of the thesis lies in the opportunity to raise awareness and tolerance in Estonian society through spatial planning. By analysing the shortages in society related to integration, I reached on critical views on today's integration policy. In order to find new solutions to the situation, I propose a spatial integration strategy - in the form of a community centre. The proposed strategy and the space created on the basis of it will create value for both local community and ethnic minorities, who have migrated to Estonia - refugees, seasonal labour, tourists, new residents from the other side of the state border. The flexible space created by the tool makes us more accessible to each other, motivates us to communicate and be more open.

Illustratsioonide loetelu

Graafikud

Graafik 1. Rändekriisi numbrites. Autori kohandatud joonis. Allikad Pew Research Center, Vox: <https://www.pewresearch.org/global/2016/08/02/number-of-refugees-to-europe-surges-to-record-1-3-million-in-2015/>, <https://www.vox.com/world/2017/1/30/14432500/refugee-crisis-trump-muslim-ban-maps>

Graafik 2. Netoimmigratsioon Soomes, Rootsis, Saksamaal. Autori kohandatud joonis. Allikas Elinkeinoelämän keskusliitto: <https://ek.fi/ajankohtaista/uutiset/2019/08/18/pakarinen-bloggaa-tyoperainen-maahanmuutto-jaanyt-taka-alalle-tyollisyyskeskustelussa/>

Graafik 3. Rahvusvahelise kaitse taotlejad ja saajad aasta lõikes. Autori joonis. Allikas: Siseministeerium.

Graafik 4. Eesti rahvastikuproгноos 2015-2100. Joonis: Allikas Eesti Inimarengu aruanne: https://www.kogu.ee/wp-content/uploads/2016/08/Eesti-inimarengu-arunne_Tiit-Tammaru_slaidid.pdf

Graafik 5. Rahvaarvu muutus rahvuse ja aasta lõikes. Autori graafik. Allikas Statistikaamet: RV0222: RAHVASTIK SOO, RAHVUSE JA MAAKONNA JÄRGI, 1. JAANUAR, RV0222U: RAHVASTIK SOO, RAHVUSE JA MAAKONNA JÄRGI, 1. JAANUAR. HALDUSJAOTUS SEISUGA 01.01.2018

Graafik 6. Järva maakonna rahvaarvu muutus. Autori graafik. Allikas Statistikaamet: RV087: PROGNOOSITAV RAHVAAARV AASTANI 2045 MAAKONNA JA VANUSRÜHMA JÄRGI (ALUSEKS 1. JAANUARI 2019 RAHVAAARV)

Joonised

Joonis 1. Piirkondlik rahvaarvu muutus 2017-2019. Autori kohandatud joonis. Allikas Statistikaamet: <https://blog.stat.ee/2019/05/28/kulade-rahvaarv-joudis-kaardile/>

Joonis 2. Migratsiooniteed. Autori kohandatud joonis. Allikas National Geographic: <https://www.nationalgeographic.com/news/2015/09/150919-data-points-refugees-migrants-maps-human-migrations-syria-world/>, <https://www.valitsus.ee/et/pagulased>

Joonis 3. Rändekava pagulaste paiknemine Eestis. Autori joonis. Allikas ERR: <https://www.err.ee/637342/pooled-pagulased-eestist-lahkunud-asekantsler-tunnistab-kava-labikukkumist>

Joonis 4. Rändekava pagulaste ja majutuskeskuste paiknemine Eestis. Autori joonis. Allikas ERR: <https://www.err.ee/637342/pooled-pagulased-eestist-lahkunud-asekantsler-tunnistab-kava-labikukkumist>

Joonis 5. Rahvuste osakaal maakonniti. Autori joonis. Allikas Statistikaameti andmebaasid.

Joonis 6. Järva maakonna paiknemine ja transpordiühendus teiste piirkondadega. Autori joonis.

Joonis 7. Järvamaa asukoht majutuskeskuste ja pagulaste paiknemise suhtes. Autori joonis.

Joonis 8. Türi linna paiknemine. Autori joonis.

Joonis 9. Türi linn. Autori joonis.

Joonis 10. Rohevõrgustik kui jätkuv kesklinn. Autori joonis.

Joonis 11. Linna kahanemine ja tihenemine. Autori joonis.

Joonis 12. Ettepanekud ja krundi valik. Autori joonis.

Joonis 9. Türi ajaloolised kaardid. Vasakul 1920ndate kaart. Allikas: R.Viljat. Türi vanadel fotodel. Kuma, 2004. Paremal: 1948. aasta kaart. Allikas: maa-amet.

Joonis 10. Plaan. Autori joonis.

Joonis 11. Hoone ülesehitus. Autori joonis.

Joonis 12. Asendiplaan. Autori joonis.

Skeemid

Skeem 1. Rände mitmesuunalisus. Autori skeem.

Skeem 2. Rahvusvahelise kaitse menetlusprotsess. Autori skeem. Allikas: Siseministeerium.

Skeem 3. Majutus- ja kinnipidamiskeskuste tunnused. Autori skeem.

Skeem 4. Die Heimatwerker lõimumismudel. Autori skeem. Allikas: Heimatwerker.

Skeem 5. Akulturatsiooni raamistik. Allikas: E. Y. Erten, P. Berg, F. J. Weissing. *Acculturation orientations affect the evolution of a multicultural society*. 2018.

Skeem 6. Pildimaterjal olemasolevast hoonest. Vasakul: aerofoto krundist. Allikas: maa-amet. Paremal: 1972. aasta pilt Türi lasteaia ja kelgumäest. Allikas: S.Mäik. *Kes aias, kes aias? Moodsad lasteaiaid*. Eesti Arhitektuurimuuseum, 2019. lk 128.

Skeem 7. Hoone kui tööriist. Autori skeem.

Skeem 8. Köök. Autori skeem.

Skeem 9. Raamatukogu. Autori skeem.

Skeem 10. Töökoda. Autori skeem.

Skeem 11. Staatilised ruumid. Autori skeem.

Skeem 10. Liikuvus ja vaadeldavus ruumis. Autori skeem.

Skeem 11. Vaadeldavus. Autori skeem.

Skeem 12. Sõõrikukujulise ruumi eelised olemasoleva hoone ees. Autori skeem.

Skeem 13. Hoone materiaalsus. Autori skeem.

Skeem 14. Lasteaia hoone osad. Autori skeem.

Skeem 15. Funktsionaalsete ruumide asetused hoones. Autori skeem.

Skeem 16. Hoone skaala: hardware'i ja software'i suhe. Autori skeem.

Skeem 17. Puitkonstruktsioon, ruumiline ferm.

Skeem 18. Hoone kui puu. Allikas: Laura Katharina Strähle & Ellen Rouwendal, <https://www.archdaily.com/875085/from-landscape-to-roofscape-laura-katharina-strahle-and-ellen-rouwendal>

Skeem 19. Kontseptuaalne skeem. Autori skeem.

Skeem 20. Aksonomeetiline hoone ja maastiku kirjeldus. Autori skeem.

Tabel

Tabel 1. Prognoositav rahvaarvu muutus aastani 2045. Autori tabel. Allikas: Statistikaamet: RV087: PROGNOOSITAV RAHVAAARV AASTANI 2045 MAAKONNA JA VANUSRÜHMA JÄRGI (ALUSEKS 1. JAANUARI 2019 RAHVAAARV)

Visuaalid

Visuaal 1. Vaade hoonele pargi poolt. Autori visuaal.

Visuaal 2. Lõike visuaal. Autori visuaal.

Visuaal 3. Vaade hoonele ja kogukonnahoovile. Autori visuaal.

Visuaal 4. Vaade hoonele linnakontekstis. Autori visuaal.

Lisad ja referentsid

Lisa 1:

Filmi- ja aruteluõhtu pagulasteemadel: Stranger in Paradise. Autori pilt.

Sotsiaalse ettevõtte Köömen osalemine toidufestivalil. Allikas Tartu Rahvusvahele Maja Facebooki leht.

Sotsiaalse ettevõtte Siin & Sääl tantsukoolitus Pagulasabi ruumides. Allikas: MTÜ Pagulasabi Facebooki leht.

Sotsiaalse ettevõtte Siin & Sääl toitlustusteenus Pagulasabi ruumides. Allikas: MTÜ Pagulasabi Facebooki leht.

Tartu Rahvusvahelise maja elav raamatukogu. Allikas: Tartu Rahvusvahele Maja Facebooki leht.

Tartu Rahvusvahelise maja toiduõhtu. Allikas: Tartu Rahvusvahelise Maja koduleht.

Vao köök toidufestivalil. Allikas: Hoolekandeteenused Facebooki leht.

Vao majutuskeskuse hoone. Allikas: Postimees. <https://leht.postimees.ee/3635907/vaos-ja-vageval-algab-majutuskeskuse-remont>

Vao pagulaskeskuse keeletund. Allikas Google maps: [https://www.google.com/maps/place/Vao+Pagulaskeskus/...](https://www.google.com/maps/place/Vao+Pagulaskeskus/)

Lisa 3:

Pildid 2, 3, 5, 7, 8. R.Viljat. Türi vanadel fotodel. Kuma, 2004.

Pildid 4, 6, 9, 10, 11. K. Aruoja. Türi: Kilde kihelkonna ja linna arengust. V osa. Kuma, 2011.

Pilt 1. K. Aruoja. Türi: Kilde kihelkonna ja linna arengust. IV osa. Kuma, 2011.

Lisa 4:

Aerofoto. Allikas maa-amet.

Pildid. Autori erakogu.

Referentsid. Suvela:

Asendiplaan. Autori joonis.

Hoone plaanid. Allikas arhitektuuribüroo Oopeaa kodulehekülg: <http://oopeaa.com/project/suvela-chapel/>

Pildid. Allikas ArchDaily: <https://www.archdaily.com/802966/suvela-chapel-oopeaa>

Referentsid. Die Heimatwerker:

Asendiplaan. Autori joonis.

Hoone plaanid. Autori kohandatud joonised. Allikas: meilivahetusest projekti aseesimehega.

Pildid. Allikas StadtBauKultur: <https://stadtbaukultur-nrw.de/>

Lisade loetelu

Lisa 1: Tugi- ja kohanemisteenuste nimekiri,

Tugi- ja kohanemisteenused, pildid

Lisa 2: Märkmed vestlustest Türi ametnikega

Lisa 3: Türi linna ajalugu

Türi linna ajalugu: pildimaterjal

Lisa 4: Türi linna ajakohane pildimaterjal

Kasutatud allikad

Puur, R. Eamets, M. Piirits, M. Klesment, Integreeritud rahvastiku- ja hõiveprognoos: Eesti valikud aastani 2100. Riigikogu toimetised, 38. 2018. lk. 41-58

Angela Merkel defends open border migration policy. (i.a.) Kasutamise kuupäev 16.03.2020 a., Allikas Politico: <https://www.politico.eu/article/angela-merkel-defends-open-border-migration-refugee-policy-germany/>

E. Janson, Varjupaiga aastaraamat 2014. (i.a.). Kasutamise kuupäev: 05.05.2020 a. Allikas Eesti Pagulasabi: <http://aastaraamat.pagulasabi.ee/varjupaigataotlejate-kinnipidamine>

Eesti inimarengu aruanne 2016/2017. (i.a.) Kasutamise kuupäev: 29.12.2019 a., allikas Inimareng: inimareng.ee

Eesti rahvaarv kasvas eelmisel aastal. (i.a.) Kasutamise kuupäev: 09.12.2019. Allikas Statistikaamet: <https://www.stat.ee/pressiteade-2019-007>

Global Trends - Forced Displacement in 2018. (report) Kasutamise kuupäev: 05.12.2019. a., Allikas The UN Refugee Agency: <https://www.unhcr.org/globaltrends2018/>, <https://www.unhcr.org/5d08d7ee7.pdf>

Groundswell : Preparing for Internal Climate Migration. (report) Kasutamise kuupäev: 05.12.2019. a., allikas: The World Bank Group: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/29461>

Heimatwerker. <https://heimatwerker.nrw/>

Hendrikson & Ko, Tallinna ülikooli. Eesti väikeasulate uuring. Tallinn: Rahandusministeerium. 2019. lk 27-34, 58-67.

Hooajatöölised meilt ja mujalt. (i.a.) Kasutamise kuupäev: 28.04.2020. Allikas Personaliuudised: <https://www.personaliuudised.ee/uudised/2019/06/26/hooajatoolised-meilt-ja-mujalt>

HTG õppematerjal. (i.a.). Kasutamise kuupäev: 02.05.2020 a. Allikas: <http://www.htg.tartu.ee/if/Baaskursus/Ehitus/Ehitus.html>

Krastev. After Europe. University of Pennsylvania Press, 2017. lk. 1-60.

Inimõiguste keskus. (i.a.). Kasutamise kuupäev: 05.05.2020 a. Allikas Human Rights: <https://humanrights.ee/teemad/pagulased/>

Järva maakonna arengustrateegia 2019-2035+. SA Järvamaa Arenduskeskus, 2019.

K. Aruoja. Türi: Kilde kihelkonna ja linna arengust. IV osa. Kuma, 2011.

K. Aruoja. Türi: Kilde kihelkonna ja linna arengust. V osa. Kuma, 2011. lk 6-34.

K.Praakli, J.Viikberg. Eestlased ja eesti keel välismaal. Eesti Keele Sihtasutus, 2010. lk. 239-463. <https://www.eki.ee/books/eekv/EEKV.pdf>

Koolihoone ehitus algab lammutamisega. (i.a.). Kasutamise kuupäev: 03.05.2020 a. Allikas Türi Rahvaleht, lk 1: https://issuu.com/tyirarahvaleht/docs/rahvaleht_juuni_2019

Kristi Anniste, Poliitikauuringute Keskus Praxis. Rändetrendid maailmas, Euroopas ja Eestis. Tallinn: Arenguseire Keskus. 2018. lk 4-5, 8.

M. Ainsaar, M. Beilmann. Eesti elanikkonna hoiakud kolmandatest riikidest sisserändajate suhtes Euroopa Sotsiaaluuringu andmetes: uuringu aruanne. Tartu: Tartu Ülikool. 2016. lk 28, 53-53, 68, 72-74. C. Pikem analüüs on uuringu jooksul lahti seletatud.

Meilivahetus Heimatwerker projekti aseesimehega. Meilivahetus autori valduses.

Meilivahetus Siseministeeriumiga. Meilivahetus autori valduses.

Meilivahetus Türi ametnikega. Märkmed Autori valduses.

Migrants Are on the Rise Around the World, and Myths About Them Are Shaping Attitudes. (i.a.) Kasutamise kuupäev 05.12.2019 a., allikas The New York Times: <https://www.nytimes.com/interactive/2018/06/20/business/economy/immigration-economic-impact.html>

Mis kasu on rohelisest katusest. (i.a.). Kasutamise kuupäev: 03.05.2020 a. Allikas Värske Aju: http://www.v2rskeaju.eu/2016/05/mis_kasu_on_rohelisest_katusest/

Mitte-eestlased on tööturul kasutamata potentsiaal. (i.a.) Kasutamise kuupäev 09.12.2019 a., Allikas Sotsiaalministeeriumi ajaveeb: https://somblogi.wordpress.com/2019/04/03/mitte-eestlased-on-tooturul-kasutamata-potentsiaal/#_ftn1

Murukatused. (i.a.). Kasutamise kuupäev: 03.05.2020 a. Allikas K-Kate: <https://k-kate.ee/murukatused/>

Oopeaa. <http://oopeaa.com/project/suvela-chapel/>

Pagulased Eestis. (i.a.) Kasutamise kuupäev 05.12.2019 a., allikas MTÜ Pagulasabi: <https://www.pagulasabi.ee/pagulased-eestis>

Pagulased Eestis. (i.a.) Kasutamise kuupäev 24.04.2020 a., allikas MTÜ Pagulasabi: <https://www.pagulasabi.ee/pagulased-eestis>

Pakarinen blogga: Työperäinen maahanmuutto jäänyt taka-alalle työllisyyskeskustelussa. (i.a.). Kasutamise kuupäev: 16.03.2020 a. Allikas Elinkeinoelämän keskusliitto: <https://ek.fi/ajankohtaista/uutiset/2019/08/18/pakarinen-bloggaa-tyoperainen-maahanmuutto-jaanyt-taka-alalle-tyollisyyskeskustelussa/>

Pooled pagulased Eestist lahkunud: asekantsler tunnistab kava läbikukkumist. (i.a.) Kasutamise kuupäev 05.12.2019 a., Allikas ERR: <https://www.err.ee/637342/pooled-pagulased-eestist-lahkunud-asekantsler-tunnistab-kava-labikukkumist>

Põllumehed: võortöölised tuleb ka eriolukorra ajal Eestisse lubada. (i.a.). Kasutamise kuupäev: 08.05.2020 a. Allikas Delfi:

<https://www.delfi.ee/news/paevauudised/eesti/pollumehed-voortoolised-tuleb-ka-eriolukorra-ajal-eestisse-lubada?id=89344975>

Rahvastikuproгноos näitab rahvaarvu vähenemise aeglustumist. (i.a.) Kasutamise kuupäev 29.12.19 a., allikas Statistikaamet: <https://www.stat.ee/pressiteade-2019-077>

Refugee statistics. (i.a.) Kasutamise kuupäev 05.12.2019 a., Allikas The UN Refugee Agency: <https://www.unrefugees.org/refugee-facts/statistics/>

Roly Hudson. Uue teabe omandamine disainimisel. (i.a.). Kasutamise kuupäev: 03.05.2020 a. Allikas Ehituskunst: <http://ehituskunst.ee/roly-hudson-uu-teabe-omandamine-disainimisel/>

Rände autonoomsuse aktsepteerimine: Eesti kui siserände riik. (i.a.) Kasutamise kuupäev 05.12.2019 a., Allikas Statistikaameti statistikablogi:

<https://blog.stat.ee/2015/06/25/rande-autonoomsuse-aktsepteerimine-eesti-kui-sisserande-riik/>

StadtBauKultur, <https://stadtbaukultur-nrw.de/>

Tartu Ülikooli õppematerjal. (i.a.). Kasutamise kuupäev: 02.05.2020 a. Allikas: <http://kodu.ut.ee/~marinai/Praktikumid/W95/arvutist.html>

The World's Congested Human Migration Routes in 5 Maps. (i.a.) Kasutamise kuupäev 16.03.2020 a., allikas National Geographic:

<https://www.nationalgeographic.com/news/2015/09/150919-data-points-refugees-migrants-maps-human-migrations-syria-world/>

Türi raamatukogu suureneb taaskord (i.a.). Kasutamise kuupäev: 03.05.2020 a., allikas Türi Rahvaleht, lk. 6: https://issuu.com/tyrirahvaleht/docs/rahvaleht_november2019

Türi valla arengukava ja eelarvestrateegia aastateks 2020-2024. Türi, 2019.

Uued ja vanad majad: kuidas edasi. (i.a.). Kasutamise kuupäev: 10.03.2020 a., allikas Türi Rahvaleht, lk. 3: https://issuu.com/tyrirahvaleht/docs/rahvaleht_m_rts2020

Vestlus Türi Kogukonnaseltsi asutajatega. Märkmed autori valduses.

Vestlus Türi linna sotsiaaltöötajaga. Märkmed autori valduses.

Vestlus Türi Vallavanema Pipi-Liis Siemanniga. Märkmed autori valduses.

Vestlus Viru Keemia Grupi personaliosakonna juhatajaga. Kohtumise märkmed autori valduses.

Välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seadus. 2005. Allikas Riigiteataja: <https://www.riigiteataja.ee/akt/974633>

EKA

Tallinn 2020